

Arthur Clarke
Rendezvous with Rama

На Шри Ланка,
където изкачвах
стълбата на боговете.

1. Космическа стража

Рано или късно бе невъзможно да не се случи. На 30 юни 1908 година разрушението не достигна Москва с три часови дължини и четири хиляди километра, което е незабележимо разстояние в сравнение с мащабите на Вселената. Друг град в Русия, Владивосток, имаше още по-голям шанс на 12 февруари 1947 година, когато вторият по големина метеорит на двадесетия век се взриви на по-малко от четиристотин километра от него, а експлозията съперничеше по сила на току-що създадената атомна бомба.

В онези дни хората не можеха да направят нищо, за да се защитят от случайните попадения на космическата бомбардировка, която някога бе набраздила лицето на Луната. В 1908 и 1947 години метеоритите бяха попаднали в празни пространства, но към края на двадесет и първия век по Земята не бе останал нито един район, който можеше да служи без риск като мишена за небесната стрелба. Човешкият род бе се пръснал от единия до другия полюс. И така дойде неизбежното...

В 9 часа и 46 минути по Гринуич на 11 септември 2077 година, когато лятото се случи необикновено хубаво, по-голямата част от обитателите на Европа видяха как в източната част на небосвода се появи ослепително огнено кълбо. Само за няколко секунди то заблестя по-ярко от Слънцето и първоначално се движеше по небето без никакъв звук, оставяйки след себе си разхвърляна бразда от пепел и дим.

Някъде над Австралия то започна да се разпада със серия взривове, чиято сила предизвика временно загубване на слуха у милиони хора. Но те бяха щастливците.

Като се движеше със скорост петдесет метра в секунда, хиляди тонове скали и метал се врязаха в равнините на Северна Италия и за няколко пламтящи мига унищожиха труда на много векове. Градовете Падуа и Верона изчезнаха от лицето на Земята, последното величие на Венеция се скри завинаги в морето, а след като космосът стовари своя чук, и водите на Адриатика се втурнаха с гръм върху сушата.

Загинаха шестотин хиляди души, а общите щети надхвърлиха един трилион долара. Но никой не можеше да изчисли онази загуба, която остана завинаги за изкуството, историята, науката и за цялото човечество. Сякаш само за едно утро бе започнала и завършила с поражение някаква голяма война: докато прахът от разрушенията бавно се спускаше на земята, малцина можах да се наслаждават на най-прекрасните изгреви и залези, които светът бе виждал след Кракатау.

След първоначалния шок човечеството реагира с непознато дотогава единство и решителност. Всички разбраха, че подобно бедствие можеше да не се повтори и след хиляда години, но бе възможно и на следващия ден. А никой

не знаеше дали тогава последствията няма да бъдат още по-лоши.

Това решиха да няма следващ път.

Преди сто години един по-беден и с недостатъчни ресурси свят бе прахосвал средства в опити да унищожи оръжията, които човечеството бе изстрелвало срещу себе си подобно на самоубиец. Усилието не бе имало никакъв успех, но придобитите знания не бяха забравени. Сега те можеха да се използват за много по-благородна цел и на безкрайно по-голяма сцена. На нито един метеорит, който би могъл да предизвика катастрофа с големината си, нямаше да бъде позволено да пробие отбраната на Земята.

Така се зароди планът "Космическа стража". Петдесет години по-късно той оправда своето съществуване, макар и по начин, който не допускаше нито един от неговите създатели.

2. Неканен гост

Към 2130 година радарите на Марс откриваха по десетина нови астероида на ден. Компютрите на "Космическа стража" изчисляваха веднага техните орбити и натрупваха получените данни в своите огромни запаметяващи устройства, така че всеки астроном можеше да преглежда през няколко месеца събраната статистическа информация. Тя бе доста внушителна. След Церера, най-големият от тези малки светове, открит в първия ден на деветнайсетото столетие, бяха необходими повече от 120 години, за да се натрупат данни за първите хиляда астероида. Стотици от тях се изгубваха и появяваха отново: бяха събрани в такива рояци, че един разгневен астроном ги нарече "небесна стан". Навярно той би се встрещил, ако можеше да научи, че сега "Космическа стража" следи половин милион.

Само петте гиганта - Церера, Палада, Юнона, Евномия и Веста - бяха с диаметър над двеста километра: по-голяма част от астероидите представляваха исполински каменни блокове с размерите на малък парк. Почти всички се движеха по орбити отвъд Марс. "Космическа стража" следеше само няколко екземпляра, които се доближаваха по-близо до Слънцето и можеха да застрашат Земята. По-малко от един на хиляда от тях щеше да премине на разстояние около милион километра от нея през целия бъдещ живот на Слънчевата система.

Обектът, който съобразно годината и реда на откриването влезе в каталога под номер 31/493, бе засечен още отвъд орбитата на Юпитер. В неговото разположение не видяха нищо неестествено, тъй като множество астероиди минаваха зад Сатурн, преди да тръгнат отново към техния далечен господар, Слънцето. Така Туле II, който достигаше най-далече от всички, минаваше толкова близо до Уран, че би могъл спокойно да бъде изгубена луна на тази планета.

Беше ясно, че обект 31/439 има необичайни размери, тъй като засичането му с радар бе безпрецедентен случай при подобни разстояния. От силата на отразения сигнал компютрите пресметнаха, че неговият диаметър е най-малко четиридесет километра. Такъв гигант не бе откриван през последните сто години: колкото до направения пропуск, той изглеждаше невероятен.

След като изчислиха орбитата му, загадката бе разкрита само за да я замени друга, още по-голяма. Този обект, за разлика от останалите астероиди, не се движеше по нормална елипса, в която може да бъде засечен през няколко години със свършенна точност. Той бе самотен странник между звездите, преминаващ за първи път през Слънчевата система: движеше се толкова бързо, че гравитационното поле на Слънцето не би могло да го задържи никога. Щеше да профучи покрай Юпитер, Марс, Земята, Венера и Меркурий, да увеличи скоростта си от това разминаване с планетите и да завие покрай Слънцето, втурнал се отново към неизвестността.

Обект 31/439 привлече вниманието на хората едва в момента, когато компютрите започнаха да примигват със сигнала "Имаме нещо любопитно". В командния щаб на "Космическа стража" настана кратка суматоха и междизвездният скитник бе удостоен с име на мястото на безличния номер.

Астрономите бяха изчерпали отдавна гръцката и римската митология и сега си служеха с боговете на индуската религия. И така обект 31/439 бе кръстен Рама.

В продължение на няколко дни средствата за информация вдигнаха шум около пришелеца, но те бяха твърде затруднени от недостига на повече данни. За Рама бяха известни само две подробности – необичайната орбита и приблизителният размер. Всъщност размерът бе само предположение на специалистите, почиващо върху силата на отразения радарен сигнал. В телескопа Рама все още изглеждаше като бледа звезда от петнайста величина, което е съвсем недостатъчно за видим диск. Но устремен към сърцето на Слънчевата система, големината и яркостта му щяха да нарастват с всеки изминат месец: орбиталните обсерватории щяха да съберат съвсем точни данни за неговата форма и размери, преди да изчезне завинаги. Имаше достатъчно време и навярно в близките години щяха да отклонят към него някой космически кораб, тръгнал в редовен рейс, който ще може да се доближи и да го заснеме. Бе малко вероятно да се състои среща, тъй като за действителен контакт с обект, пресичащ планетните орбити със скорост, която надхвърля сто хиляди километра в час, разходите на гориво бяха изключително високи.

И така светът забрави скоро за Рама, но не и астрономите. Възбуждението им нарастваше с всеки изминат месец, тъй като новият астероид им поставяше все повече и повече загадки.

Най-напред се появи въпросът за кривата на отблясъка. Тя липсваше на Рама.

Блясъкът на всички познати астероиди без изключение се засилваше и отслабваше през няколко часа. Още преди два века бе установено, че това е неизбежен резултат от тяхното въртене и неправилната им форма. Като се премият по своите орбити, те подлагат на Слънцето различни участъци от повърхността си и блясъкът им се изменя.

Рама не се подчиняваше на това правило. Следователно той не се въртеше или имаше съвършено симетрична повърхност. И двете обяснения изглеждаха неправдоподобни.

Въпросът се задържа на този етап в продължение на няколко месеца, тъй като не бе свободен нито един от големите орбитални телескопи, които надничаха непрестанно в отдалечените дълбини на вселената. Космическата астрономия бе скъпо струващо хоби и цената на една минута работа с тези големи съоръжения лесно отскачаше до хиляда долара. Доктор Уилиам Стентън никога нямаше да успее да пипне за цял четвърт час двестаметровия отражателен телескоп, разположен на обратната страна на Луната, ако изпълнението на някаква по-важна програма не бе временно преустановено поради пробив в кондензатор на стойност петдесет цента. Причина за неговото щастие бе лошият шанс на друг астроном.

Стентън не знаеше до какво е успял да се добере, тъй като чак на следващия ден можа да намери свободно време на изчислителната машина и да обработи данните. Но дори и след като резултатът се появи на екрана, необходими му бяха няколко минути, преди да успее да вникне в неговия смисъл.

Все пак силата на слънчевата енергия, отразена от Рама, не беше абсолютно постоянна. Имаше изменение, което бе трудно доловимо, но съществуваше и бе съвършено равномерно. И Рама се въртеше подобно на всички други астероиди. Разликата бе в това, че обикновено техният "ден" траеше няколко часа, а продължителността му на Рама бе само четири минути.

Стентън направи набързо някои изчисления, но му бе трудно да повярва в резултатите. В екваториалната област този малък свят се въртеше със скорост над хиляда километра в час. Би било съвсем неблагоприятно да се предприема опит за кацане на всяко друго място с изключение на полюсите, защото центробежната сила около екуатора щеше да оттласне свободното тяло, придавайки му почти цяла гравитационна единица ускорение. Рама беше бумтящ космически барабан, който не можеше да задържи нито една прашичка. Бе изненадващо, че подобен обект е съумял да запази целостта си и не се е

разпръснал отдавна на милиони отломъци.

И все пак, на кое място в астрономическата картина на света трябва да попадне четиридесеткилометровото тяло, чийто период на въртене е само четири минути? Доктор Стентън бе човек с въображение, предразположен към внезапни заключения в по-голяма степен от допустимото. И този път се случи същото, но го очакваха няколко не особено приятни минути.

Единственият екземпляр от небесната зоологическа градина, който отговаряше на описанието, можеше да бъде обект в звезден колапс. Навярно Рама бе мъртво слънце, лудо въртящо се неутронно кълбо, всеки кубически сантиметър от което тежи милиарди тонове.

На това място в пламналия мозък на Стентън за миг се мярна споменът за "Звездата" на безсмъртния класик Хърбърт Уелс. Когато я прочете за първи път, той бе малко момче. Тази книга стана причина да пламне в него интересът към астрономията. След повече от две столетия тя не бе изгубила нищо от своето очарование и ужасяваща сила. Той не би могъл да забрави никога описанието на ураганите и приливните вълни, на градовете, потъващи в морето, и на оня гост от звездите, който се сблъсква с Юпитер и минава покрай Земята, падайки към Слънцето. Наистина старият Уелс разказваше не за изстинала, а за пламтяща звезда, чиято разрушителна сила се държеше на топлината. Това не бе особено важно, защото дори да се окаже студено тяло, което само отразява светлината на Слънцето, Рама можеше да убива с гравитация така успешно, както и с огън.

Всяка звездна маса, проникнала в Слънчевата система, ще измени орбитите на планетите. Достатъчно бе Земята да се премести само с няколко милиона километра към Слънцето или към звездите, за да се наруши нейното фино климатично равновесие. Ще се разтопи антарктическата ледена шапка и всички ниски части от сушата ще бъдат залети: или пък ще замръзнат океаните и цялата земя ще бъде скована от вечна зима. Достатъчен бе един съвсем лек тласък в едната или другата посока...

След малко Стентън се отпусна и въздъхна с облекчение. Всичко това бе безмислица и той би трябвало да се засрами от себе си.

По всяка вероятност Рама не е твърдо тяло. Никой маса с размери на звезда не може да проникне така дълбоко в Слънчевата система, без да причини смущения, които щаха отдавна да издадат нейното присъствие. Биха настъпили изменения в орбитите на всички планети – нали така са открили Нептун, Плутон и Персефона. Не, наистина бе невъзможно да се промъкне незабелязан обект с големината на угаснало слънце.

И жалко в известен смисъл. Една среща с тъмна звезда навярно бе вълнуваща.

Докато трае...

3. Рама и Сита*

[* Сита – съпругата на Рама, митичен цар на Айдхя и въплащение на бог Вишну – бел.ред.]

Извънредно заседание на Космическия консултативен съвет бе бурно и кратко. Дори и в двайсет и втория век все още никой не бе открил как да се отстранят застарелите и консервативно мислещи учени от най-важните административни постове. Навярно за този проблем няма да се намери разрешение.

За да се влошат още повече нещата, длъжността председател на Консултативния съвет бе заета от изтъкнатия астрофизик, заслужилият професор Олаф Дейвидсън. Той не се интересуваше особено от обекти, чиято големина не достига галактични размери, и не си правеше труд да прикрива своите предубеждения. Не бе никак доволен от факта, че деветдесет процента от неговата наука почиваха върху наблюдения с техника, създадена за изследване на околното космическо пространство, и все пак не можеше да го отрече. По време на неговата блестяща кариера бяха изстреляни поне три

спътника с цел да се докаже една от любимите му теории, но резултатът бе съвсем противоположен.

Пред съвета стоеше съвсем ясен въпрос. Никой не оспорваше необикновения характер на Рама. Но доколко важен бе този обект? След няколко месеца той щеше да изчезне завинаги, така че времето за действия бе съвсем ограничено. Благоприятните възможности бяха еднократни.

Една от ракетите-сонди, на която предстоеше старт до Марс и назначение откъд Нептун, можеше да бъде пригодена и изпратена по скоростна траектория за среща с Рама, макар че разходите бяха почти катастрофални. Нямаше надежда за среща в истинския смисъл: това щеше да бъде най-бързото разминаване, заснето досега, тъй като двете тела щяха да прелетят едно край друго със скорост от двеста хиляди километра в час. Възможността за пълноценно наблюдение на Рама бе само няколко минути, а максималното приближаване щеше да трае по-малко от секунда. Но при добре подбрана апаратура то бе достатъчно за отговор на много въпроси.

Дейвидсън гледаше с предубеждение на проекта със сондата за Нептун, но той бе вече приет и нямаше никакъв смисъл да настоява за нещо изгубено. Той говори красноречиво за безрасъдството, с което се преследваха астероиди, и за настойчивата нужда от допълнителен интерферометър на Луната, чийто висок клас на точност ще позволи ново и окончателно преразглеждане на теорията за "Големия взрив".

Това бе значителна тактическа грешка, тъй като и тримата най-горещи привърженици на теорията за "Промененото устойчиво състояние" бяха членове на съвета. Те тайно се съгласиха с Дейвидсън, че с преследването на астероиди се пилеят средства: и все пак...

Той загуби с един глас.

След три месеца от Фобос, вътрешната лина на Марс, бе изстреляна ракетата-сонда, която прекръстиха на "Сита". Полетът продължи седем седмици, но измерителната апаратура бе превключена на максимална мощност само пет минути преди обектите да достигнат в точките на най-голямо приближаване. Едновременно с това извън сондата бе изнесен цял рояк многокасетенни камери, които заснеха Рама от всички страни.

Първите снимки, направени от разстояние десет хиляди километра, накараха човечеството да забрави всичко друго. На милиарди телевизионни екрани се появи мъничък и с неясни очертания цилиндър, който нарастваше с всеки изминал миг. След като размерите му пораснаха два пъти, никой не се опитваше да оспорва изкуствения произход на Рама.

Цилиндричното му тяло бе толкова съвършено в геометрично отношение, сякаш бе свалено от струг с петдесеткилометрово разстояние между центровете. Двете основи на цилиндъра с диаметър двайсет километра се оказаха съвсем плоски с изключение на някакви ниски конструкции в центъра на едната от тях. Погледнат от разстояние и без възможност за машабно сравнение, Рама напомняше комично на домакински бойлер.

Той продължаваше да расте, докато запълни екраните. Повърхността му бе мътна и тъмносива, по-скоро безцветна като Луната, и без всякакви белези, с изключение на една точка. В средата на цилиндъра се движеше потно или белег, широк един километър, сякаш там преди много време нещо се е ударило и разляло.

Нищо не говореше, че ударът е повредил въртящите се стени на Рама, но именно белегът, оставен от него, бе предизвикал незначителното отклонение в блясъка, което помогна за откритието на Стентън.

Изображенията от другите камери на прибавиха нищо ново. Всъщност описаните от тях траектории, съпоставени с незначителното гравитационно поле на Рама, дадоха много ценната информация за теплото на цилиндъра.

Той бе твърде лек, за да е плътен, и никой не се изненада особено, когато стана ясно, че вътрешността на Рама е куха. Дългоочакваният пришелец, от когото отдавна се страхуваха, бе дошъл най-сетне. Човечеството бе готово да посрещне първия гост от звездите.

4. Срещата

В последните минути преди срещата командирът Нортън си спомни за тези първи телевизионни предавания, чиито записи бе повтарял толкова пъти. Но сега той бе поразен от невероятните размери на Рама, които не се поместваха в никакво електронно изображение.

Подобни впечатления му бяха непознати от предишните кацания върху повърхността на създадени от природата тела като Луната или Марс. Това са цели светове и големината им не поразява. Бе спирал своя кораб и на Юпитер VIII – малко по-голям от Рама обект, който тогава му се стори незначителен.

Парадоксът беше лесно обясним. Той бе под вличнието на факта, че обектът пред него, създаден от разумни същества, е милиони пъти по-тежък от всички тела, които човекът бе изпращал в космическото пространство. Масата на Рама беше най-малко десет милиона тона, а подобна мисъл изпълва всеки космонавт не само със страхопочитание, но и с ужас. Докато гледаше как този цилиндър, изваян от метал с неопределена възраст, заема все по-голяма част от небето пред него, той се почувства не само нищожен, но и потиснат, и в това нямаше нищо чудно.

Той мислеше и за опасността, което бе съвсем непознато досега усещане. При всички досегашни кацания е знаел какво го очаква: винаги е съществувал риск от злополука, но възможността за изненада е била изключена. С Рама единствено сигурна бе изненадата.

"Индевър" кръжеше на около хиляда метра над северния полюс на цилиндъра, в самия център на бавновъртящия се диск. Избраха тази страна, тъй като бе обърната към Слънцето. При въртенето на Рама сенките на ниските загадъчни тела, разположени близо до центъра, пресичаха непрекъснато металната равнина. Северното лице на Рама бе гигантски слънчев часовник, който измерваше бързо отминаващия четириминутен ден.

Да кацне с пет хиляди тонния кораб в центъра на въртящ се диск не бе никаква трудност за Нортън. Приличаше напълно на осово скачване с голяма орбитална станция: страничните двигатели осигуряваха необходимата скорост на въртене и той можеше да се довери на лейтенант Джо Калвърт, който щеше да спусне "Индевър" като снежинка и да кацне съвсем леко, без значение дали насочващият компютър е включен.

– След три минути ще разберем дали наистина е изграден от антиматерия – каза Нортън, бе да откъсва поглед от видеоекрана.

Той се засмя: спомни си някои от вледеняващите теории за произхода на Рама. Ако това малко вероятно предположение се потвърди, щеше да се разнесе най-големият взрив след мига, в който е била създадена Слънчевата система. Накратко, пълната аниhilация на десет хиляди тона ще осигури на планетите второ слънце.

Необичайният характер на операцията бе наложил да се провери и тази вероятност. Застанал в безопасност на хиляда километра разстояние, "Индевър" изхвърли с един от двигателите газова струя към Рама. Когато разсейващият се облак достигна целта, не се случи нищо, а всяка реакция между материя и антиматерия, в която участват дори няколко милиграма, би разпалила страховит огън.

Като всеки командир в космос, и Нортън бе предпазлив човек. Дълго и настойчиво бе разглеждал северното лице на Рама, докато избираше място за кацане. След продължително обмисляне той реши да избегне центъра, точно и ясно очертан на самата ос. Около полюса отчетливо бе нанесен кръг с диаметър сто метра: струваше му се, че това е външният уплътнител на огромен въздушен шлюз. Съществата, изградили този кух свят, бяха помислили със сигурност и за пристанище на своите кораби. Бе съвсем логично, че именно това е главният вход, и според него бе неразумно да го препречва със собственото си превозно средство.

Оттук обаче възникваха и други проблеми. Ако "Индевър" кацне дори на няколко метра от централната ос, бързото въртене на Рама ще започне да го

отдалечава от полюса. В началото центробежната сила ще бъде малка, но постоянна и неумолима. Нортън не бе очарован от мисълта да се плъзга със своя кораб през полярната равнина, постепенно набирайки скорост, докато найсетне, достигнал до края на диска, бъде изхвърлен с хиляда километра в час из космоса.

Възможно бе да се противопостави слабото гравитационно поле на Рама, което достигаше едва една хилядна част от земната величина. Все пак, ако повърхността е достатъчно грапава, тези няколко тона ще задържат "Индевър" върху равнината около полюса. Но Нортън не бе склонен да уравнива непознатата сила на триене с напълно сигурната центробежна сила.

За щастие конструкциите на Рама бяха се погрижили да подскажат решението. Около централната ос, на еднакво разстояние, се виждаха три ниски цилиндрични тела с диаметър около десет метра. Достатъчно бе "Индевър" да застане между два от тях, за да го притисне центробежният устрем: така щеше да остане твърдо на мястото си, подобно на кораб, прилепен на кея от напитащите вълни.

- Кацане след петнайсет секунди - обяви Калвърт.

Той бе напрегнат над дублиращото ръчно управление, макар че се надяваше да не го докосва. Капитан Нортън се съсредоточи върху всичко онова, за което трябваше да мисли в този миг. Без съмнение тяхното кацане бе второ по важност, след като преди повече от век и половина човекът достигна Луната.

В контролния илюминатор се виждаха бавно издигащите се стени на сивите сплескани цилиндрични тела. Чу се последният съсък на реактивния двигател, последван от едва доловимо сътресение.

През последните седмици командирът често си бе задавал въпроса, какво ще трябва да каже в този момент. Сега самата история избра думите, които той изрече почти автоматично, без да мисли за отзвук от миналото:

- База Рама. "Индевър" кацна.*

[* Нортън повтаря думите, произнесени от Нийл Армстронг на 20 юли 1969 година, когато лунната кабина "Аполо 11" докосна повърхността на Луната - бел. прев.]

Преди около месец Нортън не би повярвал, че това е възможно. Когато заповедта дойде, корабът изпълняваше обичайна задача - проверяваха и сменяха предупредителните фарове по астероидите. "Индевър" бе единственият космически кораб в Слънчевата система, който можеше да достигне пришелеца, преди той да профучи покрай Слънцето и да се втурне обратно към звездите. Все пак се наложи да ограбят горивото на три други кораба от "Надзора на Слънчевата система", които сега се носеха безпомощно в очакване на зареждащите ги танкери. Нортън се опасяваше, че ще трябва да мине много време, преди да чуе отново дума от командирите на "Калипсо", "Бийгъл" и "Челинджър"*.

[* Имената на космическите кораби са взаимствани от историята на мореплаването. С "Индевър" Джеймс Кук извършва своето първо околосветско пътешествие, "Калипсо" е изследователският кораб на Жак-Ив Кусто, с "Бийгъл" плавали капитан Робърт Фицрой и Чарлз Дарвин, а "Челинджър" е името на два от най-известните британски океанографски кораби от деветнадесети и двадесети век. - бел. ред.]

Гонитбата бе дълга и упорита, независимо от допълнителното гориво. Рама беше навлязъл в орбитата на Венера, когато "Индевър" го застигна. Нямаше друг кораб, способен да го стори, и изключителното преимущество ги задължаваше да не губят нито миг от следващите седмици. Хиляди учени от Земята биха разменили с радост душите си срещу подобна възможност: сега те наблюдаваха телевизионните предавания, хапеха устни и си мислеха колко по-добре щяха да свършат тази работа. И може би бяха прави, но нямаше никаква възможност за избор. Неумолимите закони на небесната механика посочиха, че "Индевър" е първият и единствен от всички създадени до сега от човека, който може да се срещне с Рама.

Непрекъснато получаваните съвети от Земята не намаляваха почти с нищо

отговорността на Нортън. Никой не можеше да му помогне, когато трябваше да вземе решение за части от секундата: времето необходимо на радиосигналите да достигнат до Центъра за управление на полета, бе вече десет минути и нарастваше постоянно. Нортън често завиваше на големите мореплаватели от миналото, когато електронните връзки не са съществували, те са могли да тълкуват запечатаните в плик заповеди без непрекъснато да са надзиравани от началниците си. Никой не е научавал за техните грешки.

В същото време той бе доволен, че за част от решенията ще отговаря Земята. След като двете орбити съвпаднаха, Рама и "Индевър" се устремиха към Слънцето като едно тяло. Четиридесет дни по-късно те щяха да застанат в перихелий и да преминат на по-малко от дващест милиона километра от него. А там навярно е доста неприятно. Преди това "Индевър" ще трябва да се оттегли на по-безопасна орбита с последните остатъци от горивото. Екипажът имаше на разположение три седмици, за да изследва Рама, преди да се разделят завинаги.

По-нататък Земята поемаше грижа за всичко. "Индевър" щеше да остане напълно безпомощен, полетял по орбита, която след около петдесет хиляди години можеше да го отведе като първи гост сред звездите. Центърът за управление бе обещал, че всичко ще бъде наред. Независимо от разходите щяха да заредят отново "Индевър", дори ако се наложеше танкерите да останат завинаги в космическото пространство, след като прехвърлят в кораба и последния грам гориво. Рама се оказа обект, заради който и най-големият риск, с изключение на самоубийствен полет, бе оправдан.

Разбира се, можеше да се случи дори и това. Командирът не се заблуждаваше, тъй като за първи път от сто години насам в дейността на хората бе се промъкнал елемент на пълна несигурност, нещо, което бе недопустимо както за учените, така и за политиците. И ако се окажеше, че "Индевър" и неговият екипаж са цената за разрешаване на този проблем, те щяха да бъдат жертвани.

5. Първи стъпки извън кораба

Рама мълчеше като гроб, какъвто навярно беше. Не се долавяха радиосигнали на никоя честота: нямаше и вибрации, доловими от сизмографите, като се изключат микросмущенията предизвикани бе съмнение от нарастващата слънчева топлина; не протичаше електрически ток, липсваше и радиоактивност. Човек можеше да допусне, че дори някой астероид е по-шумен.

Нортън се запита какво всъщност са очаквали. Специална комисия за посрещането? Не бе сигурен дали е разочарован, или успокоен. Както изглежда, поне инициативата е в негови ръце.

Даде нареждане да чакат в продължение на дващест и четири часа, а след това да излязат и да започнат проучване. Всички спаха съвсем малко през първия ден. Дори свободните от дежурство членове на екипажа прекарваха времето си край неподвижните контролни прибори или пред люковете за наблюдение, взрени в бездушния геометричен пейзаж. "Жив ли е този свят? - повтаряха те един и същи въпрос. - Или мъртъв? А може би само е заспал?"

При първото излизане извън кораба Нортън взе само един придружител. Заместник-командирът, лейтенант Карл Мърсър бе издържлив и надежден офицер. Нортън бе решил да държи зрителна връзка с кораба, а нищо не гарантираше безопасността на по-голяма група. Все пак се разпореде и двама души от екипажа, облечени в скафандри, бяха готови във въздушния шлюз.

Трябваше да разчитат изцяло на собствените си двигатели, тъй като се оказа, че няколкото грама тегло, получено в резултат от взаимното действие на гравитационното и центробежното поле на Рама, не са никакво предимство или пречка. Нортън реши при първа възможност да постави между кораба и загадъчните тела една котешка лؤلка с водещи въжета, за да не се хаби гориво при обиколките около тях.

Най-близкият сплескан цилиндър бе само на десет метра от въздушния

шлюз; първата грижа на Нортън бе да провери дали допирът не е причинил повреда на кораба. "Индевър" бе притиснат към извитата стена със сила няколко тона, но натискът бе разпределен равномерно. Успокоен, нортън тръгна около кръглото тяло, като се опитваше да разбере за какво служи то.

Бе изминал само няколко метра, когато попадна на участък, в който гладката, вероятно метална стена прекъсваше. Първоначално помисли, че това е някакво странно украшение, защото не виждаше за какво може да се използва. В метала бяха вдълбани шест дълбоки радиални прореза или гнезда с шест кръстосани в тях пръта, които напомняха на спъците на колело без джанта, а в центъра им беше разположена малка главина. Но това колело не можеше да се върти, тъй като бе вкопано в стената.

Тогава той забеляза с нарастващо вълнение, че в краищата на спиците има по-дълбоки гнезда, добре оформени за хващане. С ръка? А защо не с щипки или с пипала? Ако човек се опре на стената и потегли спиците така...

Сякаш току-що смазано, колелото леко се измъкна от оста си от стената. Той бе почти сигурен, че всички движещи се части на Рама отдавна са се затегнали от престоя в безвъздушното пространство, но за свое най-голямо удивление държеше в ръцете си колело със спици. Навярно приличаше на капитана на някой стар, бърз ветроход, уловил кормилото.

Бе доволен, че слънчевият отражател на шлема му няма да позволи на Мърсър да види неговото изражение. Недоумяваше и се сърдеше на себе си. Може би вече бе допуснал първата грешка. Дали някъде във вътрешността на Рама не отекваха тревожни сигнали? Или неговата неразумна постъпка бе включила някакъв неумолим механизъм?

От "Индевър" не съобщаваха за никаква промяна. Чувствителните прибори на кораба не откриха нищо с изключение на леки термични смущения и разтърсването, причинено от собствените му стъпки.

- Е, капитане, ще го завъртите ли?

Нортън си спомни още веднъж за собствените си указания: "Постъпвай, както намериш за добре, но действай внимателно." Ако съгласуваше всяка своя крачка с Центъра за управление на полета, не би стигнал доникъде.

- Какво е твоето мнение, Карл? - запита той.

- Очевидно това е ръчно управление на въздушен шлюз и навярно е дублиращо устройство в случай на повреда в енергийното хранване. Не мога да си представя нито една техническа система, в която, независимо от степента на усъвършенстване, да не са взети предпазни мерки.

"И тя трябва да бъде абсолютно сигурна - помисли Нортън. - Ще може да работи само в условия, които изключват всички възможни опасности за самата нея."

Той стисна две противостоящи спици на колелото, стъпи здраво и се опита да го завърти. То не помръдна.

- Помогни ми - каза на Мърсър.

Двамата уловиха по една спица. Напрегнаха всичките си сили, но резултатът бе същият.

Разбира се, нямаше причина да предполагат, че часовниковите стрелки и тирбушоните на Рама и на Земята се въртят в една и съща посока.

- Да опитаме на другата страна - подсказа Мърсър.

Този път успяха. Колелото направи почти без усилие пълен оборот. След това продължи да се върти съвсем гладко, преодолявайки насрещното съпротивление.

Около половин метър встрани извитата стена на цилиндричното тяло започна да се премества подобно на бавно отварящите се челюсти на грайфер. Няколко частици прах, подгонени от струйки въздух, излетяха през отвора подобно на изкръщи диаманти, уловени от бляскавата слънчева светлина.

Пътят към Рама бе отворен.

6. Комисията

Доктор Боуз винаги бе смятал, че настаняването на Центъра на Обединените планети на Луната е сериозна грешка. Земята неизбежно се старееше да взема превес при разискванията така, както изпъкваше в пейзажа на околния свят. Ако е било наложително да се строи тук, може би е трябвало да го направят на обратната страна, където този омагьосващ диск бе невидим.

За промени бе вече много късно; всъщност липсваха други реални възможности. Независимо от мнението на колониите Земята щеше да остане икономически и културен повелител и през следващите столетия.

Доктор Боуз бе роден на Земята и тъй като емигрира на Марс след трийстата си годишнина, чувстваше, че преценките му за политическото положение са съвсем трезви. Сега той знаеше, че няма да може да се върне никога на родната планета въпреки петчасовия ракетен полет. Здравето му бе превъзходно, но на сто и петнайсет години нямаше да може да се справи с периода на реадаптация, необходим за връщане към трикратно по-голяма сила на притегляне от онази, при която бе прекарал почти целия си живот. Той трябваше да остане завинаги извън своя роден свят. Това не го угнетяваше прекомерно, тъй като не беше сантиментален.

Всъщност го подтискаше необходимостта да среща година след година едни и същи познати лица. Великолепни бяха чудесата на медицината и не той би пожелал да се завъртят обратно стрелките на часовника, но около тази маса за заседания имаше хора, с които бе работил повече от половин век. Той знаеше с точност какво ще кажат и как ще гласуват по всеки въпрос. Искаше един ден някой от тях да направи нещо съвсем неочаквано, дори налудничаво.

По всяка вероятност и останалите очакваха същото от него.

Комисията за Рама бе все още малка по състав; това улесняваше нейната работа, но без съмнение в скоро време предстояха промени. Присъстваха лично шестима негови колеги и всеки от тях представляваше членовете на Обединените планети. Друго разрешение нямаше, защото електронната дипломатия все още бе невъзможна при разстоянията в Слънчевата система. Някои от по-възрастните държавници, привикнали към моменталните връзки, които съществуваша отдавна на Земята, не можеха да се примирят с факта, че на радиовълните понякога са необходими минути и дори цели часове, за да прекосят междупланетните бездни. Когато им казваха, че е невъзможен непосредствен разговор между Земята и по-отдалечените ѝ чедра, чуваха ги да изразяват в отговор горчивото си недоволство: "Вие, учените, не можете ли да направите нещо?" Приемливо бе само закъснението във връзките с Луната, макар че и тази секунда и половина имаше всевъзможни политически и психологически последствия. Ето защо единствено Луната можеше да остане навеки предградие на земната планета.

Присъстваха лично и участващите в комисията специалисти. Астрономът, професор Дейвидсън, вече ни е добре известен. Днес той не изглеждаше сприхав, както винаги. Боуз не знаеше нищо за вътрешната борба преди изстрелването на първата сонда към Рама, но колегите на професора нямаше да му позволят да забрави своята грешка.

Доктор Телма Прайс бе известна с многобройните си беседи от телевизионния екран, макар че тя дължеше славата си преди всичко на археологическия бум, последвал отводняването на обширния музей на потъналото Средиземноморие.

Боуз все още си спомняше възбудата от онези дни, когато загубените съкровища на гърци, римляни и на десетина други цивилизации се появиха на бял свят. Това бе един от малкото случаи, когато бе съжалявал, че живее на Марс.

Астробиологът Карлайл Перера бе друг избранник, който правеше впечатление. Същото можеше да се каже и за Денис Солъмънс, специалист по история на науките. Боуз бе по-малко доволен от присъствието на Конрад Тейлър, известния антрополог, който се прочу с неповторимата смес от наука и еротика, използвана при неговото изследване на удивителните нрави и обреди в Бевърли Хилс през последните десетилетия на двайсти век.

По всяка вероятност никой не би оспорил правото за участие в работата

на комисията на сър Луис Сендс. Знаеше се, че този човек, чийто познания можеха да се сравняват само с изтънчеността му, губи самообладание единствено в случаите, когато го наричаха Арнълд Тойнби* на своята епоха.

[* Арнълд Тойнби (1852 - 1883) - английски буржоазен историк и икономист, изследвал епохата на "промишлената революция" през 18 век - бел.прев.]

Големият историк обаче не присъстваше лично. Той упорито отказваше да напусне Земята, дори и за толкова кратко заседание. Неговото стереоизображение, което не се различаваше от истинската личност, очевидно бе седнало на стола от десната страна на Боуз; сякаш за да бъде пълна илюзията, някой бе поставил чаша с вода пред него. Боуз намираще за излишна тази проява на особено техническо умение, но бе изненадващо колцина без съмнение видни хора се радваха като деца на възможността да бъдат едновременно на две места. Понякога електронното чудо ставаше причина за забавни преめждия. Боуз си спомняше как на един дипломатически прием някой се опита да мине през стереоизображение и разбра, за жалост твърде късно, че е дошла действителната личност. Още по-интересно беше, когато пренесените образи се опитват да стиснат ръцете си.

Но ето, че Негово превъзходителство посланикът на Марс в Обединените планети призова разхвърляните си мисли, изправи се и каза:

- Господа, откривам заседанието. Мисля, че съм прав, като казвам, че на това място са си дали среща забележителни дарования, събрани да обсъдят един неповторим случай. Генералният секретар даде указания да преценим неговите особености и при нужда да изпращаме мнението си на капитан Нортън.

Тези думи опростяваха прекомерно нещата и всички го знаеха. С изключение на случаите на действителна опасност твърде съмнително беше, че комисията ще установи пряка връзка с командира на кораба, който навярно никога нямаше да чуе за нейното съществуване. Комисията бе временен орган на научната организация на Обединените планети и нейният директор докладваше за дейността ѝ на генералния секретар. Вярно е, че "Надзор на слънчевата система" бе част от Обединените планети, но само в оперативно, а не и в научно отношение. Теоретически нямаше особена разлика, тъй като не само комисията за Рама, но и всеки, който пожелае, можеше да се свърже с командира Нортън и да предложи помощ със своя съвет.

Но връзките с далечния космос струваха скъпо. До "Индевър" можеше да се стигне само чрез Планетком, а това самостоятелно сдружение бе известно със своята безупречна и ефективна счетоводна дейност. Бе необходимо много време, за да бъде отпуснат кредитен лимит от Планетком. Някъде някой работеше в това направление, но засега коравосърдечните компютри на сдружението не признаваха комисията за Рама.

- Този командир, Нортън, носи ужасна отговорност - каза сър Роберт Маккей от Земята. - Що за човек е той?

- Аз мога да отговоря - изрече професор Дейвидсън и пръстите му полетяха по клавиатурата на собственото му запамятаващо устройство. Той се намръщи пред пълния с информация екран и даде бърз и сбит преглед:

- Уилям Циън Нортън, роден 2077 година в Брисбейн, Океания. Учил в Сидни, Бомбай и Хюстън. Пет години специализация по реактивни двигатели в Астроград. Получил звание в 2102 година. Минал по нормалния път на чиновите: лейтенант на третата експедиция до Персефона... отличил се по време на петнайстия опит да бъде установена база на Венера... да... да... образцови данни... двойно гражданство, Земя и Марс... съпруга и момче в Брисбейн, съпруга и две деца в Порт Лоуъл с възможност за трето...

- Семейство ли? - запита невинно Тейлър.

- Не. Дете, разбира се - отрязва сърдито професорът, преди да улови усмивката по лицето на другия.

Лек смях се разсипа около масата, макар че жителите на пренаселената Земя имаха в погледите си повече завист, отколкото шега. След цял век насочени усилия Земята все още не бе успяла да задържи своето население под определено ниво от десет милиарда...

- Назначен за командир на изследователския кораб "Индевър" от "Надзор на Слънчевата система". Първо пътуване до обратно въртящите се спътници на Юпитер... да, това беше нещо... В изпълнение на задача по астероидите, когато получил заповед за сегашното пътуване... Успял да се справи с крайния срок...

Професорът изчисти екрана, погледна към своите колеги и допълни:

- Струва ми се имахме изключителен шанс, тъй като той е единственият човек на разположение. Можем да попаднем на някой съвсем обикновен командир.

Думите му прозвучаха така, сякаш ставаше дума за някой типичен нехранимайко, с пистолет в едната ръка и с къса сабя в другата, същинска напаст за космическите пътища.

- Данните показват само това, че е подготвен. Но как ще действа в една съвсем нова обстановка? - възрази посланникът на Меркурий.

Населението на тази планета бе само сто и двама хиляди и петстотин души, но нарастваше непрекъснато.

Сър Луис Сендс се покашля от Земята и направи същото на Луната след секунда и половина.

- Обстановката не е съвсем нова - припомни той на представителя на Меркурий, - макар че за последен път е била на лице преди три столетия. Ако Рама е мъртъв или ненаселен свят, както показват всички досегашни наблюдения, Нортън е в положението на археолог, който изследва останките на изчезнала култура.

Той се поклонил вежливо на доктор Прайс, която кимна в знак на съгласие, и продължи:

- Типични примери са Шлиман в Троя и Муо в Ангкор Ват*. Опасността е незначителна, макар че няма абсолютна гаранция.

[* Ангкор Ват - величествен паметник на кхмерската култура и архитектура в Кампучия, построен през 12 век. - бел.прев.]

- Ами заложените капани и заредените механизми, за които говорят онези, почитателите на Пандора - попита доктор Прайс.

- Какво е това Пандора - живо се заинтересува посланникът на Меркурий.

- Движение на смахнатите привърженици на идеята, че в Рама се крие огромна потенциална опасност. Също като онази кутия, която не е трябвало да бъде отваряна - обясни сър Робърт с допустимата за един дипломат доза затруднение. Той се съмняваше дали представителят на Меркурий разбира за какво става дума, тъй като на тази планета не поощряваха запознаването с класическите науки.

- Пандора-параноя - засмя се Тейлър. - Разбира се, че подобни неща са възможни, но в името на какво някоя развита цивилизация ще се занимава с детинщини?

- И така, дори ако отхвърлим подобна неприятна възможност, остава ни още по-заплашителната вероятност да се изправим пред един обитаем и действащ свят - продължи сър Робърт. - Възниква ситуацията на среща между две култури на съвсем различни нива на техническо развитие. Писаро и инките. Пири и японците. Европа и Африка. Почти винаги последствията са били съкрушителни за едната от двете страни. Не предлагам нищо, а само посочвам прецедентите.

- Благодаря ви, сър Робърт - отговори Боуз и си помисли, че не е много удобно да присъстват двама души с благороднически титли в една малка комисия, но напоследък малцина англичани правеха изключение. - Убеден съм, че ние всички сме мислили за такава опасност. Но ако съществата, населяващи Рама, са... тъ-тъ... злонамерени, не мислите ли, че нашите действия ще имат някакво значение?

- Ако се отстраним, може би няма да ни обърнат внимание.

- Но как е възможно, след като са пътували хиляди години и са изминали милиарди мили?

Спорът бе достигнал връхната си точка и продължаваше по инерция. Боуз почти не се намесваше, облегнат на стола в очакване на съгласие.

Случи се това, което той предвиждаше. Бе изразено единодушно мнение, че след като е отворил първата врата, за капитан Нортън не остава нищо друго, освен да отвори и втората.

7. Две съпруги

По-скоро развеселен, отколкото загрижен, Нортън си помисли, че ако неговите съпруги сравняваха изпращаните видеोगрами, щеше да има допълнителни грижи. Сега той приготвяше един по-дълъг текст и го дублираше, добавяйки кратки лични съобщения и нежни думи, преди да изпрати двете почти еднакви копия до Марс и Земята.

Наистина бе почти изключено неговите две съпруги да изяват подобно желание, тъй като независимо от специалната тарифа за семействата на космонавтите щеше да им струва доста скъпо. Всъщност нямаше смисъл. Неговите семейства имаха прекрасни отношения и си разменяха обичайните поздравявания по случай рождени дни и празници. И все пак, изглежда, бе по-добре, че момичетата никога не бяха се срещали и по всяка вероятност това нямаше да се случи. Мирна бе родена на Марс и нямаше да понесе три пъти по-голямото притегляне на Земята. А Каролина ненавиждаше дори и двайсетминутните пътувания, които поглъщаха най-големите разстояния на Земята.

- Съжалявам, че закъснах цял ден с това предаване - каза Нортън, след като приключи с общите предварителни разговори, - но колкото и невероятно да звучи, бях извън кораба в продължение на трийсет часа. Не се безпокойте, всичко върви добре и владеем положението. Изгубихме два дни, за да преодолеем системата от въздушни шлюзове, но вече сме съвсем на края. Щяхме да привършим за няколко часа, ако знаехме всичко, което познаваме вече. Не оставяхме нищо на случая - изпращахме камери с дистанционно управление и манипулирахме всеки шлюз десетина пъти, преди да преминем през него, за да се убедим, че той няма да щракне зад гърба ни. Шлюзовете са въртящи се цилиндри с една пролука. Минаваме през нея, цилиндърът се завърта на сто и осемдесет градуса и заставаме пред врата, откъдето излизаме. По-точно изплуваме, както е в нашия случай. Рамианите наистина са внимавали за безопасността. Има три разположени един след друг цилиндрични шлюза. Намират се във външния корпус, непосредствено под входното съоръжение, което напомня на кутия за хапчета. Не мога да си представя нищо непредвидено. Дори ако някой взриви съоръжението, остават още две аварийни. И това е само началото. Последният шлюз преминава в прав коридор, дълъг почти половин километър. Изглежда прибран и чист, както всичко наоколо. На всеки няколко метра са разположени малки люкове, но сега тук е съвършено тъмно и, бих казал, страховито. В стените по цялата дължина на тунела са вдълбани два прореза, широки около сантиметър. Предполагаме, че в тях се движи някакво транспортно средство, което пренася товари, а може би и хора. Ще ни спести много усилия, ако успеем да го пуснем в действие. Казах, че тунелът е дълъг половин километър. След като сеизмичните проби показаха, че това е приблизителната дебелина на покривната черупка, можем да кажем, че вече почти сме влезли. Не бяхме изненадани от познатия въздушен шлюз в другия край на тунела. И от следващия. И от този след него. Тук хората, изглежда, са правили всичко по три пъти. Стигнахме до камерата на последния шлюз и чакаме разрешение от Земята, за да продължим по-нататък. Вътрешният свят на Рама е само на няколко метра от нас. Ще се почувствам по-добре, щом преодолеем и тази неизвестност. Нали познавате Джери Кирхов, моят старши помощник, който има такава библиотека от ценни книги, че не може да си позволи да емигрира от Земята? И този Джери ми разказа нещо подобно, станало в началото на двайсет и първи, не, на двасти век. Някакъв археолог открил първия неплячкосан от крадци гроб на египетски цар. В продължение на много месеци неговите работници разкопавали камера след камера, докато най-сетне стигнали до последната стена. Разбили зидарията, археологът грабнал

един фенер и надникнал през дупката. Пред очите му застанала истинска стая на богатствата с невероятно количество злато и скъпоценни камъни. Може би и светът пред нас е гроб; все повече ми се струва, че е така. Дори и сега не се чува и най-слабият звук; нищо не напомня за някаква дейност. Е, надявам се, че утре ще разберем.

Нортън превключи записващото устройство на "Пауза". Дали да спомене за още нещо, преди да изпрати поотделно личните съобщения до своите семейства? Обикновено той не се впускаше в толкова много подробности, но този път обстоятелствата бяха съвсем различни. Може би току-що бе завършил последното видеосъобщение до онези, които обича. Те имаха правото да знаят какво става с него.

Когато те гледат предаването и слушат гласа му, той ще бъде вече в Рама и ще знае дали това е за добро, или за лошо.

8. През центъра

Никога досега Нортън не бе чувствал толкова силна близост с оня отдавна починал египтолог. Човечеството не бе изживявало нищо подобно от мига, когато Хауърд Картър бе надникнал за първи път в гроба на Тутанкамон. И все пак сравнението бе смешно с абсурдността си.

Тутанкамон е бил погребан едва вчера, преди не повече от четири хиляди години, а Рама по всяка вероятност бе по-стар от човешкия род. Малката гробница в Долината на царете би се изгубила из коридорите, по които те преминаваха; светът отвъд последната преграда бе поне милион пъти по-стар. А въображението бе безсилно да си представи богатствата, които този свят навярно криеше.

Продължителността на радиовръзката помежду им не надхвърли и пет минути, тъй като добре обучената група дори не докладва устно за всички направени проверки. Мърсър само даде знак, че всичко е наред и махна с ръка към отворения тунел. Сякаш те чувстваха, че мигът влиза в историята и незначителните думи са излишни. Нортън бе доволен, защото и той нямаше какво да каже. След това блесна лъча на прожекторната лампа, включи двигателите и се понесе бавно надолу по късия коридор, проточил зад себе си охраняващото въже. След няколко секунди само бе вече влязъл.

Влязъл, но къде? Видя пред себе си всепоглъщаща тъмнина, където лъчът светлина не се отрази в нищо. Той очакваше това и в същото време бе вярвал, че няма да се случи. Изчисленията показваха, че отсрещната стена е отдалечена на десетки километри и сега собствените му очи го убеждаваха в тази истина. Докато се носеше бавно в мрака, поиска да провери здравината на осигурителното въже, каквото не бе избирал дори при първото си излизане от космически кораб. Това бе смешно. Не бе усещал замайване дори когато висеше над бездни от не една светлинна година и не един мегапарсек разстояние, така че не трябваше да го безпокоят няколко кубически километра празно пространство.

Бе съсредоточил цялото си внимание над този въпрос, когато ограничителният амортизатор в края на въжето го принуди да спре с едва доловимо отскачане. Той отклони надолу втурналия се в празното пространство лъч на прожекторната лампа, за да разгледа мястото, откъдето бе тръгнал.

Можеше да се приеме, че кръжи над центъра на малък кратер, който всъщност представлява падина в основата на друг, по-голям вдлъбнат участък. Бе ограден от цяла система наклонени плоскости и площадки; те се издигаха нагоре до границата на светлината, а правилните им геометрични форми показваха, че са изкуствени. Той видя и изходите от другите две системи въздушни шлюзи, съвсем еднакви с третата.

И това бе всичко. В обстановката нямаше нищо смайващо. Всичко наоколо напомняше на изоставена мина. Заля го вълна на разочарование; след толкова много усилия той очакваше да направи някакво драматично откритие извън границите на познатото. Тогава си спомни, че погледът му обхваща само

няколкостотин метра. Навярно в мрака бяха скрити повече чудеса, отколкото очакваше да намери.

Той докладва накратко обстановката на изпълнените с безпокойство свои придружители и добави:

- Изпращам осветителна ракета. Закъснение от две минути. Готово.

Хвърли с всички сили малкия цилиндър навън или нагоре и започна да брои секундите, докато предметът изчезваше постепенно в светлината на лъча. Изгуби се от погледа му, преди да е изминала и четвърт минута. Той стигна до сто, спусна светлинния отражател пред очите си и насочи камерата. Винаги бе отчитал правилно времето; този път му оставаха още две секунди, когато светлината избухна и заля всичко. Не остана никакво място за разочарование.

Дори и милионите свещи на мощната осветителна ракета не можаха да обхванат изцяло това огромно празно пространство, но той успя да улови общия изглед и да прецени неговите гигански мащаби. Бе застанал на дъното на кух цилиндър, широк най-малко десет километра и с неизвестна дължина. От своя наблюдателен пункт, разположен на самата централна ос, той съзря толкова много подробности по извиващите около него стени, че мозъкът му не можа да поеме повече от една незначителна частица от тях. Гледаше пейзажа на един цял свят, огрят от моментен блясък, и с усилие на волята се опитваше да го вгради в съзнанието си.

Насечените от площадки склонове на кратера се издигаха около него и се сливаха с безкрайната стена, която ограждаше небето. Но това впечатление бе невярно; той трябваше да се откаже както от земните, така и от космическите представи и да приеме нови координати.

Всъщност се намираше на върха, а не на дъното на този обърнат наопаки свят. Оттук надолу тръгваха всички посоки. Ако се отклони от центъра и се отправи към извиващата стена, която ще трябва да възприеме като нещо друго, силата на притегляне постепенно ще нараства. Във всяка точка от вътрешната повърхност на цилиндъра той ще може да стои изправен; краката му ще бъдат обърнати към звездите, а главата му ще сочи центъра на въртящия се барабан. Идеята бе достатъчно позната, тъй като още в зората на космическите полети центробежната сила е замествала липсващото притегляне. Единственото, което поразяваше тук, бяха мащабите. Диаметърът на най-голямата от всички орбитални станции, "Синксат Файв", нямаше пълни двеста метра. Ще трябва да мине известно време, докато привикнат със сто пъти по-голяма мярка. Пейзажът в заграждащата го тръба бе изпъстрен със светли и тъмни полета, които с еднакъв успех можеха да бъдат гори, равнини, замръзнали езера или градове, но голямото разстояние и помръкващият блясък на ракетата скриваха всичко. Тесни линии, подобни на магистрали или точно очертани речни корита, се преплитаха в едва различима мрежа, а някъде далече, до самата граница на видимостта, се долавяше по-тъмен пояс. Той опасваше вътрешността на целия свят подобно на огромен кръг и Нортън изведнъж си спомни за митичния Океан, който според древните хора ограждал Земята.

Навярно тук морето бе още по-странно, защото трябва да следва формата на цилиндъра. Имало ли е в него вълни, течения, приливи, отливи и риби, преди да го смрази междузвездната нощ?

Светлината се разсипа в малки пламъци и угасна - мигът на разбулването бе отминал. Но Нортън знаеше, че докато е жив, в съзнанието му ще грее тази картина. Първото впечатление нямаше да изчезне, независимо от откритията, които бъдещето ще донесе. А историята щеше да запази за него славата на човека, погледнал за пръв път от себеподобните си към сътвореното от една чужда цивилизация.

9. Разузнаване

"Хвърлихме пет осветителни ракети с голямо къснение надолу по оста на цилиндъра, така че можахме да заснемем цялата му дължина. Всички важни обекти са картографирани. Те имат вече и временни наименования, макар

че не сме сигурни какво представляват повечето от тях.

Вътрешното пространство е дълго петдесет километра и широко шестнайсет. Двата края са оформени като чаши с доста сложна геометрична форма. Нарекохме нашия край Северно полукълбо и тук, по оста, изграждаме първата база.

От нея тръгват три радиални стълби, разположени през сто и двацет градуса, всяка от които е дълга почти километър. Те достигат до една тераса или кръгообразна площадка, която обикаля по цялата дължина на чашата. От нея, като продължават по посока на стълбите, се спускат три огромни стълбища, кито свършват в равнината. Представете си чадър, чиито три единствени ребра са разположени на равни разстояния и ще получите правилна представа за този край на Рама.

Всяко от ребрата е стълбище, което се спуска стръмно от централната ос; наклонът му постепенно намалява към равнината. Нарекохме стълбищата Алфа, Бета и Гама; те не са непрекъснати; разделят ги пет други пръстеновидни тераси. По наша преценка всяко от тях има между двацет и трийсет хиляди стъпала. По всяка вероятност ги използват само в случай на авария, защото е немислимо рамианите или съществата, които трябва да наричаме някак занапред, да не са предвидили по-подходящ достъп до централната ос на техния свят.

Южното полукълбо изглежда доста по-различно. В него няма стълбища и плосък център. Вместо тях по оста е разположен огромен шип, който стърчи в продължение на километри; около него има шест по-малки шипа. Не се сещам за какво служи това странно съоръжение.

Петдесеткилометровия цилиндър между двете полукълба нарекохме Централна равнина. Може би е странно да се нарече равнина нещо, което недвусмислено е закривено, но ми се струва, че имаме право. Когато стигнем до нея, тя ще оправдае името си; по същия начин и бутилката изглежда равна на някоя мравка, която пълзи в кръг по вътрешната ѝ повърхност.

Най-странният обект в Централната равнина, тъмен пояс с широчина десет километра, я разполовява точно в средата. Прилича на ледена площ и затова го нарекохме Цилиндричното море. В средата му има остров, който е дълъг около десет и широк три километра; покрит е с някакви високи постройки. Нарекохме го Ню Йорк поради приликата му със стария Манхатън. Струва ми се, че не е град; напомня по-скоро на огромен завод или химическа инсталация.

Има и градове, а шест от тях са доста големи. Ако са предназначени за хора, във всеки от тях могат да живеят по петдесет хиляди души. Нарекохме ги Рим, Пекин, Париж, Москва, Лондон и Токио. Свързани са помежду си с магистрали и нещо, което напомня железен път.

В замръзналия скелет на този свят има достатъчно материал за цели векове изследователска работа. А на нас ни остават само няколко седмици за четирите хиляди квадратни километра. Аз не знам, дали ще намерим отговор на двете загадки, които започнаха да ме измъчват още с първите стъпки в този свят: "Кои са те и какво е станало с тях?"

@

Записът свърши. Членовете на комисията за Рама от Земята и Луната направиха почивка, за да се съсредоточат в картините и снимките, разпръснати пред тях. Бяха ги разглеждали в продължение на много часове, но гласът на командира на кораба добави в представите им онова, което нито една снимка не можеше да предаде. Нали самият той бе там и бе гледал със собствените си очи този невероятен обърнат наопаки свят в кратките мигове, когато осветителните ракети са разпръснали вековната тъмнина. Нали този човек ще застане начело на всички групи, които ще го изследват.

- Доктор Перера, навярно имате какво да споделите?

Посланникът Боуз бе изпаднал в кратко недоумение, тъй като трябваше да даде най-напред думата на професор Дейвидсън, който бе единственият астроном и най-възрастният от всички присъстващи учени. Но старият космолог сякаш бе получил лек шок и не се чувстваше в стихията си. През цялата своя кариера на професионален учен той бе вярвал, че вселената е арена за

гигантските слепи сили на гравитацията, магнетизма и космическите излъчвания; винаги бе считал, че животът не играе важна роля в големия общ ред на нещата, а появяването му на Земята, Марс и Юпитер разглеждаше като случайно отклонение.

Но сега имаше доказателства не само за наличието на живот извън Слънчевата система, а така също, че този живот е на много по-високо стъпало от всичко, което човекът бе успял да постигне досега и да се надява да осъществи през близките столетия. Нещо повече. Присъствието на Рама оспорваше още една догма, изповядвана от Дейвидсън в течение на много години. Притиснат от всички страни, той би се съгласил, макар и с неохота, че може да има живот и в други слънчеви системи; винаги обаче бе настоявал, никоя негова форма не ще успее да прекоси междузвездните бездни.

Навярно рамианите са претърпели неуспех; така счита и командирът Нортън, според който техният свят е вече гроб. Но те бяха опитали нещо изключително, и то в мащаби, показващи достатъчно голяма увереност в крайния изход. След като това бе станало, то сигурно се е случвало още много пъти в една галактика от сто милиарда слънца. И някъде по всяка вероятност някой е успял.

Именно тази идея бе отстоявал дълги години доктор Карлайл Перера, макар че вместо с доказателства, си служеше само с енергично ръкомахане. Сега той бе много щастлив и твърде объркан същевременно. Рама потвърди блестящо неговите позиции, но той нито можеше да стъпи в този свят, нито дори да го зърне със собствените си очи. Ако сега изневиделица се повеше дяволът и му предложеше в замяна срещу душата му способността за незабавно пренасяне на далечни разстояния, той щеше да подпише договора, без дори да погледне текста, набран с петит.

- Да, господин посланик, струва ми се, че имам нещо, което заслужава внимание. Без съмнение пред нас виждаме един Ноев ковчег. Идеята е достатъчно позната от литературата за пътувания между звездите. Първи за нея споменава един английски физик, Джон Бърнал, който предлага този способ за междузвездна колонизация през хиляда деветстотин двацет и девета година, или преди два века! Още по-рано от него подобни предложения прави и големият руски учен Циолковски. И така, съществуват няколко възможности за пътуване от една звездна система до друга. Ако допуснем, че скоростта на светлината е действителната граница, а това все още не е твърдо установено (тук, макар и без да каже нещо, професор Дейвидсън изсумтя възмутено), може да се пътува бързо с малък кораб или бавно с огромен негов събрат. В технически аспект не съществуват пречки един кораб да достигне деветдесет и повече процента от скоростта на светлината. Следователно пътуването между съседни звезди ще трае между пет и десет години, което е досадно, но напълно възможно, особено за същества, чиято продължителност на живота се измерва със столетия. Такива полети са възможни с кораби, които са не особено по-големи от нашите. Може би подобна скорост е недостижима, преди всичко от гледна точка на полезния товар. Не трябва да забравяме, че дори и при еднопосочен полет е необходимо гориво за намаляване на скоростта. Ето защо по-приемливи изглеждат другите полети, които траят десетки и стотици хиляди години. Според Бърнал и други това може да стане с летящи колонии с диаметър няколко километра, които пренасят хиляди хора в течение на поколения. Естествено е, че системата трябва да бъде напълно затворена и с абсолютно възстановяване на храната, въздуха и останалите консумативни материали и продукти така, както е на Земята в по-голям мащаб. Някои писатели говорят за космически Ноеви ковчези, изградени от сфери с общ център; други предлагат въртящи се цилиндри, чиято центробежна сила създава изкуствено притегляне - точно това, което е Рама...

Дейвидсън не можа да издържи подобно разводнено изказване и се намеси:

- Не говорете за центробежна сила. Тя е продукт на инженерното въображение. Има само инерция.

- Вие сте напълно прав - съгласи се Перера, - макар че ще бъде трудно да убедите в това човек, който току що е слязъл от въртележка. Но

математическата точност изглежда ненужна...

- Чакайте, чакайте - прекъсна го Боуз с известно раздражение. - Всички знаем за какво мислите или поне вярваме, че е така. Моля ви, не унищожавайте нашите илюзии.

- Е, добре! Аз само исках да отбележа, че Рама не се отличава с нищо ново в замисъла, независимо от изумителните си размери. Хората си мислили за подобно решение още преди двеста години. Сега бих искал да обърна внимание на друг въпрос. Откога приблизително Рама пътува в пространството. Вече разполагаме със съвсем точно определена орбита и скорост. Ако предположим, че не е имало промени в режима на полета, неговото местоположение може да бъде определено за милиони години назад. Мислехме, че идва от посоката на една близкостояща звезда, но се оказа съвсем друго. Рама е преминал покрай звездата преди повече от двеста хиляди години, но нейният режим се променя така неравномерно, че тя е най-неподходящото слънце за обитаема система. Диапазонът на нейния блясък е повече от петдесет към едно и всяка близка планета ще бъде периодично изпичана и замразявана през няколко години.

- Имам предложение - намеси се доктор Прайс. - Може би то обяснява всичко. Едно нормално слънце може да се превърне в непостоянно. Ето защо рамианите е трябвало да потърсят ново слънце.

Перера се възхищаваше от възрастната археоложка и затова се отнесе внимателно към нея. И все пак недоумяваше как би постъпила тя с него, ако той бе започнал да говори неща от нейната специалност, които са очевидни в момента.

- Обсъдихме тази възможност - каза меко той. - Ако нашите представи за еволюцията на звездите са правилни, тази звезда никога не е била постоянна и няма около себе си планети, на които животът е мислим. Така че Рама прекосява пространството най-малко от двеста хиляди години и може би повече от милион. Сега той е тъмен и изглежда мъртъв; мисля, че зная причината. Рамианите просто не са имали друг избор и след като вероятно е трябвало да бягат от някакво бедствие, са допуснали грешка в своите изчисления. Нито една затворена екологична система не притежава абсолютна ефективност. Винаги има отпадъци, загуби, известно разрушаване и замърсяване на жизнената среда, а така също и натрупване на вредни субстанции. Навярно са необходими милиарди години, за да бъде отровена една планета и да се изчерпят всичките ѝ възможности, но това неминуемо идва в края. Океаните пресъхват, а атмосферата се разсява. Рама е огромен свят за нашите представи и все пак той е една мъничка планета. Според моите изчисления, основаващи се на измерените пропуски през корпуса, и съгласно някои предположения за скоростта на биологичния кръговрат, екологията на Рама може да запази жизнеспособността си в продължение на няколко хиляди години. В най-добрия случай бих допуснал десет хиляди години. При скоростта, с която Рама пътува, времето е напълно достатъчно за полет между близко разположените слънца в сърцето на галактиката. Това обаче не се отнася за положението тук, в нейните рядко населени спирални ръкави. Рама е кораб, изчерпал всичките си възможности, преди да е стигнал до крайната си цел. Той е изоставен съд, който се носи между звездите. Срещу тази теория има само едно сериозно възражение и аз ще го повдигна, преди да го е сторил някой друг. Орбитата на Рама е прицелена така точно в Слънчевата система, че всяко съвпадение е изключено. Бих казал, че той се намира твърде близо до Слънцето, за да бъде в безопасност. "Индевър" ще трябва да се отдели от него дълго преди перихелия, за да избегне пренагриване. Аз не настоявам, че мога да разбера подобна особеност. Навярно Рама притежава някакво крайно автоматично управление, което го насочва към най-близката подходяща звезда, въпреки че създателите му са загинали преди цели епохи. А аз съм готов да заложа името си на учен, че те са загинали. Всички проби, които взехме от вътрешността, говорят за пълно отсъствие на живот. Не бе открит дори един единствен микроорганизъм. В нашия случай можете да изключите всичко, което сте чували за летаргичните състояния. По силата на някои непреодолими

причини методите на хибернацията са реално приложими само в рамките на няколко столетия, докато тук границите на времето са хилядократно по-обширни. Така че привържениците на теорията за кутията на Пандора могат да бъдат напълно спокойни. Но за себе си ще кажа, че съжалявам. Щеше да бъде великолепно, ако бяхме срещнали други разумни видове. Все пак на един стар въпрос вече е отговорено. Ние не сме сами. Звездите никога няма да бъдат за нас това, което са били досега.

10. Спускане в мрака

Изкушението бе много силно за Нортън, но командирът отговаря преди всичко за своя кораб. Ако нещо се случи с първата експедиция, той бе длъжен да спаси живота на останалите.

И така най-подходящ за случая бе неговият втори помощник, лейтенант Мърсър. Нортън бе напълно убеден, че Карл отговаря най-добре на всички изисквания на операцията.

Мърсър, специалист по скафандри и охранителни жизненни системи, бе написал някои от типовите ръководства в тази област. Самият той бе изпробвал в опасни условия много видове принадлежности и снаряжение за космонавти и бе известен със своята необикновена регенеративна способност. Можеше да понижи само за миг пулса си с петдесет процента и почти да спре да диша в продължение на десет минути. Този малък, но полезен номер бе спасявал не един път живота му.

Но независимо от неговите способности и интелигентност той бе напълно лишен от въображение. За него най-опасните задачи и операции бяха само работа, която трябва да бъде извършена. Той никога не поемаше ненужни рискове и не притежаваше онова качество, което обикновено се нарича смелост. На работното му място имаше два надписа, определящи неговата философия: "Какво си забравил?" и "Нека се справим с храбростта". Полудяваше от яд, когато казваха, че е най-смелият човек в целия космически флот.

Изборът на Мърсър реши веднага въпроса за втория член на групата, който можеше да бъде само неговият неразделен придружител, лейтенант Джо Калвърт. Бе трудно да се разбере какво ги свързва. Подвижният, почти винаги неспокоен офицер-навигатор бе с десет години по-млад от своя невъзмутим и флегматичен приятел, който определено не споделяше неговия интерес към изкуството на ранното кино.

Никой обаче не може да предскаже къде ще падне мълния и още преди време Мърсър и Калвърт бяха установили здраво приятелство. Това бе напълно естествено. Другото, което излизаше от рамките на обикновеното, бе общата им съпруга на Земята, родила по едно дете и на двамата. Нортън се надяваше да я срещне някога; навярно тя беше забележителна жена. Триъгълникът с поне петгодишна история бе издържал и все още изглеждаше равностранен.

Двама души не бяха достатъчни за оперативна група. Още отдавна бе доказано, че трима са оптималният вариант; дори ако единият загине, вероятността за спасение на останалите е по-голяма, отколкото на сам човек. След продължителен размисъл Нортън се спря на техника, сержант Уилърд Майрън. Той бе фантастичен механик, който можеше да пусне всяко нещо в действие или да го конструира по-добре, ако се наложи; притежаваше и невероятен усет да разпознава невероятни детайли в някое съоръжение. По време на своята дълга едногодишна почивка като доцент бе отказал една назначение, мотивирайки се, че не желае да пречи на кариерата на по-заслужили офицери. Никой не прие сериозно това обяснение и по общо мнение амбициите на Уилърд получиха нула точки. Щеше да продължи да бъде сержант в космоса, но изпусна завинаги възможността да стане действителен професор. Майрън, подобно на безброй военнослужещи от сержантския състав преди него, бе открил идеалния компромис между власт и отговорност.

Бяха напуснали последния въздушен шлюз и се носеха по оста на пълна

безтегловност на Рама, когато Калвърт се озова в плен на ретроспективен кинокадър, нещо, което му се случваше достатъчно често. Понякога се питаше дали не трябва да се лекува от този навик, но той не му създаваше никакви неудобства. Дори и най-скучната обстановка можеше да стане интересна благодарение на него, а може би някога той щеше да спаси живота му. Достатъчно бе да си спомни как са постъпили при подобни обстоятелства Феърбенкс, Конъри или Хироши.

Този път той бе близо до победата в една от ранните войни на дваисетия век: Мърсър бе сержант, който водеше тричленен патрул в ничия земя. Не бе особено трудно да си представят, че са в дъното на огромен черупковиден кратер, който по някакъв начин е бил красиво разкроен на множество възходящи площадки. Кратерът бе залян от светлината на три разположени далече едно от друго, дъговидни плазмени тела, които не хвърляха почти никаква сянка около себе си. Но зад ръба на най-далечната площадка започваха мракът и неизвестността.

Калвърт виждаше във въображението си съвсем ясно онова, което лежеше оттатък. Най-напред бе кръгообразната еднокилометрова плоскост. Три еднакви широки стълби, които напомняха на железопътни релси, я разделяха на три равни части, а стъпалата бяха вдълбани така, че нищо не затрудняваше придвижването. Целият комплекс бе съвсем симетричен и затова избраха за удобство онази стълба, която се оказа най-близо до въздушния шлюз Алфа. Стъпалата на стълбата бяха доста далече едно от друго, но това не бе пречка. Дори и в края на кръговия център, разположен на половин километър от оста, силата на притеглянето бе само една трийсета част от земното. Те носеха почти сто килограма принадлежности и охранително снаряжение, но се придвижваха съвсем леко, като се залавяха последователно с едната и другата ръка.

Командирът и охранителната група ги придружиха по водещите въжета, опънати между въздушния шлюз Алфа и ръба на кратера. Прожекторите бяха безсилни по-нататък, където се простираше мракът на Рама. Танцуващата светлина на шлемовите лампи им позволи да видят само първите няколко метра от стълбата, която постепенно се стопяваше към плоската и безизразна равнина. Мърсър помисли, че трябва да вземе своето първо самостоятелно решение, за да си отговори на въпроса дали да се изкачва по стълбата, или слиза надолу по нея.

Въпросът бе важен. Те се намираха все още в зоната на безтегловност и мозъкът бе свободен да избере която и да е система за ориентация. С обикновено усилие на волята Мърсър можеше да се убеди, че гледа към хоризонтална равнина, към отвесна стена или над ръба на пропаст. Мнозина космонавти изпадаха в сериозни психически затруднения само защото избираха погрешни координати в началото на някаква сложна операция.

Мърсър реши да тръгне с главата напред, защото се чувстваше неловко от всеки друг начин на придвижване. Така ще може да вижда по-лесно пред себе си. В първите няколко метра ще си въобрази, че се изкачва; по-нататък намаляващата безтегловност ще го принуди да обърне посоката в собственото си съзнание на сто и осемдесет градуса.

Той се хвана за първото стъпало и се придвижи по стълбата. Стори му се, че плува над морското дъно; дори усилията бяха по-малки, тъй като тук не се налагаше да преодолява обратно теглещата го вода. Движението бе толкова леко, че за миг се изкуши да тръгне бързо, но Мърсър имаше достатъчно опит, за да внимава в непознатата обстановка.

В шлемофона си чуваше равномерното дишане на двамата си спътници. Това бе достатъчно доказателство за доброто им състояние и той реши да не губи време за разговори. Чувстваше, изкушение да погледне назад, но предпочете да не рискува, преди да стигнат до площадката в края на стълбата.

Стъпалата бяха равномерно разположени през половин метър. Мърсър не се съобразяваше с техния порядък по време на тази първа част от изкачването, но ги броеше внимателно; някъде около двеста почувства осезателно първите признаци на силата на тежестта. Рама се въртеше и това започна да се

долавя.

Когато той наброи четиристотин стъпала, прецени, че теглото му е около пет килограма или единайсет фута. Те не бяха никаква пречка, но постепенно му се стори неудобно да си въобразява, че се катери, когато всъщност нещо го теглеше нагоре.

Петстотното стъпало бе подходящо място за почивка. Започна да усеща как мускулите му реагират на непривичното напрежение, макар че сега Рама извършваше цялата работа, а той трябваше само да насочва тялото си.

- Всичко е в ред, капитане! - докладва той. - Току-що достигнахме средата на пътя. Джо, Уил, при вас как е?

- Чувствам се чудесно. Защо спря? - обади се Калвърт.

- Аз също - добави Майрън. - Но внимавайте за силата на Кориолис, започва да нараства.

Мърсър бе забелязал това. Когато се отделяше от стъпалата, той чувстваше как нещо се стреми да го отнесе надясно. Знаеше много добре, че се дължи на въртенето на Рама, а не на някаква тайнствена сила, която го отдалечава от стълбата.

Може би беше време да се обърне, след като понятието "долу" бе вече добило физически смисъл. Трябваше да приеме неудобството от временна загуба на ориентация.

- Внимавайте - предупреди той, - обръщам се.

Хвана се за стъпалото, обърна тялото си на сто и осемдесет градуса и в същият миг го ослепиха светлините на неговите придружители. Високо над тях, този път в истинския смисъл на думата, той видя слаб отблясък покрай ръба на отвесната скала. Личаха силуетите на Нортън и на останалите от осигурителната група, които ги следяха напрегнато. Стори му се, че малките им фигури са много далече; той им махна ободрително с ръка.

Отпусна пръстите си и се остави във властта на все още слабото притегляне на Рама. Пътят между две стъпала измина за две секунди; на Земята за същото време щеше да пропадне тридесет метра надолу.

Тук скоростта бе толкова малка, че той ускоряваше своя ход, като се оттласкваше с две ръце, преминавайки по десетина стъпала наведнъж; използваше краката си за спирачка всеки път, когато му се струваше, че пада много бързо.

На седемстотното стъпало той спря отново и обърна надолу лъча на шлемовата лампа. Точно според пресмятанията му стълбището започваше само след петдесет метра.

Няколко минути по-късно и тримата бяха застанали на първото голямо стъпало. След месеците, прекарани в безтегловност, бе съвсем необичайно да стоят изправени върху неподвижна повърхност и да чувстват нейната опора. Теглото им не надхвърляше десет килограма, но това бе достатъчно, за да имат чувството за стабилност. Мърсър затвори очите си с усещането, че още веднъж е попаднал в действителен свят.

Корнизът на площадката, от която тръгваше стълбището, бе широк около десет метра; тя завиваше нагоре и в двете посоки и се сливаше с мрака. Мърсър знаеше, че тя прави пълен кръг; достатъчно бе да измине нейните пет километра и щеше да обиколи Рама, връщайки се на мястото, от което бе тръгнал.

Да се върви обаче, в истинския смисъл на думата, бе невъзможно при незначителната сила на притегляне в този район; единственото разрешение бяха дългите отскоци, но в тях се криеше опасност. Стълбището, което се спускаше в мрака извън обсега на техните лампи, бе само привидно лесно за слизане. Трябваше да се придържат към парапета. При по-смела стъпка невнимателният пътешественик можеше да излети по дъга в пространството и да достигне повърхността стотина метра по-долу. Падането щеше да бъде безболезнено, но последствията от него бяха опасни, защото стълбището щеше да се отмести наляво от въртенето на Рама. Така че падащото тяло ще се сблъска с полегатата крива, която по непрекъснатата дъга се влива в равнината почти седем километра по-долу.

Мърсър си помисли, че слизането ще бъде дяволски тобоган*. Дори при тази сила на притегляне крайната скорост сигурно е няколкостотин километра в час. Навярно с триене бе възможно да се намали скоростта на стремителното спускане и по този начин да се окаже най-удобен за пътуване до вътрешността на Рама. Но най-напред ще трябва да направят много внимателни опити.

[* Тобоган - състезателна дисциплина по скоростно спускане с малки шейни - бел.прев.]

- Капитане - докладва Мърсър, - преодоляхме стълбата без трудности. Ако разрешите, бих искал да продължим до следващата площадка. Трябва да засека скоростта на спускане по стълбището.

- Продължавайте - отговори без колебание Нортън. Не трябваше да добавя, че е необходима предпазливост.

Не след много време Мърсър направи важно откритие. Слизането по стълбата в условията на една двайста част от величината на земното притегляне бе невъзможно поне по нормалния път. Всеки подобен опит завършваше с някакво забавено като в сън движение, непоносимо и скучно. Практиката показва, че е най-добре да не се обръща внимание на тъпалата, а да използва парапета, по който се отблъскваше с ръце надолу.

Калвърт дойде до същото заключение. Той възкликна:

- Това стълбище е построено за изкачване, а не за слизане. Стъпалата са удобни само в посока, обратна на силата на тежестта; надолу те пречат. Мисля, че най-подходящо е спускането по перилото, макар че не е напълно с достойнство.

- Но това е смешно - възпротиви се Майрън. - Не вярвам, че рамианите са постъпвали точно така.

- Съмнявам се, че са ползвали изобщо това стълбище. Очевидно то е построено само за спасителни операции. Те навярно са имали някаква механична транспортна система от рода на въжената железница. Тези дълги канали, които тръгват от центъра, са може би част от нея.

- Навярно са отточни съоръжения. Могат да се използват и за двете цели. Впрочем, чудя се, дали тук изобщо вали?

- Навярно - каза Мърсър. - Но мисля, че Джо е прав и достойнството може да върви по дяволите. Тръгваме.

Парапетът, конструиран по всяка вероятност за нещо, което напомня ръце, бе гладка метална шина, повдигната върху равноотстоящи еднометрови подпори. Мърсър го възседна, провери внимателно спирачната сила, която можеше да упражни с ръцете си, и се плъзна надолу.

Набирайки постепенно скорост, той се отдалечи бавно в мрака и заобиколен от кръга светлина, който хвърляше лампата на шлема му. След като измина около петдесет метра, извика да го последват останалите двама.

Никой от тях не би признал, но всички се почувстваха отново като момчета, яхнали перилата на някое стълбище. За по-малко от две минути бяха слезли спокойно и удобно цял километър по-долу. Щом усетеха, че се спускат много бързо, достатъчно бе да притиснат ръцете си към перилото, за да убият излишната скорост.

- Вярвам, че добре се забавлявахте - повика ги Нортън, след като стъпиха на втората площадка. - Когато се качвате нагоре, няма да ви е толкова лесно.

- Точно това искам да проверя - отвърна Мърсър, окъто се качваше и слизаше с пробна цел в зоната на по-силното притегляне. - Тук вече е една десета от земната величина. Разликата наистина се чувства.

Той отиде или по-скоро се плъзна до края на площадката и освети с шлемовата си лампа политналата надолу втора част от стълбището. Там, докдето стигаше лъчът светлина, не личаха никакви промени, макар че при внимателно проучване на снимките се виждаше как разстоянието между отделните стъпала намалява постепенно заедно с непрекъснатото нарастващата сила на притегляне. Очевидно стълбището бе сметнато така, че усилията при качване да са разпределени равномерно във всяка точка от неговото дълго извито тяло.

Мърсър погледна нагоре към центъра на Рама, който бе на два километра от тях. Бледото сияние на светлината и мъничките фигурки, изрязани върху нея, му се сториха ужасно далече. За първи път бе доволен, че не може да обхване с поглед цялата дължина на това огромно стълбище. Независимо от здравите си нерви и от липсата на въображение той не бе сигурен как ще реагира, ако се види да пълзи като насекомо по повърхността на една отвесна чиния, която е висока повече от шестнайсет километра, а горната и половина виси над него. Досега тъмнината му пречеше, а в този миг я почувствува почти като приятел.

- Без промени в температурата - докладва той на Нортън. - Все още малко под нулата. Както и очаквахме, въздушното налягане се повиши и сега е около триста милибара. Макар че съдържанието на кислород не е високо, въздухът е почти годен за дишане; някъде по-долу ще бъде съвсем добър и изследователската работа ще се облекчи твърде много. Какво откритие, а! Това е първият свят, в който няма да носим дихателни апарати. Ще взема глътка въздух.

В централната база Нортън почувствува леко безпокойство. Но именно Мърсър бе човекът, който знаеше какво прави. Той трябва да е взел вече достатъчно проби, за да остави някакво място за съмнение.

Мърсър изравни налягането, отпусна предпазната скоба на шлема и внимателно го открехна. Вдъхна предпазливо, а след това пое по-дълбока глътка.

Воздухът в Рама бе застоял и влажен, сякаш излизаше от прастар гроб, от който преди векове е изчезнала и последната следа от разложена жива материя. Дори и свръхчувствителният нос на Мърсър, привикнал от дълги години да изпробва системи за охрана на живота не само в границите на Допустимия риск, но и извън тях, не можа да долови позната миризма. Имаше някакъв съвсем слаб мирис на метал и той внезапно си припомни, че първите хора, стъпили на Луната, са докладвали за дъх на изгорял барут при повторната херметизация на лунния модул. Мърсър помисли, че в заразената с лунен прах кабина на "Ийгъл*" е имало миризма, подобна на миризмата в Рама.

Той уплътни отново шлема и очисти дробовете си от чуждия въздух. Реши да не го диша, тъй като тук не би издържал дори и планинар, привикнал към климата на Еверест. Няколко километра по-долу нещата ще бъдат съвсем други.

Какво още би могъл да направи на това място? Не се сети за нищо, освен да се порадва на слабата и забравена сила на тежестта. Все пак не си струваше да привикват към нея, след като им предстоеше да се върнат незабавно в безтегловността на централната база.

- Капитане, тръгваме обратно - докладва той. - Няма смисъл да продължаваме по-нататък до момента, когато ще сме готови да изменим целия път.

- Съгласен съм. Ще засечем времето, но се движете спокойно.

Мърсър прескачаше по три-четири стъпала наведнъж и си мислеше, че Калвърт бе съвсем прав; това стълбище е било построено за изкачване, а не за слизане. Беше действително приятно да се движат нагоре, стига да не се обръщат назад и да не мислят за главозамайващата стръмнина, която се издигаше по крива линия. След около двеста стъпала той започна да чувствува слаба болка в прасците и реши да намали скоростта. Останалите двама направиха същото и когато той се осмели да погледне бързо през рамото си, ги видя далече надолу по склона. Продължиха да се движат съвсем спокойно по пътя, който сякаш се състоеше от безкрайни редуващи се стъпки. Когато застанаха леко запъхтени на най-горната площадка, където започваше стълбата, разбраха, че са се изкачили само за десет минути. Починаха още десет и тръгнаха по последния отвесен километър.

[* "Ийгъл" е кодовото название на лунната кабина "Аполо II". - бел.ред.]

Подскок, захващане, придърпване към стъпалото, и отново - подскок, захващане... Бе лесно, но толкова отегчително, че имаше опасност да забравят за сигурността. По средата на стълбата спряха още пет минути.

Ръцете и краката започнаха да ги болят. Мърсър помисли още веднаж с благодарност, че виждат само мъничка част от отвесната повърхност, към която бяха прилепнали. Не бе особено трудно да си представят как стълбата ще свърши точно след онези няколко метра, докъдето стигаше кръгът светлина.

Подскок, захващане, подскок – и изведнъж стълбата наистина свърши. Озоваха се отново в безтегловния свят около центъра, където в тревога ги очакваха приятелите им. Цялото пътуване бе отнело по-малко от час и те се гордееха със скромния си подвиг.

Всъщност бе твърде рано за задоволство. При всичките си усилия не бяха изменили дори една осма част от това невероятно стълбище за циклопи.

11. Мъже, жени и маймуни

Нортън, командирът на кораба, отдавна бе решил, че някои жени не трябва да бъдат допускани на борда; безтегловността правеше с гърдите им неща, които действително влудяваха. Бедата бе достатъчно голяма дори когато те стояха на едно място; щом се раздвижеха нанякъде, започваха едни приятни полюлявания, които не би могъл да понесе никой мъж с гореща кръв. Нортън бе дълбоко убеден, че най-малко една сериозна катастрофа в космоса е била причинена от внезапно разсейване на екипажа, след като някоя дамаофицер без сутиен е преминала през кабината за управление.

Веднъж той сподели тази своя теория с корабната лекарка офицер Лаура Ърнст, без да ѝ открива кой именно е насочил мисълта му натам. Всъщност не бе и необходимо, тъй като те се познаваха достатъчно добре. Бяха се любили веднаж на Земята, макар и много отдавна, в момент, когато бяха самотни и угнетени. Толкова много неща бяха се променили и за двамата, че вероятно никога нямаше да го повторят; все пак в тия работи човек никога не е напълно сигурен. И когато добре сложената военна лекарка се залюля в кабината, командирът усети летящия отклик от старата страст; тя го разбра и двамата бяха щастливи.

– Бил – започна тя, – проверих състоянието на нашите планинари и ето моята присъда. Карл и Джо са в добра форма, защото всичките им показатели са нормални след извършената от тях работа. Но Уил е загубил от теглото си и има признаци на изтощение. Няма да те занимавам с подробности. Убедена съм, че не е изпълнявал всички необходими упражнения. Това не се отнася само за него. Всички гледат да се поизмъкнат от центрофугата. Ако продължат така, ще хвърчат глави. Моля те да се разпоредиш.

– Тъй вярно, госпожо. Има все пак някои извинения. Мъжете работиха много упорито.

– Наистина, що се отнася до пръстите и до мозъците. Но телата им не са извършили истинска работа в килограметри. А точно това ще се наложи да правим, ако започнем да изследваме Рама.

– Е как, ще можем ли?

– Да, стига да пристъпим предпазливо. С Карл разработихме съвсем умерен вариант, според който ще се освободим от дихателните апарати след втората площадка. Това е, разбира се, невероятно хубаво и променя цялата програма на придвижването. Аз все още не мога да свикна с мисълта за чужд свят с кислород... Така че трябва да свалим само храна, вода и термозащитни костюми и да започнем. Спускането ще бъде лесно; струва ми се, че в по-голямата част от пътя ще се пързалиме по онзи удобен парапет.

– Наредих на Чипс да си поблъска главата върху шейна с парашутна спирачна система. Дори и да не я използва екипажът, с нея ще можем да свалим провизии и съоръжения.

– Чудесно. В такъв случай слизането ще отнеме десет минути наместо цял час. С изкачването е по-трудно. Вих искала да предвидим шест часа, от които два ще бъдат за почивка. По-късно, когато придобием опит и засилим някои мускули, ще намалим този срок чувствително.

– Как стои въпросът с психологическите фактори?

- Трудно е да се определи в такава непривична обстановка. Сигурно тъмнината ще бъде най-големият проблем.

- Ще монтирам прожектори в централната база. Освен личните лампи, всяка група, която се намира долу, ще бъде осветена винаги от лъча на прожектора.

- Добре, това ще помогне много.

- Друг въпрос е дали да изпратим първата група само до половината на пътя и благоразумно да я върнем обратно, или да слезем още с първия опит?

Ако разполагахме с повече време, щях да взема предпазни мерки. Но то е съвсем кратко и не виждам нищо страшно, ако изминем целия път и се огледаме за подробностите, щом стигнем на място.

- Благодаря, Лаура, това е всичко, което исках да зная. Ще натоваря старши-помощника да разработи детайлите. И ще наредя на всички да минават през центрофугата по двацет минути на ден с натоварване от половин г. Това задоволява ли те?

- Не. Силата на притеглянето долу в Рама е цели шест десети, а аз искам да има по-голяма сигурност. Затова нека бъде три четвърти г...

- Уф!

- ...по десет минути...

- Ще наредя.

- ...два пъти дневно. - Лаура, ти си жестока и упорита жена. Да бъде, както искаш. Ще съобщя новината преди обед. Това ще развали апетита на мнозина.

За първи път командирът Нортън виждаше Карл Мърсър леко объркан. В продължение на петнадесет минути той разглеждаше с обичайната си компетентност въпросите, свързани с придвижването, но нещо очевидно го безпокоеше. В това време неговият капитан, комуто проникателността бе помогнала да се досети, чакаше внимателно да го чуе от устата му.

- Капитане - каза най-сетне Мърсър, - сигурен ли сте, че вие трябва да водите групата? Ако се случи нещо лошо, аз мога да бъда заменен значително по-лесно. Освен това аз се спуснах най-далече от всички в Рама, макар и само с петдесет метра.

- Наистина. И все пак време е командирът да поведе своята армия; освен това нали решихме, че при тази операция рискът няма да бъде по-голям, отколкото при първата. Още е първия сигнал за опасност аз ще се върна по стълбището достатъчно бързо, за да се класирам за участие в Лунните олимпийски игри.

Нортън почака да чуе други възражения и макар че те не последваха, Мърсър все още изглеждаше притеснен. Той го съжали и каза внимателно:

- Но съм готов да се обзаложа, че Джо ще ме изпревари на края.

Едрият мъж се отпусна, на лицето му се появи усмивка и той каза:

- Бил, все пак бих искал да вземете някой друг.

- Мислих за човек, който вече е слизал, а не можем да отидем и двамата. Колкото до хер доктор професор Майрън, Лаура каза, че е все още с два килограма над нормата. Дори и да си обръсне мустаците, няма да успее.

- Кой е номер трети?

- Още не съм решил. Това зависи от Лаура.

- Тя самата иска да отиде.

- А кой не иска? Но всичко ще ми се стори много подозрително, ако тя се позове на собствения си картон за годност.

Нортън усети как завистта леко го бодва в момента, когато Мърсър събра своята документация и излезе от кабината. Според собствената му преценка поне осемдесет и пет процента от състава на екипажа си бяха създали някакъв модел на емоционална приспособимост към живота в космоса. Той знаеше, че и командирите на някои кораби правят същото, но тук, на борда на "Индевър", бе по-различно. Макар че дисциплината бе изградена преди всичко върху основата на взаимно уважение между образовани хора с висока квалификация, на командира се полагаше нещо повече, определено от мястото, което той заемаше. Неговата отговорност бе твърде голяма и поради това бе длъжен да

се държи на известно разстояние и от най-близките си приятели.

Всяка връзка можеше да влоши нравствения климат, тъй като бе почти невъзможно да не се появят обвинения в даване на предимства. Поради тази причина се гледеше с недобро око на случаите, при които разликата между чиновете бе по-голямо от две степени; от друга страна обаче, единственото правило, засягащо сексуалните отношения в кораба, гласеше:

"Да не се прави в коридора и да не се плашат глупчовците".

На борда на "Индевър" имаше четири свръхшимпанзета, макар че това име не бе съвсем точно; извънредният състав на екипажа не беше от рода на шимпанзетата. Опашката като средство за захващане бе изключително предимство в условията на безтегловност, но всички опити да бъде прикачена на хора завършиха с неловко поражение. Незадоволителните резултати с големите човекоподобни маймуни принудиха корпорацията "Свръхшимпанзе" да погледне в царството на по-малките им събратя.

В родословните дървета на Блеки, Блонди, Голди и Брауни бяха включени най-интелигентните маймуни от Стария и Новия свят; в глупчовците имаше и синтетични гени, които липсват в природата. За тяхното отглеждане и обучение бяха изразходвани не по-малко средства, отколкото за всеки среден космонавт, но резултатите оправдаваха всички разходи. Всяко от тях тежеше по-малко от трийсет килограма и консумираше само половината от храната и кислорода, необходими за хората, но заместваше почти трима души в домакинската работа, приготвянето на обикновена храна, пренасянето на инструменти и десетки други по-прости задължения.

Коефициентът на заменяемост 2,75 – определен след безброй изследвания от типа на "време и движение" – бе гордост за корпорацията. Често оспорваха този изненадващо висок показател, но по всяка вероятност той бе точен, тъй като глупчовците работеха с удоволствие по петнайсет часа дневно, без да се отегчават и от най-неприятния и еднообразен труд. За хората оставаше онова, което само те могат да свършат, а на борда на един космически кораб това е въпрос от най-голяма важност.

За разлика от своите най-близки роднини – маймуните – глупчовците в "Индевър" бяха послушни, възприемчиви и не пресъвявяха любопитство. Типични клонинги, те бяха безполови, което разрешава неудобни проблеми в поведението. Бяха чисти, не миришеха и спазваха вегетариански режим благодарение на внимателно проведеното обучение. Те можеха да бъдат великолепни домашни животни, но никой не им даваше такава възможност.

Въпреки преимуществата, глупчовците създаваха някои затруднения на борда. Живееха отделно от хората и тяхното място можеше да бъде означено само като "Къщата на маймуните". Малката им трапезария блестеше от чистота; бе добре обзаведена и в нея имаше телевизор, разни игри и машини за програмно обучение. Те бяха получили изрична забрана да влизат в работните помещения с цел да се избягнат злополуки; входовете на помещенията, оцветени в червено, бяха истинска бариера за глупчовците, в които имаше заложена психическа нетърпимост към този цвят.

Общуването с тях също беше трудно. Техният коефициент интелигентност достигаше шейсет, но не можеха да говорят, макар че разбираха няколкостотин думи на английски език. Гласните струни за членоразделна реч се оказаха неподходящи както за човекоподобните, така и за останалите видове маймуни; единствено възможен бе езикът на знаците.

Основните знаци бяха прости, запомняха се бързо и всички на борда разбираха обикновените послания. Но единственият човек, който говореше безпогрешно глупски език, бе техният надзирател, главният стюард Мак Ендрюс.

Една от постоянните шеги гласеше, че сержант Ревин Мак Ендрюс прилича на глупчовците. Това не звучеше като обида, защото животните бяха наистина приятни с техните миловидни движения и съвсем късата си, оцветена козина. Те лесно се привързваха и всяко от тях бе нечий любимец. Нортън имаше слабост към онзи, който носеше подходящото име Голди.

Но зад привързаността на глупчовците се криеше друг проблем, който

често пъти бе аргумент против използването им в космоса. Те бяха обучени за съвсем проста работа и при аварийни ситуации се превръщаха в нещо по-лошо от ненужни същества; ставаха опасни за себе си и за хората. Опитите да свикнат със скафандри нямаха успех, тъй като идеята бе извън техните умствени възможности.

Никой не обсъждаше този въпрос, но всички знаеха какво трябва да направят в случай на пробив в корпуса или при заповед за изоставяне на кораба. Това бе ставало само веднаж, но надзирателят бе се престарал при изпълнение на нарежданията. Бе намерен със своите питомци, загинал от същата отрова. След това задължението за безболезнено умъртвяване бе оставено на главния корабен лекар, който се очаква да бъде по-малко привързан към тях.

Нортън бе благодарение поне тази отговорност не тежи на раменете му. Той познаваше хора, които би убил с много по-слаби угризения, отколкото Голди.

12. Стълбата на боговете

Лъчът на прожектора бе съвсем незабележим в чистата и студена атмосфера на Рама. Кръглото петно светлина, широко сто метра, лежеше върху гигантското стълбище на три километра под централната база. То напомняше на блестящ оазис сред мрака наоколо и се придвижваше бавно към извитата равнина, до която оставаха още пет километра. В средата на това петно се мърдаха три подобни на мравки фигури с опънати пред тях дълги сенки.

Слизането оправда техните очаквания и преминаваше съвсем спокойно. Те починаха малко на първата площадка, а Нортън измина няколкостотин метра по тясната, извита издатина, преди да се плъзнат надолу към втората тераса. Тук оставиха кислородните апарати; необикновено бе удоволствието да дишат свободно. Сега можеха да продължат спокойно, без да мислят за най-голямата опасност за човека в космическото пространство, забравили всички грижи за скафандри и кислороден запас.

Когато стигнаха до петата площадка, от която започваше последната част от пътя, силата на притеглянето бе достигнала половината от земната величина. Почувствуваха най-сетне, че Рама се върти; те бяха в ръцете на онази неумолима сила, която управлява планетите и безмилостно взема жертви и за най-малкия пропуск. Слизането бе лесно, но мисълта за обратния път, когато ще трябва да изкачват хиляди и хиляди стъпала, започна да измъчва съзнанието им.

Далече зад тях остана главозамайващото отвесно стълбище, което сега преминаваше постепенно в равнината. Наклонът бе вече само едно към пет, а в началото бе пет към едно. Тялото и мисълта им долавяха, че се движат в приемлива обстановка; единствено по-слабото притегляне им напомняше, че не слизат по някое огромно стълбище на Земята. Веднъж Нортън бе посетил развалините на ацтекски храм и сега долови отклик от чувствата, които го вълнуваха тогава, но силата им бе стотици пъти по-голяма. Изпитваше същото страхопочитание и тъга пред тайната на безвъзвратно изчезналото минало. Но тук мащабите и във време, и в пространство бяха толкова по-големи, че разумът отказваше да ги обхване и не след дълго преставаше да ги възприема. Нортън недоумяваше дали някога ще успее да долови истинския лик на Рама.

Древните развалини по Земята бяха извън сравнение и в друг смисъл. Рама бе стотици пъти по-стар от всичко, построено на Земята, дори и от пирамидите. Само че тук всичко бе съвършено ново, сякаш никога не е било ползувано.

Нортън мисли дълго и най-сетне стигна до приемливо обяснение. Всичко, което бяха срещнали в досегашните си проучвания, е част от почти неупотребявана аварийна осигурителна система. Той не можеше да си представи, че рамианите са се движили по това неправдоподобно стълбище или по другите два ръкава, с които то се съединяваше някъде много високо над

главата му, освен ако не са били някои непознати на Земята фанатични привърженици на физическото съвършенство. Може би стълбищата са били необходими за изграждането на Рама и не са използвани оттогава. Той чувствуваше, че тази теория е невярна, макар и подходяща за случая. Някъде нещо бе погрешно.

Те не се плъзгаха в този последен километър. Нортън реши, че е необходимо движение за мускулите, които скоро щяха да им потрябват; те слизаха надолу с бавни, внимателни отскоци през две стъпала. Почти неочаквано стълбището свърши; не се виждаха повече стъпала, а някакво тъмносиво, равно пространство, осветено от отслабналия лъч на прожектора в централната база, който се разпадаше в мрака на няколкостотин метра пред тях.

Нортън погледна към източника на лъча, разположен на осем километра по-горе. Той знаеше, че Мърсър наблюдава с телескопа, и му махна ободрително с ръка.

- Говори капитанът - докладва той по радиото. - Всички са много добре. Продължаваме по плана.

- Добре - отговори Мърсър. - Ще наблюдаваме. Настана кратко мълчание, прекъснато от друг глас:

- Тук е помощникът от борда на кораба. Капитане, това не е достатъчно. Знаете, миналата седмица информационните служби полудяха да ни задават въпроси. Не очаквам някаква безсмъртна проза, но не може ли по-подробно?

- Ще опитам - позасмя се Нортън. - Запомни, че още не сме видели нищо. Сякаш сме на... огромна, тъмна сцена, осветена от един прожектор. Първите няколкостотин стъпала на стълбището изчезват в мрака над нас. Виждаме част от равнината, която е съвсем плоска. И това е всичко.

- Ще споделите ли вашите впечатления?

- Да. Все още е много студено; температурата е под нулата и сме доволни от термостатите. Наоколо е съвсем тихо; на Земята или в космоса такава тишина е невъзможна, защото там винаги има някакъв звуков фон. Тук всеки шум се поглъща. Пространството около нас е така обширно, че липсва ехо. Изглежда свръхестествено, но се надявам да привикнем.

- Благодаря ви, капитане. Някой друг? Джо, Борис? У Джо Калвърт думите бяха винаги подръка и той се радваше, че ще обслужи.

- Не мога да не помисля, че човек стъпва за първи път в един свят, където е възможно да ходи и да диша в естествената му атмосфера, макар че трудно употребявам думата "естествена" за такова място. И все пак Рама трябва да напомня за своите създатели - нали и нашите космически кораби са малки подобия на Земята. Два примера са дяволски малко материал за статистика; можем ли да приемем, че всички разумни форми на живота дишат кислород? Резултатите показват, че рамианите са човекоподобни същества, които навярно са два пъти по-високи от нас. Борис, ти съгласен ли си?

Нортън не можа да разбере дали Джо предизвиква Борис и се питаше какъв ще бъде неговият отговор.

Борис Родриго бе загадка за останалите членове на екипажа. Спокойният, изпълнен с достойнство: офицер, натоварен със съобщителните връзки, се радваше на уважението на своите колеги, но стоеше винаги малко настрана от тях, сякаш вървеше в такт с друга музика.

Това бе вярно така, както той бе предан последовател на Петата църква на Христа. Нортън никога не успя да разбере какво е станало с предишните четири и бе също толкова непосветен в нейните ритуали и церемонии. Основната догма на вярата ѝ обаче бе добре известна. Нейните последователи вярваха, че Исус Христос е дошъл от космоса; това предположение бе в основата на тяхната теология.

Не бе никак чудно, че необичайно голям брой вярващи от тази църква бяха заети с една или друга дейност в космоса. Те бяха изпълнителни, добросъвестни и напълно сигурни хора. Уважаваха ги и ги обичаха, особено когато не се опитваха да покръстват останалите. И все пак около тях имаше нещо неестествено. Нортън никога не можа да разбере как хора с висока

научна и техническа квалификация вярват в неща, които за космическите християни бяха неоспорим факт.

Докато чакаше да чуе отговора на навярно трудния въпрос на Джо, командирът внезапно се замисли върху скритите мотиви за своето решение. Бе избрал Борис, защото на него като на човек можеше да разчита така, както на физическата му форма и техническа квалификация. В същото време се питаше дали някой център от мозъка му не е натежал в полза на лейтенанта само от закачливо любопитство. Как би се почувствувал вярващ човек във внушаващата страхопочитание действителност на Рама? Какво би станало, ако там се озове пред нещо, което обърква неговата теология или, което е все едно, я потвърждава?

Но Родриго, предпазлив както винаги, не се поддаде на предизвикателството.

- Няма място за съмнение, че са дишали кислород, а възможно е и да приличат на човека. Но да почакаме. Ако случаят пожелае, ще разберем как са изглеждали. Може би в онези градове има картини, статуи, а навярно и тела. Ако се окажат градове.

- А най-близкият е само на осем километра - каза с надежда Калвърт.

Нортън помисли, че това е вярно, но оставаха и осем километра път на връщане, а след тях - и поразителното стълбище. Рискът му се видя много голям.

Първите точки от неговия план за евентуални действия предвиждаха и бърз преход до града, който нарекоха Париж, така че трябваше да вземе решение. Разполагаха с напълно достатъчно храна и вода за двацет и четири часа; щяха да бъдат непрекъснато в зрителното поле на осигуряващата група от централната база, а видът на гладката, леко извиваща метална равнина успокояваше. Изтощението бе единствената възможна опасност; дали ще могат да направят нещо повече от две-три снимки и да съберат няколко малки предмета, преди да тръгнат обратно? Колкото за пътя дотам, той мислеше, че ще го преодолеят без особени затруднения.

Струваше си да се опита дори и такъв кратък набег. Времето бе твърде малко, а Рама летеше към Слънцето;

наближаваше перихелият, който бе непоносим за тях.

Все пак за част от решението отговаряше друг човек. От кораба доктор Ърнст следеше показанията на биотелеметричните датчици, прикрепени към тялото на всеки от тях. Ако тя не се съгласи, всичко е загубено.

- Лаура, какво мислиш?

- Починете половин час и вземете енергиен еквивалент на петстотин калории. След това можете да тръгнете.

- Благодаря ви, докторе - намеси се Калвърт. - Сега мога да умра щастлив. Винаги съм искал да видя Париж. Монмартър, ето ни!

13. Равнината на Рама

Равният път бе необикновено удоволствие след онези безкрайни стълби. Направо пред тях теренът бе съвършено гладък, а леката извивка на равнината вляво и вдясно едва се забелязваше в границите на осветеното пространство. Все едно че вървяха по дължината на някаква обширна, плитка долина; бе съвсем невъзможно да повярват, че всъщност пълзят по вътрешната повърхност на един огромен цилиндър, а извън границите на малкия, светъл оазис земята се издига и наместо да срещне небето, сама става небе.

Всички се чувствуваха спокойни и бяха леко възбудени, но усетиха много скоро тежестта на почти осезаемата тишина на Рама. Всеки шум или дума изчезваше веднага в неговото всепоглъщащо празно пространство. След като бяха изминали малко повече от половин километър, търпението на Джо Калвърт се изчерпи.

Въпреки че много хора мислят обратното, изкуското свирене с уста е нещо, което днес малцина умеят; тази способност бе един от по-

незначителните таланти на Джо. Той можеше да възпроизведе музикалните теми на повечето филми от последните двеста години независимо дали го слушат с внимание, или не го забелязват. Започна с подходящата за случая "Е-хей, е-хей, отиваме на работа", но след като ниската партия от сцените с маршируващите джуджета на Дисни не му се удаде, премина бързо към песента от филма "Реката Куай". След това продължи с някакво подобие на хронологичен ред през пет-шест исторически филма, за да завърши тържествено с темата от прочутия "Наполеон", който Сид Кресмън бе създал в последните десетилетия на двайсетия век.

Опитът не беше лош, но нямаше успех дори и като морален стимул. За Рама подходеше величието на Бах, Бетховен, Сибелиус или Туан Сун, а не незначителните мелодийки за масово забавление. Нортън се канеше да предложи на Джо да запази дъха си за предстоящите усилия, когато младият офицер сам разбра колко неуместно е неговото старание. Нататък продължиха в мълчание, прекъснато само от кратък разговор с кораба. Рама спечели този рунд.

Нортън бе замислил малко отклонение по време на първия преход. Париж се намираще пред тях, точно по средата на пътя между подножието на стълбището и брега на Цилиндричното море; само на километър вдясно от тази линия се открояваше някаква тайнствена особеност на терена, която бяха нарекли Правата долина. Тя бе дълга вдлъбнатина или ров с доста полегати брегове; дълбочината и се оказа четиридесет метра, а широчината – сто; временно я приеха за канал или друго напоително съоръжение. Подобно на стълбището тя имаше два двойника, разположени на равни разстояния по извитата повърхност на Рама.

Трите долини бяха дълги почти по десет километра и завършваха рязко съвсем близо до морето, което бе необяснимо, ако са били предназначени за напояване. Моделът от другата страна на морето бе съвсем еднакъв – и там три десеткилометрови канала продължаваха към района на Южния полюс.

Само след петнайсет минути спокоен ход те достигнаха близкия край на Правата долина и се загледаха замислено към дъното. Гладките ѝ стени се спускаха надолу под ъгъл от шейсет градуса; не се виждаха стъпала или следи от стълби. Дъното бе съвсем равно, покрито с някаква бяла материя, прилична на лед. Нортън реши да вземе проба, която можеше да разреши много спорове.

Калвърт и Родриго му дадоха опора; около тях се развиваше осигуряващото въже, с което той се спусна бавно по наклона. Мислеше, че щом стъпи на дъното, ще го изпълни познатото чувство за несигурност, което създава ледът под краката, но се излъга. Силата на триене бе достатъчно голяма и крачката му бе напълно уверена.

Тази материя напомняше за някакъв вид стъкло или полупрозрачен кристал. Той го докосна с върха на пръстите си в усети, че е студен, твърд и неподвижен.

Като се обърна с гръб към прожектора и закри очите си от неговия блясък, Нортън се опита да надникне в кристалната дълбочина така, както някой се заглежда през леда на замръзнало езеро. Не можа да види нищо. Нямаше успех дори и с концентрирания лъч на шлемовата лампа. Бе явно, че непознатата материя е само полупрозрачна. Ако тя бе някаква замръзнала течност, очевидно нейната точка на топене е по-висока от тази на водата.

Удари внимателно с чукчето от геоложкия комплект. То отскочи с глух, немелодичен звук. Чукна по-силно, но резултатът бе същият; неочакван подтик го накара да се откаже в мига, когато щеше да удари с всички сили.

По всяка вероятност нямаше да успее да направи нищо. В противен случай щеше да изглежда като варварин, който е разбил огромна посребрена витрина. Може би по-нататък ще има по-добра възможност, а засега бе достатъчна и събраната ценна информация. Оказа се, че това не е канал, а някакъв странен изкоп с внезапно начало и край, който не водеше никъде. Ако по него е минавала някаква течност, сега трябваше да личат петна, напластявания и изсъхнали утайки. А тук всичко бе светло и чисто, сякаш строителите си бяха отишли вчера.

Той стоеше отново лице в лице с тайнственото начало на Рама и този път

бе невъзможно да го отбегне. Нортън бе човек с умерено въображение; мястото, което заемаше, бе достигнал благодарение на това, че фантазията му винаги е била затворена в определени граници. И сега за първи път имаше чувството, че пред себе си вижда ако не поличба, то поне някакво предзнаменование. Нещата не бяха това, което изглеждаха; имаше нещо много странно в едно място, чиято възраст е милиони години и в същото време е съвършено ново.

Дълбоко замислен, той тръгна по дължината на малката долина; придружителите му, хванали въжето, с което бе вързан през кръста, го последваха по ръба. Нортън не очакваше да открие нещо ново, но искаше да вникне в необикновеното си душевно състояние. Безпокоеше го нещо съвсем отделно от необяснимо запазения лик на Рама.

Бе изминал не повече от десетина метра, когато една мисъл го порази като мълния.

Той познаваше това място, сякаш е бил тук и друг път.

Подобно усещане не е съвсем чуждо, но причинява безпокойство дори и на Земята или на някоя друга близка планета. Рано или късно повечето хора изпитват това чувство и обикновено го отпъждат, приемайки го за спомен от забравена снимка или за чисто съвпадение; по-мистично настроените го вземат за телепатично послание от друг мозък и дори за ретроспективен кадър от тяхното собствено бъдеще.

Необичаен бе само фактът, че пред себе си Нортън виждаше място, до което никой човек преди него не е имал възможността да достигне. Той спря за няколко секунди, сякаш се срасна с кристалната повърхност, и се опита да сложи в ред чувствата си. Неговият добре подреден свят се обърна с главата надолу и той успя да хвърли замайващо бърз поглед към онези загадки, застанали на самата граница на живота, до които не бе се докосвал с успех почти никога досега. Почувствува с облекчение как здравият разум му идва на помощ. Тревожното усещане за нещо, което е виждал, изчезна и на негово място застана действителен и ясен спомен от младостта му.

Веднъж бе стоял между подобни косо падащи стени, които отминаваха в далечината и сякаш се сливаха в една безкрайно далечна точка. Но те бяха покрити с равно окосена трева, а под краката му имаше начукани камъни наместо гладък кристал.

Това бе станало преди трийсет години през една лятна ваканция, прекарана в Англия. Бе се включил в много популярния между дипломантите в научните и инженерните дисциплини по онова време курс по промишлена археология, но главната причина бе една студентка, чието име си спомняше, но бе забравил лицето ѝ. Разглеждаха изоставени въглищни мини и фабрики за преработка на памук, изкачваха се върху разрушени доменни пещи и парни турбини, гледаха с широко отворени, невярващи очи на първобитните, но все още опасни ядрени реактори и гонеха по реставрираните автостради забавни антики с турбинно задвижване.

Някои от нещата не бяха автентични. Много от тях бяха изчезнали с времето, защото човек рядко си прави труда да запази обикновените вещи от своето всекидневие. Но там, където бе се наложило, всичко бе възстановено с голяма любов.

Той видя как младият, въодушевен Бил Нортън се носи със сто километра в час и хвърля с лопата скъпоценните въглища в пещта на локомотива, който изглеждаше на двеста години, а всъщност бе по-млад от него. Все пак трийсеткилометровата отсечка от големия Западен железен път бе оригинална, макар че за повторната ѝ експлоатация се наложи да се изпълни немалка изкопна работа.

Втурнаха се между хълмовете с пищяща свирка и прелетяха през пушека на опаления от искри мрак. След неочаквано много време изскочиха от тунела в дълбок и съвсем прав участък, ограден със стръмни, тревисти склонове. Този отдавна забравен път бе съвсем еднакъв с правата линия, която той виждаше сега пред себе си.

- Какво става, капитане? - извика Родриго. - Намерихте ли нещо?

Когато Нортън се върна към действителността, част от притеснението вече го бе напуснало. Тук несъмнено има загадка, но тя не може да надхвърли човешката проницателност. Той научи един урок, който все пак не би споделил с охота. Рама не трябва да го обърка, независимо от необходимите усилия. В тази посока се намираше поражението, а може би и лудостта.

- Не - отвърна той. - Тук няма нищо. Теглете ме. Тръгваме веднага към Париж.

14. Щормово предупреждение

- Свиках членовете на комисията на това заседание - каза Негово превъзходителство посланикът на Марс в Обединените планети, - тъй като доктор Перера има да ни каже нещо важно. Той настоява да се свържем веднага с капитан Нортън, като си послужим с канала за спешна връзка, който, позволявам си да отбележа, получихме след немалко трудности. Съобщението на доктор Перера има технически характер и затова предлагам да направим кратък преглед на досегашното развитие на нещата преди него. Доктор Прайс е приготвила нещо. О, да, щях да забравя извиненията на отсъстващите. Сър Луис Сендс е бил принуден да отиде до Земята за участие в конференция, която ръководи, а доктор Тейлър моли да бъде извинен.

Той бе наистина доволен от отсъствието на последния. Антропологът загуби набързо своя интерес към Рама, след като разбра, че там за него няма почти никакво поле за действие. Подобно на мнозина, и той бе дълбоко разочарован от факта, че летящият мини-свят е мъртъв; отпаднаха всички възможности за сензационни книги и телевизионни предавания, посветени на обредите и поведението на рамианите. Други щяха да изравят скелети и да подреждат предмети, но Конрад Тейлър не харесваше подобни неща. Единственото, което навярно би събудило неговия интерес, бяха несъмнено големи произведения на изкуството, подобни на прословутите стенописи от Тера и Помпей.

Телма Прайс мислеше точно обратното. Тя предпочиташе пустите развалини и разкопки, по които не щъкат местни жители, защото те, лишени от изследователска страст, само пречат. Дъното на Средиземно море бе идеален обект, поне до момента, когато започнаха да се месят архитектите и градостроителите. Рама бе великолепно място с изключение на влудяващата подробност, че се намира на сто милиона километра и доктор Прайс не можеше да го посети лично.

- Както знаете - започна тя, - командирът Нортън направи почти трийсеткилометров преход, без да срещне някаква трудност. Той проучи странния изкоп, който е означен на вашите карти като Правата долина. Все още не знаем нищо за неговото предназначение, но по всяка вероятност той е важен, тъй като, прескачайки само площта на Цилиндричното море, преминава по пялата дължина на Рама; освен него има още две съвсем еднакви съоръжения, които са отдалечени през сто и двацет градуса върху кръговата линия на този свят. След това групата се насочи наляво - или на изток, ако приемем условното местоположение на Северния полюс - и достигна Париж. Както ще видите от тази снимка, направена с телескопична камера от централната база, той представлява купчина от някоякостотин сгради, разделени от широки улици. А сега вижте тези снимки, направени от групата на капитан Нортън, след като е стигнала до мястото. Ако Париж е град, той е твърде необичаен. Отбележете, че нито една сграда няма прозорци или дори врати! Това са еднообразни правоъгълни конструкции, всяка от които е висока по трийсет и пет метра. Изглеждат така, сякаш са изникнали от почвата. По тях няма никакви фуги или свързващи шевове. Погледнете тази основа на стена, снета в едър план; тя преминава направо в терена. Лично аз мисля, че мястото не е жилищен район, а склад или снабдителна база. Вижте снимка, която подкрепя мисълта ми. Тези тесни бразди или канали с широчина пет сантиметра са изтеглени по дължината на улиците; по един от тях води към

всяка сграда, като потъва направо в стената. Те приличат поразително на трамвайните релси от началото на двайсети век и очевидно са част от някаква транспортна система. Ние винаги сме смятали, че общественият транспорт не трябва да стига до всяка къща, тъй като няколкостотин метра не са пречка за никого. Но пялата тази система добива смисъл при условие, че сградите са складове за тежки елементи.

- Мога ли да запитам нещо? - обади се посланикът на Земята.

- Разбира се, сър Робърт.

- Капитан Нортън успял ли е да проникне в някоя сграда?

- Не. От доклада му се разбира, че е изпаднал в затруднение. В началото решава, че подземните входове са единственият възможен път към сградите; по-късно забелязва каналите на транспортната система и променя мнението си.

- А опитвал ли се е да влезе някъде?

- Това е невъзможно без взрив или подходящи инструменти. Той не иска да го стори, преди да е опитал всички други възможности.

- Досещам се - намеси се Денис Солъмънс. - Ползувани са пашкули.

- Простете, не ви разбрах.

- Този метод е разработен преди няколкостотин години - продължи специалистът по история на науката. - Наричат го още консервация. Предметът, който трябва да бъде запазен, се поставя в непроницаема пластмасова обвивка, запълнена с инертен газ. Така са съхранявали военно снаряжение в мирно време; има случай, когато били консервирани цели кораби. Днес този метод се използва в музеи с ограничена складова площ. Никой не знае какво има в част от стогодишните пашкули, струпани в подземното помещение на Смитсъновия комплекс.

Перера не познаваше добродетелта на търпението. Той не можа да сдържи повече желанието си да пусне своята бомба и каза:

- Моля ви, господин посланик! Всичко това е много интересно, но ми се струва, че моето съобщение е по-спешно.

- Много добре, доктор Перера, след като няма други въпроси.

За разлика от Тейлър, астробиологът не бе разочарован от Рама. Наистина, той не се надяваше повече да открият живот, но вярваше, че рано или късно ще се намерят останки от съществата, които бяха построили този удивителен свят. Проучването току-що бе започнало, а до момента, когато "Индевър" ще трябва да се отклони от досегашната си насочена към Слънцето орбита, оставаше ужасно малко време.

Но ако изчисленията му бяха верни, срещата с Рама щеше да се окаже още по-кратка, отколкото той бе вярвал и в най-лошия случай. Бяха пропуснали една подробност, така всеобхватна, че просто не бе забелязана от никого.

- Съгласно последната информация, с която разполагаме - започна Перера, - една група е тръгнала към Цилиндричното море; в същото време капитан Нортън е наредил на друга група да обзаведе изходна снабдителна база в подножието на стълбище Алфа. След нейното завършване ще има най-малко две едновременно и непрекъснато действащи оперативни групи. Така той се надява да използва най-пълно ограничения брой на хората си. Планът е добър, но може би няма да се изпълни. Впрочем предлагам веднага да бъде обявена тревога и да се подготви пълно изтегляне, за което да не са необходими повече от дванайсет часа. Искам да обясня. Учудващо е колко малко хора са забелязали една така ясно изразена аномалия в Рама. Той е навлязъл вече доста дълбоко в орбитата на Венера, а вътрешната му част е все още замръзнала. Температурата на тяло, изложено на пряката слънчева светлина от същото разстояние, е около петстотин градуса. Разбира се, причината е в това, че Рама не е имал време да се затопли. В междузвездното пространство той без друго е бил охладен почти до температурата на абсолютната нула или минус двеста и седемдесет градуса. Но той се приближава вече към Слънцето и външният му корпус е погълнал топлината, при която се топи оловото. Вътрешността му е все още студена, тъй като скала с дебелина цял километър не се загрява толкова бързо. Има един невероятен

десерт от сладолед, покрит с гореща обвивка, но не мога да си спомня наименованието му...

- "Опечена Аляска". За жалост той е любимият специалитет при банкети на Обединените планети.

- Благодаря ви, сър Робърт. Това е и Рама в настоящия момент, но той няма да трае дълго. Слънчевата топлина се е придвижила достатъчно през изминалите седмици и след няколко часа температурата рязко ще се повиши. Опасността не идва оттам. Когато трябва да напуснем Рама, климатът ще бъде приятно тропичен.

- Какъв е проблемът тогава?

- Господин посланик, отговорът е само една дума - урагани.

15. Брегът на морето

Сега в Рама имаше повече от двайсет мъже и жени; шест души бяха долу в равнината, а останалите пренасяха оборудването и продоволствието през системата от въздушни шлюзи и по стълбището. Корабът бе почти изоставен с изключение на възможно най-ограниченото дежурство. Всички се шегуваха, че "Индевър" е поверен на четиримата глупчовци, а Голди е поел командната длъжност.

Още при първите проучвателни операции Нортън наложи да се спазват определени основни правила, най-важните от които бяха в сила и в първите дни на човешкото присъствие в космоса. Той даде нареждане във всяка група да бъде включен човек, който е вече запознат с обстановката, но не повече от един. Така всички щяха да натрупат опит във възможно най-кратък срок.

Първата група, поела към Цилиндричното море, бе поверена на корабната лекарка Лаура Ърнст, но в нея включиха и Борис Родриго, който току-що бе се върнал от Париж. Третият член, сержант Питър Русо, бе досега с осигурителните групи в централната база. Той бе специалист по приборите за издирване в космоса, но по време на тази операция трябваше да разчита само на собствените си очи и на един малък преносим телескоп.

От подножието на стълбище Алфа до брега на морето имаше непълни петнайсет километра, които бяха равни на осем земни поради по-малката притегателна сила на Рама. Лаура Ърнст тръгна с бърза крачка, защото трябваше да докаже, че е живяла съобразно нормите, които сама бе поставила. Спряха за трийсет минути по средата и изминаха целия път за три спокойни часа.

Но тази разходка под лъча на прожектора сред всепоглъщащия мрак на Рама бе достатъчно скучна. Кръгът около тях се изтегляше в продълговата и тясна елипса и само благодарение на смалената перспектива на светлинния лъч разбираха, че се движат напред. Те нямаха представа за пътя и се досещаха, че са изминали един, пет или десет километра от непрекъснатите справки от централната база. Долавяха, че вървят бавно напред по съвършено гладката метална повърхност в една нощ, започнала преди милион години.

Далече пред тях най-сетне се появи нещо, застанало на самата граница на отслабващата светлина на прожектора. В един нормален свят там бе мястото на хоризонта, но с приближаването си те видяха, че равнината, по която бяха вървели, внезапно свършва. Наближаваха брега на морето.

- Само сто метра - казаха от централния наблюдателен пункт. - По-добре е да намалите крачката.

Предупреждението едва ли бе необходимо, защото те го бяха сторили вече. Ако това беше море, а не друга тайнствена кристална материя, от равнината към него се спускаше отвесен петдесетметров праг. Макар че Нортън бе говорил с всички за опасността от непроверени неща в Рама, малцина се съмняваха, че морето е от лед. Никой обаче не можа да намери обяснение на факта, че отвесната скала на южния бряг бе висока петстотин метра, а на северния - само петдесет.

Те сякаш приближаваха към края на света. Отсечената светла елипса пред

тях ставаше все по-къса. Някъде далече по извития екран на морето се виждаха техните скъсени призрачни сенки, чиито причудливи форми повтаряха всичките им движения. Тези сенки ги придружаваха през целия път, осветен от прожектора, но минали отвъд ръба на скалата, сякаш престанаха да бъдат част от тях. Може би те бяха рожби на Цилиндричното море, които чакаха, за да се справят с нашествениците в своя свят.

От върха на петдесетметровия праг тримата можаха да доловят за първи път извитата линия на Рама. Но тъй като никой от тях не бе виждал замръзнало езеро, което се издига нагоре и става цилиндър, почувстваха се действително обезпокоени, а очите им търсеха някакво правдоподобно обяснение. Доктор Ърнст бе имала случай да проучва зрителни халюцинации и сега ѝ се струваше, че за половинката от определен отрязък от време тя следи с погледа си залив, който извива по линията на хоризонта, а не повърхност, устремила се към небето. Бе необходимо умишлено усилие на волята, за да могат да възприемат невероятната истина.

Нещата бяха нормални само по права линия, изтеглена по оста на Рама. Непосредственото възприятие съвпаднаше с логиката единствено в тази посока. Някъде натам, отвъд техните неправдоподобни сенки и крайната граница на лъча светлина, сред Цилиндричното море изпъкваше островът.

- Централна база - обади се доктор Ърнст по радиото, - моля, насочете светлината към Ню Йорк.

Нощта на Рама се стовари върху тях в момента, когато разтегнатият кръг светлина се плъзна по морето. Всички помислиха за невидимата пропаст в краката си и се отдръпнаха няколко метра назад. Кулите на Ню Йорк се появиха внезапно, сякаш някакъв магьосник бе преродил сцената.

Приликата с някогашния Манхатън бе само повърхностна; изправеното пред тях небесно отражение на миналото на Земята притежаваше неповторима собствена физиономия. Колкото повече го гледаше доктор Ърнст, толкова повече нарастваше увереността ѝ, че това не е никакъв град.

Подобно на всички човешки поселища Ню Йорк никога не е бил завършен, особено архитектурното му оформление. За разлика от него това място бе напълно симетричен образец, макар че сложността му не се побираше в нормалните човешки представи. Замислено и планирано от някакъв висш разум, то е било завършено като машина със строго определено предназначение. Всяко нарастване или промяна са били изключени.

Лъчът на прожектора преминаваше бавно по далечните кули, сводове, свързани сфери и мрежа от пресечени тръби. От време на време някоя равна повърхност отразяваше светлината. Когато това стана за първи път, всички се сепнаха. Стори им се, че някой им изпраща сигнали от необикновения остров.

Не видяха нищо повече от онова, което вече познаваха с по-големи подробности от снимките, направени в централната база. След няколко минути поискаха обратно придружаващата ги светлина и тръгнаха в източна посока покрай ръба на прага. Общото заключение бе, че някъде трябва да има стъпала или наклонен път към морето. Един от членовете на екипажа направи интересно предположение.

- Където има море - предсказа сержант Руби Барнис, - не може да няма докове, пристанища и кораби. За една цивилизация можете да разберете всичко само по начина, по който са построени нейните кораби.

Според колегите ѝ този възглед бе доста едностранчив, но поне вдъхваше някаква надежда.

Доктор Ърнст бе почти готова да се откаже от по-нататъшно търсене и да се спусне с въже, когато Родриго забеляза тясното стълбище. То почти не се виждаше в мрака и сянката от ръба на прага; нямаше перило или някакъв друг знак, че тук се намира стълба. Но и самата тя не вдъхваше особени надежди, тъй като се спускаше под малък ъгъл по петдесетметровата отвесна скала и изчезваше под повърхността на морето.

Те осветиха стъпалата с шлемовите лампи и след като не забелязаха никаква опасност, доктор Ърнст поиска от командира разрешение за слизване. След минута тя предпазливо опипваше повърхността на морето.

Кракът ѝ се плъзна напред и назад почти без усилие. Имаше чувството, че е стъпила върху лед. И това наистина бе лед.

Тя замахва с чукчето и познатите пукнатини плъзнаха радиално от мястото на удара; можа да събере без усилие множество отломъци. Някои от тях се стопиха, когато ги поднесе с прободържателя към светлината на лампата. Течността приличаше на леко размътена вода и тя внимателно я помириса.

- Не е ли опасно? - извика надолу Родриго с безпокойство в гласа.

- Борис, повярвайте, че ако тук има патоорганизми, които не са били уловени от моите прибори, застраховките ни са станали невалидни още преди една седмица.

Но Родриго бе прав. Независимо от всички досегашни проби тази течност можеше да се окаже отровна или да причини някоя непозната болест. В нормални условия доктор Ърнст не би оставила без внимание дори и такава незначителна възможност. Сега обаче времето бе малко, а залозите - огромни. Дори и да се наложи медицинска изолация на "Индевър", цената ще бъде незначителна в сравнение със събрания от него научен товар.

- Това е вода, но не държа да я изпия - мирише като култура от водорасли, в която са започнали болестни процеси. Трудно ще дочакам да се върна в лабораторията.

- Ледът устойчив ли е?

- Да, здрав е като скала.

- Тогава да тръгваме към Ню Йорк.

- Мислите ли, че ще успеем, Питър? Опитвали ли сте да вървите четири километра по лед?

- О, разбирам. Представете си какво ще кажат от складовата служба, ако им поискаме комплект кънки! Но дори и да имаше в кораба, не вярвам да са много хората, които могат да ги използват.

- Има и друг проблем - намеси се Родриго. - Не се ли досещаш, че температурата е вече над нулата? Скоро този лед ще започне да се топи. Колцина космонавти могат да плуват четири километра? Аз няма да успея.

Доктор Ърнст се присъедини към тях на ръба на прага и тържествено показва малкото шишенце за проби.

- Разходката бе дълга само за няколко кубически сантиметра нечиста вода, но тя може да ни разкаже за Рама повече от всичко, намерено досега. Да се връщаме у дома.

Със спокойни, дълги отскоци, които се оказаха най-подходящият начин за придвижване при малката сила на притегляне на Рама, те се отправиха към далечните светлини на централната база. Нарядко се обръщаха назад, привлечени от скритата загадка на острова, застанал в средата на замръзналото море.

Само за миг доктор Ърнст помисли, че е доловила нещо като слаб повей на вятър около бузата си.

Това не се повтори и тя забрави бързо за случката.

16. Кеалакекуа

- Доктор Перера, знаете, че малцина от нас имат вашите познания в областта на математическите модели в метеорологията. Моля, пожалете нашето невежество - каза посланикът Боуз с тон на търпеливо смирение.

- С удоволствие - отвърна съвсем невъзмутимо астробиологът. - Ще ви обясня най-добре, като ви кажа какво ще се случи много скоро в Рама. Температурата ще се повиши, тъй като топлинната вълна от Слънцето е стигнала до вътрешността. Според последните данни, които получих, тя е вече над нулата. Цилиндричното море скоро ще започне да се размразява, но за разлика от водните масиви на Земята топенето ще обхване най-напред дънната му част. Това може да има неочаквани последствия, но лично мен атмосферата ме безпокои повече. Загретият въздух във вътрешността на Рама се разширява

и ще започне да се изкачва към централната ос. Именно тук е проблемът. Въздухът в най-ниските места, макар и привидно неподвижен, всъщност се върти заедно с Рама, т.е. със скорост над осемстотин километра в час. Издигайки се към оста, той ще се опита да запази скоростта си. Разбира се, това е невъзможно. В резултат ще се появят неимоверно силни ветрове, чиято скорост според мен ще бъде между двеста и триста километра в час. Приликата е случайна, но подобни явления са познати и на Земята. Загретият въздух над екватора, който заедно с планетата се върти с хиляда и шестстотин километра в час, се намира в същото положение, когато се издига нагоре и поема в северна и южна посока.

- А, пасатите! Спомням си за тях от уроците по география.

- Съвършено правилно, сър Робърт. Много скоро и съвсем не на шега в Рама ще задухат пасати. Вярвам, че няма да траят повече от няколко часа, а после атмосферното равновесие ще се възстанови. Между другото аз държа да предупредим командира Нортън, който трябва да се изтегли колкото може по-скоро. Ето съобщението, което предлагам да бъде изпратено.

Нортън помисли, че е необходимо съвсем малко въображение, за да се почувствува в построен набързо нощен лагер в подножието на някоя отдалечена планина из Азия или Америка. Безпорядъкът от спални принадлежности, стъваеми маси и столове, преносим енергозахранващ блок, осветителна апаратура, хигиенни електровъзли и разнообразна научна апаратура напомняше за земните условия, особено след като в този район и мъжете, и жените работеха без скафандри.

Обзавеждането на лагер Алфа се оказа доста трудно, защото всичко трябваше да се пренесе на ръце през системата от въздушни шлюзи, да се спусне с шейна от централната база, а след това да се събере и подреди. Понякога спиращите парашути отказваха и пратката продължаваше да се движи още пял километър из равнината. Въпреки това неколцина членове на екипажа поискаха разрешение да се спуснат с шейната, но Нортън забрани категорично. В аварийна-обстановка обаче забраната по всяка вероятност щеше да бъде преразгледана.

По-голямата част от принадлежностите оставаше в лагера; бе немислимо и невъзможно групите да ги пренасят и връщат обратно. Нортън изпитваше понякога неоправдан срам, че оставя на това необичайно чисто място толкова много отпадъци като свидетелство за присъствието на човека. Бе решил да жертвува част от скъпоценното време, за да почисти всичко преди окончателното опразване на лагера. Макар и малко вероятно, може би след милиони години Рама щеше да пресече някоя друга звездна система и да има отново посетители. Той искаше да им остави добри впечатления от Земята.

Но в момента имаше друга, много по-неотложна работа. Марс и Земя му изпратиха две почти еднакви съобщения през последните два и четири часа. Съпадението бе доста необикновено; навярно те си бяха разменили взаимни съчувствия така, както при подходящ случай биха направили две съпруги, които живеят на различни планети. Впрочем те му напомниха достатъчно осезателно, че макар и да бе голям герой, той все още имаше семейни задължения.

Командирът взе един стъваем стол и излезе извън светлия кръг, за да потъне в мрака, обвил лагера. Това бе единствената възможност да се усамоти, а и бъркотията нямаше да пречи на мислите му. Обърна съзнателно гръб на организирания безпорядък и заговори в записващото устройство, пренесено на врата му:

- Оригинал за личното досие с копия до Марс и до Земята. Здравей, мила. Да, зная, че съм мързелив кореспондент, но от една седмица съм извън кораба. Там оставихме максимално ограничен екипаж, а всички останали сме в Рама, на лагер, който разположихме в подножието на стълбището, наречено от нас Алфа. В момента три групи изследват равнината, но напредваме много бавно, защото ходим пеша. Липсва ни каквото и да е превозно средство. Щях да бъда много доволен, ако имахме няколко електропеда - съвсем подходящи са за обстановката. Нали познаваш корабната лекарка, Лаура Ърнст...

Той спря в несигурност. Лаура бе се срещала с едната от съпругите му, но с коя? По-добре беше да махне това. Заличи изречението и започна отново.

- Корабната лекарка Лаура Ърнст бе водач на първата група, която достигна до Цилиндричното море, на петнайсет километра оттук. Както очаквахме, то се оказа замръзнала вода, която не може да се пие. Доктор Ърнст казва, че тя е органичен разтвор със съдържание както на почти всички органични съединения, за които можеш да се досетиш, така също и на фосфати, нитрати и десетки видове метални соли. Никаква следа от живот - няма дори и мъртви микроорганизми. И така все още не знаем нищо за биохимичния строеж на рамианите, макар и да не са се различавали много от нас.

Нещо разреши леко косата му. Нортън бе толкова зает, че не успя да я подстриже, но очевидно трябваше да направи нещо, преди да наложи отново шлема на скафандъра.

- Разглеждахме снимки на Париж и на другите градове в отсамната страна на морето, които изследвахме - Лондон, Рим и Москва. Не можем да повярваме, че са били построени, за да се заселят в тях живи същества. Париж изглежда като огромен склад. Лондон представлява комплекс от цилиндри, свързани чрез тръби със съоръжения, които очевидно са помпени станции. Всичко е херметизирано и трябва да използваме взрив или лазери, за да проникнем във вътрешността. Решихме да почакаме и да изчерпим всички други възможности. Колкото до Рим и Москва...

- Капитане, извинете. По спешност от Земята.

"Сега пък какво има? - помисли Нортън. - Нима човек не може да поговори няколко минути със семействата си?"

Прие съобщението от сержанта и го прегледа набързо само за да се убеди, че не е спешно. След това го прочете отново, този път по-бавно.

Каква бе тази комисия за Рама, по дяволите? И защо никога не бе чувал за нея? Той знаеше, че най-различни обединения, сдружения и професионални групи се опитваха да се свържат с него; някои от тях имаха тежест, а други бяха съвсем изветрели. Центърът за управление на полета го предпазваше успешно досега и не би дал път на съобщението, ако не е преценил, че е важно.

"Ветрове със скорост двеста километра... навярно внезапно начало..."

Да, това заслужава внимание. Но в спокойната нощ бе трудно да повярва, че идва опасност; а беше смешно да бягат като уплашени зайци, когато току-що започнаха истинското проучване.

Нортън вдигна ръка, за да отхвърли косата си, която, кой знае как, бе паднала отново в очите му, но се спря, без да довърши движението.

От един час насам бе доловил няколко пъти нещо като вятър. Повеят бе толкова слаб, че не му обърна никакво внимание; все пак той бе капитан на кораб в космоса, а не в морето. Поне досега движението на въздуха не е било в кръга на неговите професионални интереси. Как ли щеше да постъпи при подобни обстоятелства отдавна починалият капитан на някогашния "Индевър"?

В трудни моменти през последните години Нортън винаги бе си задавал този въпрос, без да сподели с някого своята тайна. Бе стигнал до нея съвсем случайно, както човек стига до повечето важни неща в живота си.

От няколко месеца бе вече командир на "Индевър", когато се досети, че това е името на един от най-прочутите кораби в историята. Наистина през последните четиристотин години така са били кръстени десетина кораба в морето и два в космоса, но предшественик на всички бе триста и седемдесет тонния въгледоз, с който капитан Джеймс Кук от кралския флот на Великобритания бе обиколил света между 1768 и 1771 година.

Първоначалният слаб интерес се превърна във всепоглъщащо любопитство, нещо като идея-фикс, и Нортън прочете всичко, което можа да намери за Кук. Навярно сега той бе най-добрият познавач на най-големия изследовател на всички времена и знаеше наизуст цели глави от бордовия му дневник.

Изглеждаше невероятно, че един човек е могъл да направи толкова много с тогавашната примитивна техника. Но Кук бил не само великолепен мореплавател и учен; той бил и хуманист в една епоха на жестока дисциплина.

Отнасял се великодушно не само към собствения си екипаж, но и към нерядко враждебно настроените туземци в земите, които откривал – нещо нечувано дотогава.

Най-голямата мечта на Нортън бе да мине поне по един от околосоветските маршрути на Ку14 но знаеше, че няма да я осъществи никога. Веднаж бе направил изумителен, макар и къс старт, който би смаял капитан Кук – движейки се в орбита към полюса, бе прелетял над Големия бариерен риф. Утрото бе ясно и той бе наблюдавал от четиристотин километра височина великолепната гледка на страховитата коралова преграда по крайбрежието на Куинсленд, белязана с диния от бяла пяна.

Бе прелетял над две хиляди километровия риф за по-малко от пет минути. Само с един поглед той можа да обхване изпълнения с рискове многоседмичен път на първия "Индевър". През телескопа упя да зърне за миг Куктаун и устието, където корабът е бил изтеглен на брега за ремонт след почти смъртоносния сблъсък с рифа.

На следващата година едно посещение в Хавайския център за наблюдение на далечни космически полети му донесе още по-богато изживяване. До залива Кеалакекуа бе стигнал с кораб на подводни криле. Напредваше бавно покрай мрачните вулканични скали и в същия миг усети дълбоко вълнение, което го изненада и обърка. Водачът мина с групата учени, инженери и космонавти близо до блестящия метален стълб, издигнат на мястото на предишния паметник, който бе разрушен от Големата цунами през 2068 година. След няколко десетки метра през черната хлъзгава лава стигнаха до малка плоча, поставена до самата вода. Заливаха я леки вълни, но Нортън не им обърна внимание, когато се наведе да прочете думите:

БЛИЗО ДО ТОВА МЯСТО КАПИТАН ДЖЕЙМС КУК БЕ УБИТ НА 14 ФЕВРУАРИ 1779.

ОРИГИНАЛНАТА ПЛОЧА Е ПОСТАВЕНА НА 18 АВГУСТ 1928 ОТ КОМИСИЯТА ЗА СТО И ПЕТДЕСЕТАТА ГОДИШНИНА НА КУК. СМЕНЕНА ОТ КОМИСИЯТА ЗА ТРИСТАГОДИШНИНАТА НА 14 ФЕВРУАРИ 2079.

Това се случи преди години и на сто милиона километра оттук. Но в подобни моменти му се струваше, че Кук е наблизил и той бе по-спокоен. В тайните дълбини на мисълта си Нортън го питаше: "Е, капитане, какво ще ме посъветвате?" Това бе една малка игра, която той пазеше за случаите, когато фактите бяха недостатъчни и трябваше да вземе решение, доверявайки се на интуицията си. Кук винаги бе постъпвал по същия начин и бе намирал верния отговор, освен тогава, когато трагичната смърт го настигна в залива Кеалакекуа.

Сержантът чакаше търпеливо, докато командирът му се взираше в нощта на Рама. Тя не беше вече непрогледна, тъй като на четири километра от лагера ясно се виждаха бледите петна от светлинюг на двете групи изследователи.

Нортън си помисли, че при сигнал за опасност те ще могат да се приберат за по-малко от час. Това го задоволи. Обърна се към сержанта и каза:

– Записвай: "Комисия за Рама, на вниманието на Планетком. Благодаря за предупреждението. Ще взема мерки. Моля, пояснете смисъла на "внезапно начало". С уважение, Нортън, командир на "Индевър".

Той почака, докато сержантът се отдалечи по посока на ослепителните светлини на лагера, и включи отново диктофона. Но потокът на мисълта му бе пресъхнал, а онова настроение – изчезнало. Писмото щеше да почака известно време.

Капитан Кук рядко му бе полезен, когато пренебрегваше задълженията си. Внезапно си спомни, че за шестнайсетте години брачен живот горката Елизабет Кук бе виждала рядко и съвсем за малко своя съпруг. И все пак бе успяла да му роди шест деца и да надживее всички.

Неговите съпруги нямаше от какво да се оплакват, тъй като никога не се отдалечаваше от тях на повече от десет минути път със скоростта на светлината.

Сънят не идваше лесно през първите нощи в Рама. Неговата загадъчност и мракът потискаха, но по-обезпокоителна бе тишината. Липсата на шум е неестествена; всички човешки сетива имат нужда от някаква храна. Ако тя липсва, мозъкът сам изработва заместители.

Много от хората, които бяха заспали, се оплакваша по-късно от необичайни шумове, особено от гласове; очевидно те бяха жертва на халюцинации, тъй като будните не бяха чули нищо. Доктор Ърнст предписа просто и ефикасно лекарство и в часовете за сън озвучаваха целия лагер с ненатрапващ се музикален фон.

Тази нощ лекарството не помогна на Нортън. Той бе вперил очите си в мрака и знаеше добре защо се вслушва. И макар че от време на време лек порив докосваше челото му, не се чуваше никакъв звук, който да напомня за надигащ се в далечината вятър. И проучвателните групи не съобщаваха за нищо необичайно.

Най-сетне той заспа, приблизително по времето на полунощната смяна на дежурството в кораба. На пулта за връзка имаше винаги човек, за да приеме някое спешно съобщение. Други предпазни мерки изглеждаха ненужни.

Дори и ураган не можеше да причини шума, който разбуди Нортън и целия лагер. Стори им се, че небето се срутва или някаква сила е разкъсала Рама и сега го разпръсва на части. Най-напред се разнесе внезапен трясък, последван от продължителен рязък шум, сякаш се срутваша грамади от кристали или някой разрушаваше безброй оранжерии. Всичко премина за няколко минути, но те имаха чувството, че са изтекли часове. Шумът продължаваше, оттегляйки се в далечината, и Нортън се обади в центъра.

- Централна база! Какво става?

- Почакайте за миг, капитане. В морето е. Сега ще насочим светлината.

Прожекторът, разположен в оста на Рама на осем километра над тях, завъртя лъча си през равнината. Той стигна до брега на морето и тръгна през него, като опипваше вътрешността на този свят. Спря на около четвърт обиколка от пътя по цилиндричната повърхност.

Нещо необичайно ставаше високо в небето или в това, което съзнанието все още упорито наричаше небе. В първия миг Нортън помисли, че морето ври. То не бе вече неподвижно, замръзнало във властта на вечната зима. Огромна площ от много километри бе в непрестанно движение. Тя променяше цвета си и някакъв широк, бял пояс настъпваше по леда.

Внезапно огромен блок, с дълга около четвърт километър страна, се надигна като врата, която се отваря. Той се изправяше бавно и тържествено към небето, като блестеше в искри от лъча на прожектора. След малко се плъзна назад и изчезна под повърхността, а от мястото, където потъна, се извиси огромна, разпенена вълна и се разпръсна във всички посоки.

Едва сега Нортън действително разбра какво става. Ледът се разпукваше. През всички тези дни и седмици дълбините на морето са се разтопявали. Съкрушителният тътен, който изпълваше целия свят и отекваше в небето, не му позволи да се съсредоточи, но той се опита да открие причината за разтърсващата конвулсия. Всичко бе по-различно, когато някоя река или езеро на Земята се топеше.

Но разбира се? Сега, след като бе се случило, всичко е очевидно. Слънчевата топлина, която се е процеждала през корпуса на Рама, е стопявала морето отдолу. А когато ледът се превръща във вода, той заема по-малък обем.

И така морето бе потънало надолу, а горният слой лед бе останал без основа. Напрежението е нараствало с всеки изминат ден, докато леденият пояс, опасващ екватора на Рама, е поддал подобно на мост, останал без централна носеща опора. Сега той се раздробяваше на стотици плаващи острови, които щяха да продължават да се блъскат един о друг, докато се разтопят. Кръвта на Нортън застина, когато той си спомни за плановете да отидат до Ню Йорк с шейна.

Шумът постепенно утихваше и между леда и водата се установи временно примирие. Температурата продължаваше да се покачва; водата щеше да победи и след няколко часа и последните парченца лед щяха да изчезнат. Но крайната победа принадлежеше на леда, защото след предстоящата среща среща Слънцето Рама щеше да поеме отново в междузвездната нощ.

Нортън се поуспокои и повика групата, която бе най-близо до морето. Зарадва се, когато Родриго отговори веднага. Не, водата не бе достигнала до тях. Значи голямата вълна не бе прехвърлила ръба на скалата.

- Вече знаем - добави той спокойно - защо е този праг.

Нортън се съгласи мълчаливо, но помисли, че това с нищо не обяснява защо скалата на южния бряг е десет пъти по-висока.

Прожекторът от централната база продължила опипва света наоколо. Разбуденото море постепенно се успокояваше и кипналата бяла пяна не отскачаше вече от търкалящите се ледени маси. След петнайсет минути голямото напрежение отмина.

Но Рама не мълчеше. Той бе се събудил от своя сън; от време на време се чуваше скриптене, когато някоя ледена грамада връхлиташе върху друга.

Нортън си помисли, че пролетта закъсна малко, но зимата бе свършила.

Той долови отново вятъра, сега по-силен от всеки друг път. Рама достатъчно сериозно го предупреди; бе време да тръгват.

Когато стигнаха до средата на пътя, Нортън почувствува отново благодарност към тъмнината, която скриваше сделката не само нагоре, но и надолу. Той знаеше, че трябва да измине повече от десет хиляди стъпала, и си представяше стръмната, устремена нагоре крива линия, но самият факт, че вижда само малка част от нея, правеше нещата по-поносими.

Това бе второто му изкачване и той не бе забравил грешките, които допусна първия път. Слабото притегляне го изкушаваше да се катери бързо; всяка стъпка бе така приятна, че му беше трудно да влезе в бавен и постоянен ритъм. Но без него само след първите няколко хиляди стъпала започваха силни болки в бедрата и прасците. Обаждаха се с недоволен глас мускули, за чието съществуване не бе подозирал; почивките ставаха все по-продължителни. Така първия път се наложи да почива по-дълго време, отколкото бе се изкачвал, но дори и то бе недостатъчно. През следващите два дни чувствуваше болезнени спазми в краката; спаси го само безтегловността в кораба, защото в противен случай щеше да остане почти неподвижен.

Затова този път тръгна мъчително бавно, така както вървят възрастните хора. Той напусна последен равнината; другите се бяха пръснали на половин километър нагоре по стълбището. Виждаше техните лампи, които се движеха напред по склона.

Провалът на операцията го измъчваше до болка; дори и сега се надяваше, че се оттеглят само временно. Можеха да изчакат в централната база, докато атмосферата се успокои. Навярно там ще бъде съвсем тихо; за тях очакваната буря щеше да премине при пълно безветрие, все едно че се намират в окото на циклон.

Ето че пак стигна до заключения, изхождайки от опасни за случая сравнения с условията на Земята. Дори и при твърдо установен режим метеорологията на един цял свят бе изключително сложен възел. От няколко века насам на Земята се работеше упорито върху прогнозите за времето, но елементът на несигурност все още не бе отстранен напълно. А светът на Рама бе не само съвършено непозната система; в не го протичаха бързи промени, тъй като само през последните няколко часа температурата бе се повишила с няколко градуса. Но от обещания ураган нямаше никакъв знак, макар че от различни посоки доязтяха няколко слаби пориви на вятър.

Те бяха изминали пет километра нагоре, което правеше по-малко от два в земни условия поради непрекъснато намаляващото притегляне. На третата площадка хапнаха малко, направиха масаж на мускулите на краката си и починаха един час; оттук до централната ос оставаха три километра. Това бе последната точка, до която можеха да дишат свободно; кислородните апарати ги очакваха и подобно на някогашните покорители на Хималаите те ги взеха за

последното изкачване.

След още един час стигнаха до върха на стълбището и началото на стълбата. Оставаше им последният отвесен километър, но за щастие тук силата на притегляне бе само няколко процента от земната величина. Починаха трийсетина минути, провериха запасите от кислород и се приготвиха за последната отсечка.

Нортън провери дали всички са се изтеглили през двайсетина метра по стълбата пред него. Очакваше го продължително, бавно и безкрайно отегчително изкачване. Най-добре беше да освободи съзнанието си от всякакви мисли и да брои стъпалата, над които преминаваше – сто, двеста, триста, четиристотин...

Той току-що бе отброил хиляда двеста и петдесет стъпала, когато забеляза, че нещо не е в ред. Светлината, отблясваща от отвесната повърхност пред самите му очи, бе се променила; сега тя бе много по-силна.

Нортън не можа нито да се спре, нито да предупреди хората си. Всичко стана за по-малко от секунда.

Безшумна като светлинен взрив зората изгря над Рама.

18. Зората

Светлината бе така ярка, че Нортън трябваше да остане цяла минута с плътно затворени очи. Едва тогава се осмели да ги отвори съвсем малко и зърна през клепачите си стената, която бе само на няколко сантиметра от лицето му. Примигва няколко пъти, почака да изтекат неволно появилите се сълзи и се обърна бавно, за да види зората.

Той не можа да издържи на гледката повече от няколко секунди и трябваше да затвори отново очите си. Принуди го не нетърпимият блясък, към който щеше да привикне, а страховитият пейзаж на Рама, застанал за първи път пред него в цялото си величие.

Нортън знаеше какво точно да очаква, но независимо от всичко гледката го зашемети. Разтърсиха го неудържими спазми, а ръцете му се свиха около стъпалото на стълбата така, както удавникът впива пръстите си в спасителния пояс. Мускулите на ръцете му започнаха да се сковават; стори му се, че и краката, изморени от продължителното, многочасово изкачване, няма да издържат. Навярно щеше да падне, ако силата на притеглянето не бе толкова малка.

След миг опитността надделя и той реши да прогони преди всичко страха. Очите му бяха все още затворени; опита се да забрави за страховитата гледка около себе си и започна да вдишва дълбоко и продължително; изпълваше дробовете си с кислород, който прогонваше отравящата немощ от организма му.

Почувствува се по-добре, но не отвори очите си, преди да направи още нещо. С голямо усилие на волята принуди дясната си ръка да се отвори, като се наложи да ѝ говори, сякаш бе непослушно дете, и я насочи към кръста; откопча единия край на предпазния колан и го закачи към най-близкото стъпало. Сега нямаше да падне независимо от обстоятелствата.

Пое няколко дълбоки глътки въздух и включи радиото, без да отваря очите си. Надяваше се, че гласът му е прозвучал спокойно и авторитетно, когато каза:

– Тук е капитанът. Всички в ред ли са?

Повика ги по име и те му отговориха; макар че гласовете на някои бяха малко несигурни, той почувствува как спокойствието и самоконтролът му бързо се връщат. Всички негови хора бяха налице и чакаха нарежданията на своя водач. Той бе отново техният командир.

– Не си отваряйте очите, докато не сте убедени, че можете да издържите – извика той. – Гледката ... зашеметяваща. Ако някой не може да я понесе, да продължи да се изкачва, без да се обръща назад. Не забравяйте, след малко ще бъдете в пълна безтегловност, така че е невъзможно да паднете.

Надали бе необходимо да се напомня тази проста истина на опитни

космонавти, но и самият Нортън трябваше да си я повтаря през няколко секунди. Мисълта за нулевата безтегловност бе нещо като талисман, който го пазеше от беда. Каквото и да казваха очите му. Рама нямаше да го притегли и разбие върху равнината, която лежеше осем километра по-долу.

Той почувствува, че гордостта и самоуважението му налагат да отвори отново очите си и да огледа света наоколо. Но преди всичко трябваше да овладее изцяло тялото си,

Отпусна и двете си ръце от стъпалата и се захвана за едно от тях с левия лакът. Започна да свива и разпуска юмруците си, за да отпъди спазмите от мускулите. Когато се почувствува съвсем добре, той отвори очи и се обърна бавно с лице към Рама.

Първото му впечатление бе синевата. Блясъкът, който заливаше небето, не приличаше на слънчевата светлина; той напомняше по-скоро волтова дъга. Нортън си помисли, че слънцето на Рама сигурно е по-силно от нашето. Това щеше да бъде интересно за астрономите.

Сега той разбра за какво служи загадъчната Права долина и петте еднакви с нея канали. Те бяха гигантски осветителни тела. Шест слънца лежах като симетрични линии по вътрешната повърхност на Рама. Всяко от тях насочваше широк сноп светлина към централната ос и отряваше противоположната страна на неговия свят. Нортън се запита дали те се включват последователно, за да образуват денонощен цикъл, или денят на тази планета е непрекъснат.

Очите го заболяха от дългото взирание в светлите ивици и той не съжаляваше, че е намерил добър предлог да ги затвори за малко. Едва сега той почувствува, че се съвзема от преживяното сътресение и може да помисли върху по-важни неща.

Кой или какво запали светлините на Рама?

Дори и най-внимателните проби, които човек можеше да направи, показваха, че в този свят няма живот. А сега ставаше нещо, което бе необяснимо като действие на природни сили. Навярно тук нямаше живот, а само някаква разумно насочена дейност, някакви работи, които са се събудили след пяла вечност. Може би светлинният взрив е непрограмиран, случаен гърч, последна предсмъртна въздишка на механизми, които са реагирали необуздано на топлината на едно ново слънце, преди да изпаднат в летаргия, този път завинаги.

И все пак Нортън не можеше да повярва на толкова просто обяснение. Започнаха да се подреждат отломъците от една картина, в която някои подробности все още липсваха - например това, че всичко бе съвсем ново и запазено, сякаш Рама току-що е създаден.

Подобни чувства можеха да породят страх, дори ужас. Но неизвестно как това не стана. Точно обратното. Нортън се чувствуваше бодър, почти възторжен. В този свят предстояха да бъдат открити много повече неща, отколкото той бе се осмелил да очаква. Помисли си какво ще настане, когато комисията за Рама научи новината.

Спокойно и решително отвори той очите си и започна внимателно да оглежда всичко, което можеше да долови.

- Най-напред трябваше да си изгради система от ориентири. Пред него се намираше най-голямото затворено пространство, което човек е виждал някога; бе необходимо да подреди възприятията си така, че да намери своя път в този свят.

Почти нищожната сила на притегляне не бе от полза, тъй като посоките "горе" и "долу" се променяха само с усилие на волята. Все пак някои от тях криеха физиологическа опасност всеки път, когато съзнанието му се докосваше до тях, той трябваше да го отклонява бързо.

Най-безопасно бе да си представи, че се намира в чашковидното дъно на гигантски кладенец, широк шестнайсет и дълбок петдесет километра. Преимуществото на това разрешение бе, че за него изчезваше опасността да падне някъде; в същото време то имаше и значителни недостатъци.

Той можеше да настоява пред себе си, че разпръснатите градове и

разнообразно оцветените площи са закрепени здраво към политналите нагоре стени. Различните сложни конструкции, увиснали от свода над него, го безпокояха не повече от огромен полилей в някоя концертна зала на Земята. Но Цилиндричното море бе съвсем неприемливо.

То беше там. по средата на кладенеца, подобно на водна лента, която опасваше цялата му повърхност без каквато и да е видима опора. Нямаше място за съмнение, че това е вода; цветът ѝ беше яносин и по нея святкаха блестящите искри на малкото останали ледени маси. Но море, което описва пълен кръг, издигнато на двайсет километра в небето, бе толкова обезпокоително явление, че след малко Нортън започна да търси друга възможност.

Той обърна мислено картината на деветдесет градуса. В миг дълбокият кладенец стана дълъг тунел, затворен в единия край. Стълбата и стълбището, по които току-що бе се изкачил, се превърнаха в "долу"; едва с тази перспектива той можа да идване напълно мисълта ца архитектите, изградили този свят. Той се видя прилепнал към една дъгообразна шестнайсеткилометрова скала, горната половина на която висеше над него и се сливаше със сводестия покрив, заел сега мястото на небето. Стълбата се спускаше петстотин метра надолу и свършващ на първата издатина или площадка. Оттам започваше стълбището; отначало, в района на слабото притегляне, то бе почти отвесно, но постепенно наклонът му ставаше все по-малък и след още пет площадки достигаше до далечната равнина. Нортън виждаше отделните стъпала в продължение на два или три километра, но по-нататък те се сливаха в непрекъсната ивица.

Гледката на полетялото надолу стълбище бе така смайваща, че бе трудно да се доловят истинските му размери. Веднъж Нортън бе летял около Монт Еверест и големината му го изпълни със страхопочитание. Спомни си, че стълбището е високо колкото Хималаите, но съпоставката бе безсмислена.

Бе напълно невъзможно всяко сравнение и с другите две стълбища. Бета и Гама, които се втурваха косо в небето и извиваха високо над главата му. Нортън бе вече достатъчно уверен в себе си, за да се облекне назад и да погледне за миг към тях. След това се опита да забрави, че са там.

Прекомерният интерес към тези линии пораждаше у него трета представа за Рама, мисълта за която бе решил да пропъди на всяка цена. Според нея светът се превръщаше отново в цилиндър или кладенец, но този път той се оказваше не на дъното, а на върха, подобно на муха, : която пълзи по сводест таван с главата надолу, където се спускаше пет десеткилометровото пространство. Всеки път, когато го обхващаше тази мисъл, той трябваше да упражни цялото усилие на волята си, за да не се вкопчи към стълбата в безсмисле на паника.

Бе сигурен, че след време страхът ще изчезне. Чудесата на необикновения свят на Рама щяха да сподавят ужаса, поне за хора, които са обучени да приемат действителността в космоса. Навярно човек, който никога не е напускал Земята и не е виждал звездите около себе си, не би могъл да издържи подобна гледка. Но ако има хора, които могат да я : възприемат, помисли си Нортън с мрачна решителност, те трябва да са командирът и екипажът на "Индевър".

Погледна хронометъра. Паузата бе продължила само две минути, а му се струваше, че е прекарал живота си на това място. Като преодоляваше с незначително усилие постепенно изчезващата сила на притеглянето, той започна да се придърпва нагоре по последните няколкостотин метра на стълбата. Преди да влезе във въздушния шлюз и да остави зад себе си Рама, той хвърли последен бегъл поглед към вътрешността на неговия свят.

Той бе се променил само за няколко минути; от морето се издигаше мъгла. Нейните призрачни бели стълбове се изтегляха рязко напред в първите няколкостотин метра, следвайки посоката на въртенето на Рама; по-нататък те се разпръсваха в отделни завихрени следи, подгонени от устремения нагоре въздух, който се опитваше да се освободи от излишната си скорост. Пасатите на този цилиндричен свят започваха да нанасят своите отпечатъци в небето;

първата тропическа буря от незапомнени времена бе готова да се разрази.

19. Предупреждение от Меркурий

За първи път от много седмици насам всички членове на комисията за Рама присъствуваха лично. Професор Солтъмънс се появи от дълбините на Тихия океан, където бе се посветил на проучване на добива на полезни изкопаеми от морското дъно. Никой не се изненада, че и доктор Тейлър се появи отново; сега съществуваше поне възможността на Рама да се открие нещо, което заслужава по-голямо внимание от бездушните предмети.

Председателят бе почти убеден, че доктор Перера ще бъде още по-нападателен със своите догми, особено сега, след като се потвърди неговата прогноза за урагана на Рама. За голяма изненада на Негово превъзходителство Перера изглеждаше неочаквано потиснат и приемаше, поздравленията на своите колеги с такъв объркан вид, сякаш действително бе изпаднал в крайно затруднение.

Всъщност астробиологът бе дълбоко сломен. Грандиозното размразяване на Цилиндричното море се оказа явление, което затъмни ураганните ветрове, но той не бе му обърнал никакво внимание. Не можеше да се почувствува особено горд от факта, че си е спомнил за свойството на топлия въздух да се издига нагоре, след като бе забравил, че затопленият лед се свива. Но не след дълго той щеше да се съвземе и да си възвърне олимпийското самочувствие.

Когато председателят му даде думата и го запита какви промени в климата очаква да настъпят по-нататък, той внимателно отбягваше да вземе определено становище.

- Трябва да разберете, че метеорологията на един свят, необикновен като Рама, навярно крие много изненади. Но ако моите изчисления са правилни, други бури не се очакват и условията скоро ще се нормализират. Температурата ще продължи да се покачва бавно и до времето на перихелия, и след него, но това не ни засяга, защото "Индевър" ще трябва да се отдели много по-рано.

- Значи, скоро в Рама ще бъде отново безопасно?

- Да. Навярно. След четиридесет и осем часа ще знаем със сигурност.

- Връщането в Рама е задължително - каза посланикът на Меркурий. - Ние трябва да узнаем колкото се може повече неща за него. Сега обстановката е съвършено различна.

- Струва ми се, че знаем за какво мислите, но бихте ли уточнили?

- Разбира се. Ние предполагахме досега, че Рама е мъртъв свят или поне не се намира под някакъв контрол. Но да си представяме, че е безстопанствен кораб, вече е невъзможно, дори й в него да няма никакви форми на живот, възможно е да го управляват роботи и механизми, които са програмирани да изпълнят някоя съвсем неблагоприятна за нас операция. Ние сме длъжни да обсъдим въпроса за самоотбраната, колкото и нежелателно да е това.

Надигна се глъч от негодуващи гласове и председателят бе принуден да вдигне ръцете си, за да възстанови реда.

- Нека Негово превъзходителство завърши - обърна се той към присъстващите. - Независимо от чувствата ни към подобна идея, тя трябва да бъде обсъдена сериозно.

- С пълното уважение, дължимо на господин посланика - каза Тейлър с лишен от всякакво уважение глас, - аз мисля, че трябва да отхвърлим страха от злоумишлено нападение поради неговата наивност. Напреднали в техническо отношение същества като рамианите без съмнение се намират на високо етично ниво. В противен случай те са щели да се самоунищожат така, както ние едва не сторихме през двайсетия век. Този въпрос съм изяснил напълно в моята нова книга "Морал и Космос". Вярвам, че сте получили екземпляр.

- Да, благодаря ви, но за жалост други неотложни въпроси не ми позволиха да продължа след увода. Основната идея обаче ми е добре позната. Ние нямаме лоши намерения към даден мравуняк, но ако на същото място искаме

да построим къща...

- Това е отчайващо като онази идея за кутията на Пандора. И не е нищо друго освен междузвездна ксенофобия.

- Господа, моля ви! Подобен разговор не води доникъде. Господин посланик, вие още имате думата.

Председателят погледна към Конрад Тейлър през триста и осемдесет хиляди километра космическо пространство и той притихна неохотно, подобно на вулкан, който очаква своето време.

- Благодаря - каза посланикът на Меркурий. - Може и да няма никаква опасност, но там, където става дума за бъдещето на човешкия род, нищо не трябва да се оставя на случая. И ако ми позволите да кажа, ние, обитателите на Меркурий, сме особено загрижени. За нас опасността може да се окаже по-голяма, отколкото за другите.

Тейлър изсумтя звучно, но още един поглед от Луната го обузда.

- А защо за Меркурий повече, отколкото за всяка друга планета? - запита председателят.

- Погледнете развитието на нещата. Рама вече навлезе в нашата орбита. Възможността да заобиколи Слънцето и да се втурне отново в космоса е само предположение. Представете си, че изпълни операция, която го подготвя за спиране. Най-удобно за целта е мястото на перихелия, а дотогава остават трийсет дни. Нашите учени ми казаха, че ако цялата промяна на скоростта стане в тази точка. Рама ще влезе в кръгова орбита, отдалечен само на двайсет и пет милиона километра от Слънцето. Оттам той ще може да държи в ръцете си Слънчевата система.

Дълго време никой, дори и Тейлър, не каза нито дума. Всички членове на комисията подреждаха мислите си за онези трудни люде от Меркурий, представени така умело от техния посланик.

На повечето хора Меркурий даваше най-точна представа за ада или поне щеше да играе тази роля до момента, когато се намери още по-лошо място. Но жителите му се гордееха със своята странна планета, където дните бяха по-дълги от годината, имаше по два изгрева и залеза, а в реките течеше разтопен метал. В сравнение с него Луната и Марс не представляваха почти никаква трудност. Навярно хората трябваше да отидат на Венера, ако изобщо го направят, за да попаднат в по-враждебна обстановка от тази на Меркурий.

И все пак този свят се оказа възел на Слънчевата система в много отношения. При един поглед назад всичко бе съвсем очевидно, но преди някой да се досети, космическата ера бе почти в края на своя първи век. А сега жителите на Меркурий го напомняха на всички.

Неговата необикновена плътност насочваше вниманието към тежките елементи, които съдържа, още много преди човекът да стъпи на тази планета, но действителните ѝ богатства смаяха всички и увеличиха с хиляда години срока, в течение на който човечеството можеше да живее съвсем спокойно от глад за най-важните метали. Тези скъпоценности се намираха и във възможно най-доброто място, където силата на Слънцето бе десет пъти по-голяма, отколкото на студената Земя.

Неограничена енергия и безкрайни количества метал - това бе Меркурий. Неговите мощни магнитни транспортъори можеха да пренасят стоки и товари до всяка точка на Слънчевата система. Той бе в състояние да изпраща и енергия във форма на трансураниеви синтетични изотопи или на обикновено излъчване. Имаше предложение да бъдат използвани лазери от Меркурий, за да се разтопят ледовете на гигантския Юпитер, но то не бе посрещнато добре от останалите. Технология, която може да затопли Юпитер, предоставя много съблазнителни възможности за междупланетен шантаж.

Подобна загриженост, макар и само въображаема, говори достатъчно за общото отношение към жителите на Меркурий. Уважаваха ги за тяхната упоритост и техническите им способности и се възхищаваха от дързостта, с която бяха покорили един страховит свят. Но не ги обичаха и не им вярваха за нищо.

Това не пречеше да разбират тяхното поведение. Известна бе шегата, че

жителите на Меркурий понякога се държат така, сякаш Слънцето е тяхна частна собственост. С него ги свързваше тясна връзка на приятелство и омраза; така някогашните викинги са били свързани с морето, жителите на Непал – с Хималаите, а ескимосите – с тундрата. Те щяха да се почувствуват съвсем нещастни, ако нещо застане между тях и природната сила, която определяше и ръководеше техния живот.

Най-сетне председателят наруши дългото мълчание. Той си спомни за горещото слънце на Индия и изтръпна от ужас при мисълта за слънцето на Меркурий. Затова прие съвсем сериозна позицията на жителите на тази планета, считайки ги за недодялани, макар и технически грамотни варвари.

– Господин посланик, струва ми се, че вашите доводи заслужават внимание – каза той бавно. – Имате ли някакви предложения?

– Да, сър. Но преди да вземем решение за евентуални действия, трябва да познаваме обстановката. Ако мога така да се изразя, ние сме запознати с географията на Рама, но нямаме никаква представа за неговите възможности. А ключът е в следния въпрос: "Рама разполага ли с двигателна система и може ли тя да променя неговата орбита?" Много бих искал да зная мнението на доктор Перера.

– Обмислях дълго време този проблем – отговори астробиологът. – Разбира се, че за началния тласък на Рама е бил необходим някакъв двигател, но един допълнителен ракетен ускорител е напълно достатъчен. Ако на борда има някаква система, досега не сме открили следи от нея. Никъде по външния корпус не се виждат нито ракетни дюзи, нито нещо подобно.

– Те могат да бъдат скрити.

– Наистина, макар че не виждам смисъл. А къде са резервоарите за гориво, в случая източници на енергия? Главният корпус е плътен; убеден съм от направените сеизмични наблюдения. Празните пространства в северната част са заети от въздушните шлюзи. Остава южният край на Рама, до който капитан Нортън все още не е стигнал поради водния пояс, широк десет километра. На южния полюс има иай-различни любопитни механизми и конструкции, познати ви от снимките. Никой не знае какво представляват те. Но разумът мв подсказва, че ако Рама притежава двигателна система, тя е нещо изцяло извън сегашните ни представи. Може би това е приказният "хипердвигател", за който се-говори от двеста години насам.

– Следователно не изключвате подобна възможност?

– Не, разбира се. Ако успеем да докажем, че Рама разполага с хипердвигател, ще се доберем до важно откритие, дори и да не разберем нищо от неговия начин на действие. Най-малкото е, че ще се убедим в неговата реалност.

– Какво е това хипердвигател? – унило запита посланикът от Земята.

– Всяка двигателна система, която не работи на ракетен принцип, сър Робърт. Антигравитацията, ако е възможна, е съвсем подходяща. Засега ние не знаем къде да търсим подобен двигател и повечето учени се съмняват, че той съществува.

– Не съществува – намеси се професор Дейвидсън. – Още Нютон разреши този въпрос. Действие без противодействие е невъзможно. Хипердвигателите са безсмислица. Запомнете това от мен.

– Може би имате право – отговори необикновено любезно Перера, – но ако Рама няма хипердвигател, той няма двигател изобщо. Просто в него липсва място за огромните резервоари с гориво, необходими за обикновена ракетна двигателна система.

– Трудно е да си представим един цял свят, който се блъска нагоре-надолу – каза Солъмънс. – Помислете за телата във вътрешността му. Те трябва да са закрепени неподвижно. Съвсем неудобно е.

– Може би ускорението е много бавно. Най-голямата трудност идва от водата в Цилиндричното море. Нищо не е в състояние да я спре от...

Гласът на Перера изчезна постепенно очите му се изцъклиха. Изглеждаше така, сякаш току-що е получил епилептичен припадък иди сърдечна криза. Колегите му го гледаха с уплаха, но той изведнъж доби нормалния си вид,

удари с юмрук по масата и извика:

- Но разбира се! Това обяснява всичко! Сега и южният праг добива смисъл.

- За мен, не - измърмори посланикът на Луната от името на всички присъстващи дипломати.

- Погледнете този надлъжен разрез на Рама - продължи възбудено Перера, като разгъна картата пред себе си. - Имат ли всички копия? Цилиндричното море е затворено между два прага, които обикалят в кръг по вътрешната повърхност на Рама. Северният праг е висок само петдесет метра, но южният се издига почти на половин километър. Защо разликата е толкова голяма? Никой не можа да посочи смислена причина. Да предположим обаче, че Рама може да ускорява хода си, като се движи със северния край напред. Водата в морето ще се изтегли назад и нивото и в южната част ще се повиши с стотици метри. Ето защо е необходим прагът. Да видим.

Той започна да драска неистово. Само след около двайсет секунди вдигна главата си с вид на победител и каза:

- След като знаем височината на праговете, можем да измислим възможното максимално ускорение на Рама. Ако то превиши два процента от силата на земното притегляне, морето ще залее южния континент.

- Една петдесета е? Не е много.

- Много е, когато масата е десет милиона мегатона. То напълно достатъчно за маневриране между звездите.

- Благодаря ви много, доктор Перера - каза посланикът на Меркурий. - Има върху какво да се замислим след нещата, които казахте. Господин председателю, можем ли да напомним на капитан Нортън колко е важно да огледа южния район?

- Той прави всичко възможно, но и вие разбирате, че морето е препятствие. Опитват се да построят нещо като сал, за да могат да се доберат най-сетне до Ню Йорк.

- Южният полюс може да се окаже още по-важен. Междувременно аз ще предложа тези въпроси на вниманието на Общото събрание. Съгласни ли сте?

Нямаше никакви възражения дори и от страна на доктор Тейлър цо в момента, когато членовете на комисията се готвеха да изключат своите апарати, сър Луис поиска думата. Старият историк говореше рядко и в такива моменти всички слушаха.

- Да предположим, че Рама е активен свят и притежава възможностите, за които става дума. Във военните дела има една стара поговорка, според която възможността не предполага намерение.

- Колко време ще ни бъде необходимо, за да разберем неговите намерения? - запита човекът от Меркурий. - А когато това стане, може да е много късно.

- И сега вече е много късно. Ние нямаме никаква възможност да въздействуваме върху Рама. Всъщност съмнявам се дали изобщо сме я имали.

- Не мога да се съглася с вас, сър Луис. Ако се наложи, ние разполагаме с много средства. Но времето е отчайващо кратко. Рама е космическо яйце, стоплено от пламъците на Слънцето. Всеки миг от него може да се излюпи нещо.

Председателят на комисията погледна посланика на Меркурий с истинско удивление. Кариерата му на дипломат не познаваше много подобни случаи. Той дори не бе и помислял, че един обитател на Меркурий е способен на такъв поетичен полет на въображението.

20. Книга на Откровението*

[* Книга на Откровението - още Апокалипсис - последната книга от Новия завет. - бел. прев.]

Винаги е имало нещо сериозно, когато някой от екипажа се обърне към него с "командире" или още по-лошо - с "господин Нортън". Той не можеше да

си спомни друг случай, когато Борис Родриго е използвал това обръщение, следователно нещата бяха двойно по-сериозни. При нормални условия Родриго беше внимателен и въздържан човек.

- За какво става дума, Борис? - запита той, когато вратата на кабината се затвори зад тях.

- Командире, бих искал да получа разрешение, за да мога да изпратя пряко съобщение на Земята по линията за спешна връзка с кораба.

Това бе необичайно, макар че се случваше. Обикновените сигнали минаваха през най-близкия планетен преподавател - сега използваха Меркурий - и макар че бяха необходими не повече от няколко минути, най-често минаваха пет-шест часа, преди съобщението да стигне до бюрото на лицето, за което бе предназначено. Това време бе напълно достатъчно в деветдесет и девет от стоте случая, "но капитанът можеше да вземе решение и да използват при крайна нужда по-преките и много по-скъпи канали за връзка.

- Разбира се, знаеш, че трябва да посочиш уважителна причина. Целият обхват, в който предаваме, е вече задръстен от информация. Съобщението частно ли е?

- Не, командире. То е много по-важно. Искам да изпратя съобщение до майката-църква.

"Аха, ами сега?" - помисли си Нортън и каза:

- Ще бъда доволен, ако ми обясниш.

Причина за това искане на Нортън не бе любопитството, макар че и то не липсваше. Но за да даде разрешение, той трябваше да се убеди, че Родриго има достатъчно основания да го поиска.

Сините очи го гледаха спокойно. Той знаеше, че Родриго винаги се владее и е уверен в себе си. Всички последователи на Христос в космоса бяха като него; , това бе едно от преимуществата на тяхната вяра и то им помагаше да бъдат добри космонавти. Понякога обаче тяхната непоколебима увереност объркваше малко онези, които не бяха призвани за откровението.

- Отнася се за Рама, командире. Вярвам, че открих неговата цел.

- Продължавай.

- Погледнете обстановката. Пред нас е един съвсем празен и безжизнен свят, но той е подходящ за човешки същества. В него има вода и въздух. Той идва от далечните дълбини на космоса отправен така безпогрешно към Слънчевата система, че всяка случайност изглежда невероятна. И не само всичко в него е запазено; той изглежда така, сякаш никога не е бил използван.

Нортън помисли, че този въпрос е бил обсъждан десетки пъти и недоумяваше какво би могъл да добави Родриго, който продължи.

- Нашата вяра ни учи да чакаме някакво посещение, макар и да не знаем точно в каква форма. Библията загатва за него. Ако това не е Второто пришествие, може да се окаже вторият Страшен съд; историята на Ной описва първия. Аз вярвам, че Рама е космически Ноев ковчег, изпратен да спаси онези, които са заслужили.

В кабината настана продължително мълчание. Нортън не бе загубил дар слово; по-скоро той се питаше как да зададе някои от многобройните си въпроси.

На края отбеляза с възможно най-уклончив и внимателен глас:

- Това е много интересна идея и макар че не изповядвам твоята вяра, тя примамава със своята правдоподобност.

Той не го ласкаеше лицемерно; без религиозната си окраска; теорията на Родриго бе поне толкова убедителна, колкото и десетина други идеи, които бе чул. Може би човешкият род в Слънчевата система е застрашен от някаква катастрофа, за която знае благоразположена и по-висша цивилизация? Подобно обяснение бе съвсем подходящо. И все пак оставаха някои неясни неща.

- Борис, имам два-три въпроса. Рама ще бъде в перихелий след три седмици, а след това ще завие покрай Слънцето и ще напусне Слънчевата система със същата скорост, с която е дошъл. Не остава много време за

Страшния съд или поне за пренасянето на онези, които са... ъ-ъ... избрани независимо как ще бъде направено това.

- Съвсем вярно. След като стигне до точката на перихелия, Рама ще трябва да намали своята скорост и да влезе във временна орбита, чийто афелий по всяка вероятност ще съвпадне със земната орбита. На това място той ще може да направи нова промяна в скоростта и да се срещне със Земята.

Обяснението му обезпокояваше със своята убедителност. Ако Рама бе решил да остане в Слънчевата система, той вървеше по правилния път. В случай че иска да намали скоростта си, най-подходящото разрешение наистина беше да се доближи колкото може по-плътно до Слънцето и там да изпълни маневрата. Ако теорията на Родриго или някой неин вариант бяха верни, това щеше да се разбере скоро.

- Още нещо, Борис. Кой управлява сега Рама?

- Не мога да кажа нищо определено. С еднакъв успех може да бъде и робот, и дух. Това обяснява факта, че не намерихме никакви биологични форми на живот.

Нортън долови как от дебрите на паметта му изскочи познатата фраза "Астероид на духовете". След малко си спомни за една глупава история, която бе чел преди години, но помисли, че е по-добре да не пита Родриго дали е попадала пред очите му. Съмняваше се, че подобно четиво е по неговия вкус.

- Виж какво, Борис - каза той изведнъж, след като бе взел решение. Искаше да привърши с това своеобразно интервю, преди то да стане много трудно, и мислеше, че е намерил отговор, който ще задоволи и двете страни. - Можеш ли да събереш своята идея в рамките на хиляда бита?

- Струва ми се, да,

- Е, ако успееш да я направиш така, че да звучи като недвусмислена научна теория, аз ще я изпратя с предимство на Комисията за Рама, заедно с копие до твоята църква. Тогава всички ще бъдат доволни.

- Благодаря ви, командире. Наистина съм ви задължен.

- О, не го правя, за да успокоя съвестта си. Искам просто да видя какво ще стори комисията. Дори и да не съм съгласен с всичко, което казваш, може да си попаднал на нещо важно.

- Е, ще разберем това в перихелия, нали?

- Да, ще знаем в перихелия.

След като Родриго излезе, Нортън повика дежурния на преподавателя и даде необходимото позволение. Помисли си, че намери подходящо разрешение - какво ли щеше да стане, ако Родриго се окаже прав?

Така поне бе увеличил шансовете си да попадне между спасените.

21. След бурята

Докато преминаваха през вече познатия коридор на системата въздушни шлюзи Алфа, Нортън се питаше дали нетърпението не бе ги накарало да забравят предпазливостта. Бяха чакали на борда на "Индевър" цели четиридесет и осем часа; през тези два скъпоценни дни се намираха в пълна готовност да тръгнат веднага щом обстоятелствата се окажат благоприятни. Нищо не бе се случило; приборите, оставени в Рама, не доловиха необичайни явления. За жалост телевизионната камера, която бяха монтирали в централната база, бе заслепена от мъгла, така че видимостта бе се понижила до няколко метра. Мъглата току-що започваше да се разсейва.

Те бяха минали през вратата на последния въздушен шлюз и се носеха с котешката люлка по водещите въжета около базата, когато Нортън бе поразен от промяната в светлината. Тя не беше вече яркосиня, а мека и приятна; напомни му за спокоен, ясен ден на Земята.

Той погледна по дължината на оста на света пред себе си и можа да види само един блестящ, бял тунел, който достигаше чак до странните планини на Южния полюс. Вътрешността на Рама бе обвита изцяло от облаци; окото не долавяше никъде отвор в тяхната пелена. Нейният горен слой бе рязко

очертан; той обгръщаше един по-малък цилиндър, разположен в голямата въртяща се тръба на този свят; централното ядро на цилиндъра, широк пет-шест километра, бе съвсем чисто, с изключение на няколко случайни кичури от перести облаци.

Огромната облачна тръба бе осветена отвътре от шестте изкуствени слънца на Рама. -Мястото на трите в северния континент се долавяше съвсем ясно благодарение на ивиците разсеяна светлина, докато онези отвъд Цилиндричното море се сливаха в непрекъснат блестящ пояс.

Нортън се питаше какво става под тези облаци. Отминалата буря бе ги изтласкала симетрично около оста на Рама. Можеха да слизат, стига да не ги очакваха други изненади.

Бе естествено да се спусне групата, която проникна първа в Рама. Не само сержант Майрън, но и останалите членове на екипажа на "Индевър" вече отговаряха на всички изисквания на корабната лекарка, дори Майрън каза съвсем убедително, че никога вече няма да носи старите си униформи.

Докато Нортън наблюдаваше как Мърсър, Калвърт и Майрън "отплуват" бързо и спокойно надолу по стълбата, той си спомни за настъпилите големи промени. Първия път се бяха спуснали в студа и мрака; сега отиваха към светлината и топлината. При всички досегашни посещения те бяха убедени, че Рама е мъртъв. Навярно това бе истина в биологичен смисъл. Но нещо бе се раздвижило; учението на Борис Родриго бе дотолкова подходящо за случая, колкото и всяко друго - "духът" на Рама бе се разбудил.

Когато стигнаха до площадката в подножието на стълбата и се приготвиха да се спуснат по стълбището, Мърсър направи обичайната проба на атмосферата. Имаше неща, които той не приемаше никога на доверие; дори когато останалите тръгваха съвсем спокойно без кислородни апарати, той винаги проверяваше състава на въздуха. Питаша го защо спазва така строго предписанията за безопасност и той отгаваряше:

- Защото човешките сетива не са съвсем сигурни. Само миг след като сте убедени, че всичко е наред, може да се строполите при следващото дълбоко вдишване.

Той погледна прибора и изруга:

- По дяволите!

- Какво има? - попита Калвърт.

- Повреден е, показва много високо. Странно, никога досега не се е случвало нещо подобно. Ще проверя по моята дихателна верига.

Той пъкна малкия анализатор в контролното гнездо на собствения си кислороден апарат и остана замислен за известно време. Другите двама го гледаха с тревога, защото, щом Мърсър бе неспокоен, положението бе сериозно.

Той извади прибора, провери още веднаж атмосферата на Рама и повика централната база:

- Капитане, бихте ли проверили съдържанието на кислород?

Измина повече време, отколкото бе необходимо за отговор. След това Нортън се обади:

- Изглежда анализаторът ми е развален. По лицето на Мърсър бавно се плъзна усмивка и той попита:

- Показва над петдесет процента, нали?

- Да. Какво означава това?

- Означава, че всички могат да свалят кислородните маски. Така не е ли по-добре?

- Не съм сигурен - отвърна Нортън, отговаряйки на шеговития тон на Мърсър. - Изглежда много хубаво, за да е вярно.

Думите му говореха достатъчно. Нортън, подобно на всички останали космонавти, изпитваше дълбоко подозрение към необичайно благоприятните обстоятелства.

Мърсър открихна съвсем леко своята маска и вдиша внимателно. За първи път въздухът бе съвсем подходящ при тази височина. Тежката, застояла миризма бе изчезнала; не се долавяше и онази прекомерна сухота, която бе

причина за някои дихателни оплаквания. Учудваха и осемдесетте процента влажност; без съмнение причината бе в разтопеното море. Въздухът бе леко, но не неприятно топъл. Мърсър помисли, че се намира на някой тропически бряг в лятна вечер. През последните няколко дни климатът в Рама бе се подобрил невероятно много.

Каква бе причината? Високата влажност не озадачаваше; много по-трудно можеше да се обясни учудващо високото съдържание на кислород. Спускайки се надолу, Мърсър започна да пресмята наум, но не стигна до задоволителен резултат дори и след като навлязоха в облачния слой.

Преходът бе неочаквано рязък и предизвика непознато досега усещане. Преди миг само те слизаха надолу в чистия въздух, като стискаха гладката повърхност на перилото така, че да не наберат висока скорост в този район, където силата на притеглянето бе една четвърт g. Внезапно потънаха в заслепяваща бяла мъгла и видимостта спадна до няколко метра. Мърсър спря толкова рязко, че Калвърт едва не връхлетя върху него, а Майрън се блъсна в Калвърт и едва не го изхвърли от перилото.

- Няма страшно - каза Мърсър. - Разделете се, но толкова, че да се виждате един друг. И внимавайте със скоростта, тъй като може да спре внезапно.

Продължиха надолу странно смълчани в мъглата. Калвърт едва виждаше Мърсър като неясна сянка на десет метра пред себе си; Майрън бе на същото разстояние зад него. Донякъде това спускане бе по-тайнствено от първите им стъпки в мрака; тогава поне лъчът на прожектора им показваше пътя напред. Сега имаха чувството, че се гмуркат в открито море при лоша видимост.

Бе невъзможно да определят колко далече са стигнали;

Калвърт предполагаше, че са някъде около четвъртата площадка, когато Мърсър отново спря внезапно. След като се събраха, той прошепна:

- Слушайте! Не чувате ли нещо?

- Да - отвърна Майрън след малко, - прилича на вятър. Калвърт не бе сигурен. Той обърна глава напред и назад в мъглата, като се опитваше да долови посоката, откъдето идваше слабият шепот, но скоро се отказа от непосилната задача.

Продължиха да слизат, стигнаха до четвъртата площадка и се спуснаха към петата. Звукът постепенно се засилваше и бе вече натрапчиво познат. Бяха по средата на пътя до петата площадка, когато Майрън извика:

- Сега не го ли познавате?

Те щяха отдавна да разберат на какво им напомня звукът, стига да не го свързваха единствено само със Земята. Някъде от мъглата се чуваше постоянният грохот на падаща вода, но те не можеха да определят разстоянието.

След няколко минути облачният таван свърши така неочаквано, както бе започнал. Те изскочиха в ослепителния блясък на рамианския ден, който бе още по-силен от светлината, отразена от ниско полегалите облаци. Пред тях бе познатата извиваща равнина, по-приемлива за сетивата и съзнанието, тъй като пълният ѝ кръг не се виждаше. Не бе особено трудно да си представят, че гледат към широка долина, тъй като и насочената нагоре крива линия на морето сякаш се отдръпваше в далечината пред тях.

Те спряха на петата, предпоследна площадка, за да докладват, че са преминали през облачната покривка, и да огледат внимателно обстановката. Нищо не бе се променило в долината, доколкото можаха да доловят, но Рама им бе приготвила друго чудо в северния си свод.

Те видяха източника на звука. На три или четири километра от тях видяха водопад, който се спускаше от някое скрито от облаци място; гледаха го продължително, без да кажат и дума, като почти не вярваха на очите си. По силата на логиката в този въртящ се свят нито един предмет не МОЖЕШЕ да пада по права линия, и ето че тук, колкото и да бе неестествено, един извит водопад се спускаше косо и падаше в точка, която бе отдалечена на много километри от мястото над което той се появяваше.

- Ако Галилей бе се родил в този свят - каза най-сетне Мърсър, - щеше

да се побърка, докато създаде законите на динамиката.

-Аз мислех, че ги зная - обади се Калвърт, - но и аз се побърквам. Това не те ли разстройва, професоре?

- А защо? - отвърна Майрън. - Пред нас е едно безупречно потвърждение на ефекта на Кориолис. Бих искал да мога да го покажа на някои от моите студенти.

Мърсър замислено се взираше в Цилиндричното море.

- Забелязахте ли какво е станало с водата? - каза той най-сетне.

- Да, тя вече не е толкова синя. Бих казал, че ми напомня цвета на зеления грах. Какво означава това?

- Навярно същото, което означава и на Земята. Лаура нарече морето супа от органичен произход, която очаква да бъде разтърсена, за да се съживи. Навярно точно това е станало.

- Само за няколко дни? На Земята са били необходими милиони години.

- Триста седемдесет и пет милиона според най-новите преценки. Ето откъде е дошел кислородът. Рама префуча за четиридесет и осем часа от анаеробния етап до фотосинтезата. Чудя се какво ще ни предложи утре?

22. По Цилиндричното море

Когато те стигнаха подножието на стълбището, очакваше ги нова изненада. Отначало им се стори, че нещо е преминало през лагера, разхвърляло е пялото снаряжение и дори е събрало и отмъкнало нанякъде по-дребните предмети. След кратък оглед обаче тревогата им се замени с досада, раздразнение и дори неудобство.

Виновник бе само вятърът. Преди да тръгнат, те бяха вързали всички незакрепени предмети, но по всяка вероятност някоя от въжетата не са издържали на особено силните по-риви. Минаха няколко дни, преди да съберат пялото си имущество.

Други по-големи промени не личаха. След краткотрайните пролетни бури се върна дори и тишината на Рама. А някъде в края на равнината бе спокойното море, очакващо първия кораб след милиони години.

- Не трябва ли някой да стане кръстник на новия кораб с бутилка шампанско?

- Дори и да имахме на борда, нямаше да допусна такова престъпно разхищение. И без това е вече късно. Нали го пуснахме.

- Поне може да се държи на вода. Ти спечели облога, Джими. Ще оправя всичко, след като се върнем на Земята.

- Трябва да му сложим име. Имате ли идеи? Обектът на тези окуражителни коментари се намираше до самите стъпала, които водеха в Цилиндричното море. Това бе малък сал, построен от шест празни варела, захванати с лека метална рамка. Цялата енергия на екипажа в продължение на няколко дни бе използвана за неговия монтаж в лагер Алфа и превозването му на десет километра през равнината върху разглобяеми колела. Но цялата игра не бе напразно.

Целта заслужаваше риска. Загадъчните кули на Ню Йорк, които блестяха открити на пет километра навътре, сякаш им се надсмиваха още от първите им стъпки в Рама. Никой не се съмняваше, че градът, или каквото и да бе той, е истинското сърце на този свят. Ако не успееш да направят нищо друго, те бяха длъжни да стигнат до Ню Йорк.

- Все още няма име. Капитане, какво ще кажете?

Нортън се засмя, после отведнъж стана сериозен.

- Намерих име. Наречете го "Резълушън".

- Защо?

- Така се е казвал един от корабите на Кук. Името е хубаво. Дано го оправдае.

Всички се умълчаха. След малко сержант Барнис, която бе лично отговорна за проекта, попита за трима доброволци Присъстващите до един

вдигнаха ръка.

- Съжалявам, но имаме само четири спасителни ризи. Борис, Джими, Питър, вие сте плавали малко на Земята. Нека го опитаме.

За никого не бе странен фактът, че за операцията отговаряше сержанта. Руби Барнис единствена от всички на борда имаше капитански диплом; това реши въпроса. Тя бе управлявала състезателни тримарани през Тихия океан и няколко километра абсолютно спокойна вода не бяха никакво предизвикателство към нейното умение.

Тя бе взела твърдо решение за това пътуване още в мига, когато зърна морето за първи път. Нито един моряк не бе заставал срещу нещо по-невероятно през хилядите години, откакто човек бе стъпил във водите на своя собствен свят. Едно малко, глупаво стихче се въртеше в главата ѝ през последните дни и тя не можеше да се освободи от него: "Да преплавам Цилиндричното море..." Ето, точно това щеше да стори.

Нейните пасажери се настаниха в импровизираните седалки и Руби дръпна ръчката. Двайсеткиловатовият мотор забръмча, верижните предавки към редуктора се завъртяха лудо и "Резълъшън" се понесе напред под възторжените възгледи на зрителите.

Руби се надяваше да достигне петнайсет километра в час с този товар, но трябваше да се задоволи с малко повече от десет. Отмериха половинкилометрово трасе покрай прага; изминаха го в двете посоки за пет минути и половина. Ако се спаднеше времето за обръщане, оставаха чисти дванайсет километра в час и тя бе напълно доволна от постигнатото.

Три енергични гребци, подпомогнати от нейното по-умело весло, можеха спокойно да достигнат една четвърт от тази скорост дори и без двигател. Така че и при повреда в мотора те щяха да се върнат обратно на брега след няколко часа. Акумулаторите, предназначени за работа при тежки условия, имаха достатъчно енергия за околосветска обиколка, но тя носеше още два резервни, за да бъде съвсем сигурна. А сега, след като мъглата бе се отдръпнала напълно, дори и предпазлива мореплавателка като Руби бе готова да тръгне без компас.

Тя стъпи на брега и поздрави стегнато:

- Сър, първото пътуване на "Резълъшън" приключи успешно. Чакам вашите нареждания.

- Много добре, адмирале. Кога ще бъдете готова за отплаване?

- Веднага след като натоварят запасите на борда и капитанът на пристанището разреши да излезем в морето.

- Тогава тръгваме на разсъмване.

- Тъй вярно, сър!

На картата пет километра водно пространство не изглеждат много, но когато човек е посред тях, всичко е съвсем различно. Бяха изминали само десет минути от тръгването и петдесетметровият праг на северния континент им се струваше съвсем далечен. Изненадващото бе, че тайнственият Ню Йорк изглеждаше, кажи-речи, толкова недосегаем, колкото и преди.

Те почти не обръщаха внимание на сушата през по-голямата част от времето, тъй като чудото на морето бе ги завладяло. Нямахе ги вече нервните шепи от началото на пътешествието. Новото усещане бе смайващо.

Нортън си каза, че всеки път, когато Рама му се струваше вече познат, той му поднасяше нещо ново и необикновено.

"Резълъшън" бръмчеше уверено напред, но чувството, че са уловени в браздата на някаква гигантска вълна, която извива от двете им страни, изправя се отвесно и увисва, докато двата ѝ края се съберат във водна дъга на шестнайсет километра над главите им, не напускаше пътниците. Независимо от доводите на разума и логиката никой от тях не успяваше да се освободи от впечатлението, че всеки миг тези милиони тонове вода ще се сринат от небето.

Но те се чувствуваха бодри; мислеха за опасност, която в действителност не съществуваше, ако, азбира се, морето не бе им приготвило други изненади.

Макар и малка, такава вероятност съществуваше, защото предположението на Мърсър, че водата не е вече безжизнена, бе правилно. Във всяка лъжичка от нея се намираха хиляди кълбовидни едноклетъчни микроорганизми, подобни на най-ранните форми на планктона, който е живял в океаните на Земята.

Но помежду им имаше смайваща разлика. Тези микроорганизми нямаха ядро; липсваха им още много черти, характерни за най-първичните форми на земния живот. Лаура Ърнст, която сега бе едновременно корабен лекар и научен работник, посочи, че въпреки незначителния им брой, те допринасят за нарастване на атмосферата на Рама. Но наместо хиляди, те трябваше да бъдат милиарди.

Тя откри по-късно, че микроорганизмите бързо намаляват за разлика от първите часове на изгрева на зората, когато трябва да са били много повече. Сякаш животът бе избухнал с кратък взрив, в който цялата праистория на Земята е протекла трилиони пъти по-бързо. Навярно той бе се изчерпал вече; сега микроорганизмите се разпадаха и връщаха обратно в морето запасите си от химически вещества.

Доктор Ърнст бе предупредила мореплавателите: - Ако трябва да се спасявате с плуване, затваряйте си устата. Няколко капки не са опасни, стига да ги изплювате веднага. Но всички тези странни металоорганични соли образуват порядъчно силен отровен комплекс, а аз нямам никакво желание да се занимавам с търсене на противоотрова.

За щастие подобна опасност бе малко вероятна. "Резълъшън" щеше да остане на вода дори ако два от варелите в едната или другата страна бъдат повредени. (Когато казаха това на Калвърт, той измърмори мрачно: "Не забравяйте "Титаник!") В най-лошия случай грубите, но надеждни спасителни ризи щяха да държат главите им над водата. Макар че доктор Ърнст не бе склонна да даде категорично мнение, тя считаше, че няколко часа във водата нямаше да се окажат фатални, но не го препоръчваше.

След двацет минути уверен ход напред Ню Йорк не им изглеждаше вече като далечен остров. Бе станал действителност; онези подробности, които досега бяха гледали само през телескопа и на увеличени снимки, се оказаха огромни, масивни сгради. Те долавяха съвсем ясно, че централната му част се повтаря три пъти подобно на толкова много неща в Рама. Тя включваше три еднакви кръгови комплекса от надстройки, които изникваха от дълга, елипсовидна основа. На снимките, направени от централната база, се виждаше, че всеки от комплексите е разделен на три еднообразни дяла, подобно на торта, нарязана на три равни сектора през сто и двацет градуса. Това щеше да опрости твърде много задачата им - достатъчно бе да разгледат една девета част от Ню Йорк, за да го познават целия. Въпреки всичко начинанието им се струваше колосално. Площта, която трябваше да обхоят, бе най-малко един квадратен километър, осеян със сгради и съоръжения; някои от тях се извисяваха стотици метри във въздуха.

Изглежда рамианите бяха довели до високо съвършенство изкуството да утрояват всичко. За това говореха и системата от въздушни шлюзи, и стълбищата, и изкуствените слънца. А на най-важните места бяха направили още една крачка напред. Ню Йорк бе пример на тройно утрояване.

Руби насочваше "Резълъшън" към централния комплекс, където поредица от стъпала се издигаше от водата към стената или дигата, опасваща острова. Виждаше се дори и удобно разположен стълб за привързване на плавателни съдове. Руби се развълнува, след като го забеляза. Сега тя нямаше да се успокои, докато не открие поне един от корабите, с които рамианите са плавали по тяхното необикновено море.

Нортън се готвеше да стъпи пръв на брега. Той се обърна към тримата си спътници и каза:

- Чакайте на кораба, докато се изкача на стената. След като махна с ръка, Питър и Борис ще се присъединят към мене. Руби, ти оставаш на кормилото, за да можем да потеглим веднага в случай на нужда. Ако с мен се случи нещо, докладвайте на Карл и изпълнявайте неговите нареждания. Действайте, както намерите за добре, но без излишен героизъм, ясно ли е?

- Да, капитане. На добър час!

Командирът Нортън не вярваше в добрата съдба; той никога не се залавяше с нещо, преди да провери всички подробности и да си осигури път за изтегляне. Но ето че Рама го принуждаваше да наруши някои от своите скъпоценни правила. Тук почти всичко бе непознато така, както Тихият океан и Големият бариерен риф са били чужди за неговия любим герой преди три века и половина. Е, нямаше да е зле да се възползува и от късмета, стига да е пръснат наоколо.

Стълбището бе съвсем еднакво със стъпалата в другата страна на морето, откъдето приятелите му без съмнение гледаха право към него през телескопите си. Думата "право" бе напълно точна сега, тъй като само в тази посока, успоредна на оста на Рама, морето бе съвсем равно. Може би това определение бе вярно само за него от всички водни масиви във вселената, тъй като в останалите светове моретата и езерата трябва да следват тяхната повърхност, която е равномерно извита във всички посоки.

- Наближавам върха - докладва Нортън; знаеше, че едновременно със записа думите му ще стигнат до напрегнатия слух на неговия старши-помощник, който чакаше на пет километра оттук. - Все още напълно спокойно. Нормална радиация. Държа брояча над главата си, в случай че тази стена е щит за нещо. Ако от другата страна има враг, той ще стреля най-напред в него.

Разбира се, че той се шегуваше. И все пак не виждаше смисъл да оставя каквото и да е на случайността, след като бе толкова лесно да го избегне.

Достигна до последното стъпало и видя, че плоският отгоре насип е широк около десет метра. От другата страна редуващи се площадки и стълбища водеха до разположеното на двайсет метра по-долу ниво на града. Всъщност той стоеше върху една висока стена, която ограждаше Ню Йорк от всички страни, и можеше да го гледа, сякаш бе на трибуна.

Многообразието на гледката почти зашеметяваше; най-напред той обхвана цялата панорама с камерата. След това размаха ръка към своите спътници и съобщи по радиото към другата страна на морето:

- Никаква активност; всичко е спокойно. Хайде, качвайте се - ще започнем проучването.

23. Ню Йорк, Рама

Това не беше град, а машина. Нортън го разбра само за десет минути и след като прекосиха целия остров, той не видя никаква причина да промени заключението си. В един град, независимо от естеството на неговите обитатели, трябва да има някакви жилища. Тук нямаше нищо подобно, освен ако не бяха под повърхността. Дори и да беше така, не се виждаха никакви входи, стълбища и подземни съоръжения. Той не забеляза нищо, което да напомня и най-обикновена врата.

Това място му приличаше на един гигантски химикотехнологичен завод, който бе видял веднъж на Земята. Тук обаче нямаше нито складове за суровините, нито следа от транспортна система, която ги разнася. Не се виждаха никакви изходни съоръжения за готовия продукт, а още по-малко можеше да се съди за неговия характер. Всичко бе много загадъчно и оставяше доста потискащо впечатление.

- Някой има ли предположения? - обърна се той най-сетне към всички, които слушаха. - Ако това е завод, какво произвежда? Откъде взема суровините?

- Капитане, имам идея - обади се отдалече Мърсър. - Може би използва морето. Нали лекарката каза, че то съдържа всичко, за което човек може да се досети.

Отговорът бе правдоподобен и Нортън бе мислил вече за това. Възможно бе до морето да водят вкопани тръбопроводи; впрочем без тях не може, защото всеки химически завод има нужда от огромни количества вода. Но той се отнасяше с подозрение към правдоподобните отговори, които толкова често се

оказваха погрешни.

- Идеята е добра, Карл. Въпросът е какво прави Ню Йорк с тази вода.

Дълго време не се обади никой нито от кораба или централната база, нито от северната част на равнината. Внезапно се чу неочакван глас:

- Никак не е трудно, капитане. Но всички ще ми се смеете.

- Нищо подобно. Реви. Давай.

При нормални обстоятелства Реви Мак Ендрус, главен стюард и надзирател на глупчовците, бе последният човек на "Индевър", който вземаше участие в техническите обсъждания. Коефициентът на неговите умствени способности бе скромнен, научните му познания - съвсем малки, но той не бе глупав човек и притежаваше природен усет, който всички уважаваха.

- Ами да, капитане, това е завод и навярно морето дава суровината. Нали така е станало и на Земята, макар и по друг път... Аз вярвам, че Ню Йорк е завод за... рамиани.

Някъде някой се захлади, но млъкна веднага и не се издаде.

- Реви, знаеш, че тази теория е толкова странна, че не може да бъде вярна. И мисля, че не бих желал да видя как тя става действителност, поне докато се върна на континента.

Небесният Ню Йорк бе почти толкова широк, колкото е островът на Манхатън, но неговият профил бе съвсем различен. Имаше само няколко прави артерии; останалото бе лабиринт от къси концентрични извивки, свързани с радиални отсечки. За щастие бе невъзможно човек да се изгуби в Рама; достатъчен бе само един поглед към небето на този свят, за да се установи посоката север - юг.

Те спираха почти на всяка пресечка, за да заснемат панорамата. Подредането на стотиците снимки щеше да бъде досадна, макар и нетрудна работа; така щяха да разполагат с мащабен модел на града. Нортън подозираше, че получената бъркотия ще отвори достатъчно работа на цели поколения учени.

Тук тишината бе по-трудно поносима, отколкото в равнината на Рама. Един град машина трябва да издава някакъв шум, но те не долавяха дори и най-слабото жужене на електрически проводници или отглас от движещи се механизми. Няколко пъти Нортън допира ухо до земята или до стената на някоя от сградите и се ослушваше внимателно. Не успя да чуе нищо друго освен ударите на сърцето си.

Машините спяха; те дори и не почукваха на празен ход. Дали щяха да се събудят някога и с каква цел? Всичко бе съвсем запазено, както навсякъде. Бе трудно да повярва, че е достатъчно да се затвори само една верига в някой скрит, търпелив компютър, за да се съживи отново този лабиринт.

Когато най-сетне стигнаха до далечния край на града, те се изкачиха на върха на ограждащата дига и погледнаха южния дял на морето. Нортън се взира дълго в петстотинметровия праг, който отделяше от тях почти цялата друга половина на Рама; съдейки от наблюденията с телескопа, тя бе по-сложната и разнообразна част. От този ъгъл се виждаше като мрачна и отблъскваща черна повърхност; не бе особено трудно човек да си я представи като стена на затвор, която огражда цял континент. Никъде не се забелязваха стълбища или друг път към него.

Той недоумяваше как рамианите достигат от Ню Йорк до южния дял на сушата. Може би под морето минаваше някаква транспортна система, но множеството пригодени за кацане открити площи в града подсказваха възможността и за връзка по въздуха. Те щяха да постигнат много, ако намерят някакво превозно средство на рамианите и особено ако успеят да разберат как се движи, макар че бе немислим източник на енергия, който е останал в изправност след няколко стотици хиляди години. Виждаха се много стради, напомнящи на хангари и гаражи, но всички те бяха без прозорци и така гладки, сякаш бяха напръскани плътно с някакво защитно покритие. Нортън мрачно си помисли, че рано или късно ще бъдат принудени да използват взрив и лазерен лъч. Бе решил да се откаже от това разрешение до последния възможен момент.

Нежеланието му да приложи груба сила се дължеше отчасти на гордост, отчасти на страх. Не искаше да се отнася към техниката като варварин и да разруши онова, което не може да разбере. Най-сетне той бе неканен гост в този свят и трябваше да внимава за действията си.

Що се отнася до страха, навярно думата бе много силна; "опасение" подходеше по-добре. Изглежда, рамианите бяха предвидили всичко. Той не се блазнеше от мисълта да открие предпазните мерки, които те бяха взели, за да запазят своето имущество. Щеше да отплава обратно към континента с празни ръце.

24. "Водно конче"

Лейтенант Джеймс Пак бе най-младшият офицер на борда на "Индевър" и това бе едва четвъртото му пътуване в далечния космос. Той бе амбициозен; срокът за повишението му изтичаше, но бе извършил сериозно нарушение на правилника. Затова не бе чудно, че мина много време, преди да се реши.

Той разбираше, че играе; ако изгуби, щеше да изпадне в голяма беда. Поставяше на карта не само кариерата си, защото можеше да си счупи и главата. Но ако спечели, ще бъде герой. Нито един от тези аргументи обаче не определи лайното му решение. Убеди го фактът, че ако не направи нищо, ще прекара останалата част от живота си в съжаление за пропуснатата възможност.

Независимо от всичко той все още се колебаеше, когато поиска - частен разговор с командира.

Нортън се питаше за причината, докато наблюдаваше несигурното изражение по лицето на младия офицер. Спомни си за трудната беседа с Борис Родриго, но изключи такава възможност. Джими Пак определено не бе религиозен. Единствените му интереси извън работата бяха спорта и секса, като предпочиташе да бъдат свързани.

Трудно можеше да се предположи, че е първото от тях, и Нортън се надяваше да не е второто. Като командир той бе се сблъсквал с повечето от проблемите в тази област, с изключение може би на най-класическия от тях - извънредно раждане по време на полет. Подобна възможност бе предмет на безброй шеги и макар че досега не бе заставала пред него, само недостатъчното време можеше да бъде причина за толкова очевиден пропуск.

- Е, Джими, какво има?

- Идея, командире. Зная как ще стигнем до южния континент и дори до Южния полюс.

- Слушам. Как предлагаш да го направим?

- Ами... с летене.

- Джими, досега вече съм чул поне пет подобни предложения, а дори и повече, ако се броят смахнатите проекти от Земята. Обсъдихме и възможността да приспособим двигателите на нашите скафандри, но челното съпротивление ги прави неизползваеми. Горивото им няма да стигне и за десет километра.

- Зная това, но имам решение.

Поведението на Пак бе странна смес от пълна увереност и едва сдържано нервно напрежение. Нортън бе доста объркан, защото не можеше да разбере причината за притеснението на хлапака. А бе убеден, че той познава добре своя командир, за да не се съмнява в безцеремонното отхвърляне на всяко безсмислено предложение.

- Хайде, казвай. Ако заслужава, ще се погрижа въпросът за твоето повишение да получи обратна сила.

Това полуобещание и полушега не попадна на място, както той се надяваше. Джими се усмихна жаловито, започна, запъна се няколко пъти и реши да действува с обходна маневра.

- Командире, знаете, че миналата година участвах в Лунната олимпиада.

- Разбира се. Съжалявам, че не спечели.

- Заради лошата материална част; зная какво не беше в ред. На Марс имам приятели, които работят тайно. Искаме да изненадаме всички.

- На Марс? Но аз не предполагам...

- Много малко хора знаят. Там този спорт е все още нов;

правени са само опити в Двореца на спорта в Ксант. Но на Марс се намират най-добрите майстори по аеродинамика в Слънчевата система. Който може да хвърчи в онази атмосфера, може да го стори навсякъде. Според мен, ако марсианците с техните познания и технически възможности построят една добра машина, тя ще блесне на Луната, където силата на притеглянето е два пъти по-малка.

- Изглежда правдоподобно, но как ще ни помогне? - попита Нортън и макар че бе започнал да се досеща, реши да даде колкото се може по-голяма възможност на Джими.

- Образувахме сдружение с мои приятели в Порт Лоуел. Те построиха летателен апарат за въздушна акробатика с някои усъвършенствувания, които никой досега не е виждал. При малката сила на лунното притегляне той ще направи сензация под олимпийския купол.

- И ще ти донесе златния медал.

- Надявам се.

- Да видим дали следя правилно хода на твоите мисли. Един небесен велосипед, който може да вземе участие в Лунната олимпиада, където силата на притеглянето е само една шеста g , ще има още по-голям успех при пълната безтегловност в оста на Рама. С него може да се прелети от северния до южния полюс и обратно.

- Да, с лекота. Пътуването в едната посока ще трае три часа, но без прекъсване. Разбира се, може да се почива навсякъде, стига човек да бъде близо около оста.

- Поздравявам те за блестящата идея. Жалко, че небесните велосипеди не се числят към редовната материална част на службата за надзор в космоса.

Изглежда, Джими бе затруднен да намери думи. Той отвори няколко пъти уста, но не се получи нищо.

- Е хайде, Джими. Като въпрос от изключителна важност и съвсем без отношение към рекордите, кажи, как успя да го вмъкнеш на борда?

- Ами... към раздела "Пособия за отмора и развлечения".

- Добре, че не ме излъга. Колко тежи?

- Само дваайсет килограма.

- Само! Наистина, не е толкова зле, колкото мислех. Всъщност съм удивен, че може да има апарат с подобно тегло.

- Някои тежат само по петнайсет, но те са много крехки и при завой обикновено се свиват. Но за "Водно конче" няма опасност. Нали ви казах, той има прекрасни летателни качества.

- "Водно конче" е чудесно име. Сега само ми разкажи как мислиш да го използваш, а след това аз ще реша дали ще има повишение или военен съд. Или и двете.

25. Първи полет

"Водно конче" бе наистина подходящо име. Дългите, изострени криле бяха почти невидими, освен в случаите, когато светлината, попаднала върху тях от определен ъгъл, се пречупваше в цветовете на дъгата. Напомняше сапунен мехур, опънат върху ажурната конструкция на профила на крилете; обвивката бе всъщност ципа от органична материя и макар че дебелината ѝ бе колкото на слой от няколко молекули, тя бе достатъчно здрава, за да улавя и насочва движението на въздушен поток със скорост петдесет километра в час. Пилотът бе едновременно двигател и управляваща система; за да намалява съпротивлението на въздуха, той заставаше полусвит в лека седалка, разположена в центъра на тежестта. Цялото управление бе съсредоточено в един лост, който се придвижваше напред, назад, вляво и вдясно, а

единственият "прибор" бе лента от специално обработена плътна материя, прикрепена към челния ръб, за да показва посоката на връхлитащия поток.

След като апаратът бе събран в централната база, Джими Пак не позволи на никой да го докосва. Нечия недостатъчно внимателна ръка можеше да счупи еднопластовите елементи на конструкцията, а блестящите криле привличаха почти непреодолимо любопитни пръсти. Наистина, бе трудно да се повярва, че там има нещо.

Нортън се замисли отново, докато гледеше как Джими се качва в неправдоподобното съоръжение. Достатъчно бе на другата страна на Цилиндричното море да се пречупи само една от подпорките с дебелина на проводник, за да изгуби Джими всяка възможност за връщане, дори ако той се приземи успешно. Сега нарушаваха и един от свещените закони не изследването на космоса, като изпращаха в непозната територия сам човек, лишен от всякаква възможност за помощ. Единственото успокоение бе, че той щеше да се намира през цялото време в полето на тяхната видимост и непрекъснатата радовръзка; при нещастие те щяха да знаят какво точно му се е случило.

Независимо от всичко тази възможност бе твърде привлекателна, за да я изпуснат. Ако човек вярва в предопределението или съдбата, бе истинско предизвикателство към самите богове да се пропусне единствената възможност, благодарение на която щяха не само да достигнат другия край на Рама, но можеха да видят съвсем отблизо загадките на Южния полюс. Джими знаеше много по-добре от целия екипаж с какво се е заловил. Той трябваше да приеме риска, защото загубата бе единият от законите на играта. А човек не може да спечели всички игри.

- Слушайте ме внимателно, Джими-каза Лаура Ърнст. - Много важно е да не се пресилвате. Не забравяйте, че около оста концентрацията на кислорода е много ниска. Веднага щом почувствувате, че дишането ви е затруднено, спрете и направете хипервентилация на дробовете си, но не повече от трийсет секунди.

Джими кимна разсеяно, докато проверяваше управлението. Цялата кормилно-подемна конструкция, изтеглена като стрела на кран на пет метра зад подобие на пилотска кабина, започна да се върти; преместиха се нагоре-надолу и елероните, увиснали по средата на крилете.

- Искаш ли да завъртя перката? - запита Джо Калвърт, който не можеше да потисне спомените от навършилите вече двеста години военни филми. - Запалване! Контакт!

Навярно никой освен Джими не разбра за какво става дума, но напрежението отслабна.

Джими разви съвсем бавно педалите. Крехката, подобна на крилете перка на пропелера, покрита със същата блестяща ципа, се завъртя. Само след няколко оборота тя изчезна от погледа. И "Водно конче" излетя.

То се издигна право нагоре или по-точно настрани от централната база, като се движеше бавно по дължината на оста на Рама. След около сто метра Джими престана да върти педалите. Гледката на неподвижно увисналото летателно средство, очевидно по-тежко от въздуха, бе необичайна. Навярно това се случваше за първи път тук и може би само в големите орбитални станции бе наблюдавано в ограничени мащаби.

- Как се държи? - повика Нортън.

- Подчинява се добре, но устойчивостта е слаба. Зная, това е от липсата на тежест. Всичко ще бъде в ред само на километър по-долу.

- Чакай за минута - не е ли опасно?

Височината бе главното преимущество на Джими. И той, и "Водното конче" бяха в пълна безтегловност в самата ос на Рама. Можеше да се движи без всякакво усилие, а дори и да спи, ако пожелае. Достатъчно бе обаче да се отклони съвсем малко от централната ос, около която се въртеше Рама, за да се появи отново подобие на тежест, предизвикано от центробежната сила.

Ако не се придържа към тази линия, той ще започне да губи височина и в същото време теглото му ще се увеличава. Всичко ще стане с нарастваща скорост, за да завърши с катастрофа. Силата на притегляне в равнината бе

два пъти по-голяма от условията, за които бе пригодено "Водно конче".

Може би Джими щеше да се приземи невредим, но нямаше да успее да излети отново.

Той бе обмислил вече всичко и отговори достатъчно спокойно:

- Няма да е трудно да се държа на около една десета g. "Водно конче" ще се чувства по-добре в по-плътен въздух.

Небесният велосипед се спусна бавно по широка кръгова линия към равнината, следвайки приблизително посоката на стълбище Алфа. Малкото "Водно конче" бе почти незабележимо от някои ъгли, а Джими сякаш бе седнал във въздуха и въртеше лудо педалите. В отделни моменти той повишаваше скоростта до трийсет километра в час, а след това спираше, за да провери управлението, преди да засили отново. Внимаваше да бъде далече от извиващото лице на Рама.

Не след дълго стана съвсем ясно, че "Водно конче" се чувства много по-добре при намалена височина; престана да се върти около оста си и полетя съвсем спокойно с успоредни криле над равнината, която бе на седем километра под него. Джими направи няколко широки обиколки и започна да набира височина. Той спря на няколко метра над очакващите го колеги и разбра с известно закъснение, че не е много сигурен как да приземи ефирния апарат.

- Искаш ли вече? - запита полушеговито Нортън.

- Не, капитане. Трябва да сторя това сам. На другия край никой няма да ми помогне.

Той помисли известно време и започна да спуска "Водно конче" към централната база с рязко форсиране. Всеки път челното съпротивление отнемаше бързо части от ускорението на апарата. Джими се отдели от почти неподвижния небесен велосипед, когато бе на около пет метра разстояние. Той се придвижи към най-близкото осигурително въже в мрежата около централната база, улови го и се завъртя около него точно навреме, за да улови с две ръце приближаващия апарат. Операцията бе изпълнена с такова съвършенство, че събра оваците на всички присъстващи.

- За моето следващо действие... - започна Джо Калвърт. Джими отклони бързо всички похвали.

- Не беше както трябва - каза той. - Но вече зная какво да правя. Ще взема закотвяща граната с двайсетметрово въже. Така ще мога да се издърпам, накъдето искам.

- Подайте си китката, Джими - нареди доктор Ърнст, - и издишайте в този балон. Ще ви взема и кръв. Имаме ли затруднения с дишането?

- Само на тази височина. А защо и кръв?

- За да видя съдържанието на захарта; ще мога да ви кажа колко енергия сте изразходвали. Трябва да сме сигурни, че носите достатъчно гориво за операцията. Между другото, какъв е рекордът за продължителност на полета с небесен велосипед?

- Два часа, двайсет и пет минути, три секунди и шест десети. Разбира се, на Луната - по двукилометровото трасе затворено от Олимпийския стадион.

- Мислите ли, че ще издържите шест часа?

- Разбира се, нали мога да спирам и да почивам по всяко време. Полетите с небесен велосипед на Луната са два пъти по-трудни, отколкото тук.

- Добре, Джими. Хайде в лабораторията. Ще ви дам разрешение или отказ за полет веднага след анализа. Не искам да ви обещавам напразно, но ми се струва, че ще се справите

По лицето на Джими, което имаше цвят на слонова кост плъзна широка, доволна усмивка. Той тръгна към въздушния шлюз след корабната лекарка, офицер Ърнст, и в същия миг извика на другарите си:

- Не пипайте, моля! Да не вземе някой да си пъхне юмука в крилата!

- Ще се погрижа, Джими - обеща командирът. - Достъпът до "Водно конче" е забранен за всички, включително и за мен.

26. Гласът на Рама

Джими Пак оцени действително това приключение едва след като прелетя брега на Цилиндричното море. Досега той се намирал над позната територия. Заплашаваше го само някоя злополучна повреда в конструкцията, а при всеки друг случай той можеше винаги да се приземи и да се върне в базата само след няколко часа.

Подобна възможност вече не съществуваше. Ако се спуснеше в морето, най-вероятно бе да се удави в тези отвратителни отровни води. А дори и да се приземи благополучно в южния континент, може би "Индевър" ще трябва да се отклони от насочената към Слънцето орбита на Рама, преди да успеят да го спасят.

Той знаеше много добре, че предполагаемите нещастия идват най-рядко. Съвсем непознатият район под него навярно криеше всевъзможни изненади. Представи си, че някакви летящи създания не са съгласни с неговата поява. Не му се искаше да влиза в ръкопашен бой с нищо по-голямо от гълъб. Няколко подходящи пробива можеха да отнемат всички летателни качества на "Водно конче".

Но без риск нямаше нито подвиг, нито приключение. Милиони мъже биха заели с радост неговото място. Той отиваше там, където не само никой не бе стъпвал досега, но и никой нямаше да отиде вече. Той щеше да бъде единственият човек в историята, който е стигнал до южния дял на Рама. Реши да си повтаря това всеки път, когато страхът докосне съзнанието му.

Джими бе вече привикнал да седи във въздуха, обгърнат от света около него. Сега посоките "горе" и "долу" имаха смисъл, тъй като той бе 'слязъл два километра под централната ос. Равнината бе само на шест километра под него, а сводът на небето се издигаше десет километра по-горе. Лондонското "Сити" висеше някъде около зенита, а Ню Йорк бе право напред.

- "Водно конче", слязъл си малко - обади се централната база. - Сега си на две хиляди и двеста метра от оста.

- Благодаря - отговори той. - Ще набера височина. Обадете се, щом се върна на две хиляди.

Трябваше да внимава. Опасността да загуби височина бе постоянна, а той нямаше никакви прибори, за да разбере къде точно се намира. Ако се отдалечеше прекомерно от безтегловността около оста, бе напълно възможно да не успее да се изкачи никога обратно. За щастие диапазонът на допустимата грешка бе голям, а в централната база някой го следеше непрекъснато през телескопа.

Бе навлязъл вече дълбоко над морето и въртеше педалите с постоянна скорост от двайсет километра в час. След пет минути щеше да бъде над Ню Йорк; островът напомняше кораб, който обикаля открай време Цилиндричното море.

Той достигна Ню Йорк и направи кръг над него, като спря няколко пъти, за да може малката му телевизионна камера да изпрати обратно кадри с устойчиво изображение. Цялата панорама от сгради, кули, промишлени предприятия и енергийни централи или онова, което те бяха всъщност, бе прекрасна, но лишена от всякакъв смисъл. Нямаше да разбере нищо от този сложен свят, дори и да се взира с часове в него. Камерата щеше да запечати много повече подробности, отколкото той бе в състояние да погълне, и един ден, може би след много години, някой студент ще открие в тях ключа за тайните на Рама.

Той остави Ню Йорк и прекоси другата половина на морето само за петнайсет минути. Прелетя бързо над водата, макар и без да го долови, но щом достигна до южния бряг, той несъзнателно се отпусна и скоростта му падна до няколко километра в час. Територията бе непозната, но все пак се намирал над суша.

Веднага след като прекоси големия праг, който очертаваше южната граница на морето, той направи с камерата пълен кръг около света.

- Красиво - обади се централната база. - Картографите ще бъдат доволни. Как се чувствуваш?

- Добре. Малко съм уморен, но не повече, отколкото очаквах. На какво разстояние съм от полюса?

- Петнайсет цяло и шест километра.

- Когато стигна десет, кажете ми, за да почина. Проверете дали не съм загубил отново височина. Ще започна да се издигам, щом стигна петия километър.

След двацет минути светът започна да се спуска над него. Бе стигнал до края на цилиндъра и навлизаше в южния свод.

Той познаваше наизуст географията на другия край на Рама, тъй като бе го изучавал през телескопа в продължение на часове. Но независимо от това, не бе подготвен за зрелището около себе си.

Северният и южният край на Рама се различаваха почти във всичко. Тук липсваха и тройката стълбища, и поредицата от тесни, концентрични площадки, и стремителната крива линия към равнината. Наместо тях се виждаше един огромен, разположен в центъра шип, който бе изтеглен на повече от пет километра по оста. Шест по-малки шипа, всеки от които бе на половината от дължината му, се намираха на равни разстояния около него; цялата група приличаше на съвсем симетрични сталактити, увиснали от покрива на някоя пещера, а погледнати от срещуположен ъгъл, напомняха на кулите на кхмерски храм, разположен на дъното на кратер.

Тези стройни, изтеглени кули бяха свързани с опори, достатъчно солидни, за да носят тежестта на цял свят, които се спускаха дългообразно от тях и изчезваха надолу, сливайки се по всяка вероятност с цилиндричната равнина. Навярно това бе тяхното предназначение, при условие че бяха част от някакви необикновени двигателни системи, за които се предполагаше, че съществуват.

Джими приближи внимателно на около сто метра от централния шип и престана да натиска педалите, като остави "Водното конче" да измине бавно разстоянието до него. Той провери нивото на радиацията и откри само познатото, много слабо излъчване на Рама. Може би имаше други сили, неуловими за приборите, с които разполагаха хората, но това бе друг неизбежен риск.

- Какво виждаш? - попита неспокойно централната база.

- Само Големия рог. Той е съвършено гладък; по него няма никакви белези, а върхът му е остър като игла. Почти ме е страх да се доближа до него.

Думите му не бяха само шега. Изглеждаше невероятно, че подобно огромно тяло може да завършва с толкова правилен връх. Джими бе виждал колекции от насекоми, нализани на карфици, и нямаше никакво желание подобна съдба да сполети и "Водно конче".

Натисна педалите, бавно се придвижи напред и спря отново, но след като диаметърът на шипа бе нараснал до няколко метра. След това отвори малък контейнер, извади много внимателно едно кълбо с размери на топка за бейзбол и го запрати към шипа. Зад кълбото се размотаваше едва видимо въже.

Закотвящата граната удари гладката, извита повърхност и не отскочи от нея. Джими подръпна въжето, отначало леко, а после силно. Подобно на рибар, който притегля пляквата си, той приближи бавно и предпазливо "Водно конче" към края на сполучливо наречения Голям рог и след малко докосна повърхността му с протегнатата ръка.

- Струва ми се, че можете да приемете това за нещо като кацане - докладва той в централната база. - Сякаш пипам стъкло, което е почти напълно гладко и леко затоплено. Закотвящата граната държи чудесно. Сега ще опитам с микрофона... Да видя дали опорната подложка е легнала добре... Включвам... Чувате ли нещо?

Последва дълго мълчание и централната база се обади с възмутен тон:

- По дяволите, нищо друго, освен познатите температурни колебания. Чукни го с нещо метално. Така поне ще разберем дали е плътен.

- Добре. А сега какво?

- Бихме искали да прелетиш по дължината на шипа, да го огледаш през половин километър, като внимаваш за нещо необичайно. Ако след това прецениш, че няма никаква опасност, може да се прехвърлиш на някой от Малките рогове. Разбира се, само при условие, че си напълно сигурен във възможността да се върнеш без всякакви затруднения в района на безтегловност.

- На три километра от оста силата на притегляне е почти колкото на Луната. "Водно конче" е конструиран за подобни условия. Само трябва да въртя по-здраво.

- Джими, говори капитанът. Аз имам друго мнение. Твоите снимки показват, че малките шипове са съвсем еднакви с големия. Улови ги колкото можеш по-добре с вариационния обектив. Не искам да напускаш района на слабото притегляне, освен ако видиш нещо, което ти се стори много важно. Тогава ще го обсъдим.

- Добре, капитане - каза Джими и в гласа му сякаш имаше следа от облекчение. - Няма да се отдалечавам от Големия рог. Тръгвам отново.

Стори му се, че се спуска в тясна долина сред невъобразимо високи и фино очертани планини. Големият рог се извисяваше на километър над него, а наоколо се възправяха шестте шипа на Малките рогове. Системата от опори и висящи сводове, които заграждаха техните по-високи склонове, приближаваше бързо. Той недоумяваше, дали ще успее да се приземи някъде в този грандиозен строеж. Притеглянето на Големия рог бе вече много силно, за да се довери на противодействието на закотвящата граната.

Приближавайки към Южния полюс, все повече му се струваше, че прилича на врабче, което лети под сводестия покрив на някоя голяма катедрала, макар че и най-високата от тях не достигаше и една стотна част от размерите на това място. Той се питаше дали то не е обект с култово предназначение или нещо подобно, но почти веднага отхвърли тази идея. Никъде в Рама нямаше и следа от произведения на изкуството; всичко бе строго функционално. Навярно рамианите бяха почувствували, че познават и най-скритите тайни на вселената и бяха обърнали гръб на мечтите и копнежите, които чертаят пътя на човечеството.

От тази чужда за философията му мисъл го побиха тръпки. Усети неотложна нужда да се докосне до хората и докладва обстановката на отдалечените си приятели:

- "Водно конче", повтори - отговори централната база. - Не те разбираме. Предаваш неясно.

- Повтарям. Намирам се близо до основата на шестия Малък рог и се приближавам към него с помощта на закотвящата граната.

- Разбирам те откъслечно. Ти чуваш ли ме?

- Да, отлично. Повтарям, отлично.

- Моля те, почни да броиш.

- Едно, две, три, четири...

- Само отчасти. Премини на радиофар в продължение на петнайсет секунди и после се обади отново.

- Ето, преминавам.

Джими превключи на радиофара, който независимо от неголямата си мощност щеше да сочи винаги мястото, на което се намира в Рама, и започна да брои секундите. Когато премина отново на разговор, той запита жаловито:

- Какво става? Сега чувате ли ме?

Навярно централната база не го чуваше, защото поискаха петнайсетсекундна телевизионна връзка. Чуха го едва след като повтори въпроса си още два пъти.

- Доволни сме, че ни чуваш, Джими. Но от твоята страна става нещо странно. Слушай.

Той чу как предаваха познатия писък на записа от неговия радиофар. Отначало всичко бе нормално, но внезапно се промъкна необикновено изкривяване. Хилядахерцовият сигнал премина в дълбок, пулсиращ звук, който

бе толкова нисък, че едва достигаше до прага на доловимостта. Това бе неравномерен, дълбок басов тон, в който се долавяше всяка отделна вибрация. Самата модулация бе с променлива сила; нейният период на засилване и отслабване бе пет секунди.

Джими дори и за миг не бе помислил, че собственият му преподавател не е в ред. Причината бе външна, макар че нейният смисъл и характер се оказаха извън възможностите на въображението му.

Положението бе почти същото и в централната база, но там поне имаха някаква теория.

- Струва ни се, че се намираш в много интензивно поле, навярно магнитно, чиято честота е около десет херца. По всяка вероятност е опасно. Предлагаме да смениш мястото си; то сигурно е само с ограничено действие. Премини отново на радиофар, а след това ще ти повторим залиса. Така ще разбереш кога си се освободил от смущението.

Джими издърпа рязко закотвящата граната и се отказа от приземяване. Той направи широк кръг с "Водно конче", като следеше непрекъснато звука в шлемофона. На няколко метра встрани силата му бе много по-малка. От централната база бяха познали, че полето е със строго определен радиус на действие.

Той спря на място, където дълбоките пулсации на звука се чуваха съвсем слабо. Навярно някой дивак, поразен в своето невежество, се е вслушвал по същия начин в ниското жужене на гигантски трансформатор. Но сигурно и дивак би се досетил, че този звук е само слаб отглас от някакви титанични сили, които чакат послушно своя час.

Каквото и да означаваше звукът, Джими бе доволен, че се е отървал от него. Смазващата архитектура на Южния полюс бе последното подходящо място за самотен човек, заслушан в гласа на Рама.

27. Електрически вятър

Когато Джими погледна към дома, северният край на Рама му се стори невероятно далече. Едва се виждаха дори трите гигантски стълбища, чиито бледи очертания сочеха свода на края на света. Поясът на Цилиндричното море бе една широка и заплашителна преграда, която го очакваше, за да го погълне, ако тъничките му криле не издържат така, както бе станало с Икар.

Все пак той бе стигнал дотук без трудности; макар и леко изморен, вярваше, че няма причини за безпокойство. Не бе докоснал запаса от храна и вода, а беше прекалено възбуден за да почива. В обратната посока реши да се движи по-бавно и да си отдъхва. Ободри го и мисълта, че може да лети двайсет километра по-малко по пътя за дома, защото след морето зависеше само от него дали ще предпочете да се приземи предварително някъде из северното полукълбо. Това бе досадно, тъй като ще трябва да върви дълго време пеша; още по-неприятно бе, че ще се наложи да изостави "Водното конче", но възможността за избор го успокои донякъде.

Започна да набира височина, като се изкачваше обратно към централния шип. Заостреният връх на Големия рог бе на около един километър пред него и му се струваше, че целият свят се върти именно около неговата ос.

Когато почти бе достигнал до върха на Големия рог, той долови някакво непознато усещане. Обхвана го неясно, лошо предчувствие, съпроводено с физическо неразположение и душевен смут. Внезапно си спомни едно изречение, което бе срещнал веднаж, макар че то нямаше да му помогне с нищо:

"Някой се разхожда върху гроба ти."

Той тръсна глава, за да го прогони, и продължи да натиска равномерно педалите. Нямаше намерение да докладва на централната база за нещо толкова незначително като някакво смътно безпокойство. Не след дълго обаче се изкуши да го направи, тъй като се чувствуваше все по-зле. Причината навярно не бе от психологическо естество, защото в противен случай щеше да се окаже, че мозъкът му е много по-силен, отколкото той си представяше. Усети

съвсем ясно, че по кожата му сякаш пълзят мравки.

Той се обезпокои не на шега и спря, за да прецени обстановката. Най-странен бе фактът, че неразположението, което чувствуваше сега, не бе съвсем непознато; бе го изпитвал и друг път, но не можеше да си спомни къде.

Отгледа се. Нищо не бе се променило. Шипът на Големия рог бе на няколкостотин метра по-горе, а след него идваше небето, изпълнено с другата страна на Рама. На осем километра по-долу лежеше сложната плетеница на южния континент, пълна с чудеса, които никой друг нямаше да успее да види. Той не можа да намери причина за безпокойство в този съвсем чужд, макар и вече познат пейзаж.

Нещо гъделичкаше китката на ръката му. За миг помисли, че там е кацнало някое насекомо, и тръсна ръката си, без да погледне. Сепна се от глупостта си по средата на рязкото движение. Досега никой не бе виждал насекомо в Рама...

Повдигна ръката си и я погледна, тъй като гъделът не бе изчезнал. Едва тогава забелява, че всяко отделно косъмче стърчи право нагоре. Видя същото и по цялата долна част на ръката си; не правеше изключение и косата му, когато я докосна.

Това, значи, била бедата. Бе попаднал в много мощно електрическо поле. Цялото притеснение и чувството за подтиснатост му напомниха за подобно усещане пред буря на Земята.

Внезапно осъзнатата беда хвърли Джими едва ли не в паника. Досега никаква реална физическа опасност не бе заплашвала живота му. Подобно на всички космонавти и той бе изпадал в състояние на объркване при повреда в оборудването; понякога било поради грешка или от недостатъчен опит бе мислил, че се намира в рисковано положение. Но никой от тези случаи не бе продължавал повече от няколко минути и обикновено той си спомняше само комичната им страна.

Сега не виждаше лесен изход. Почувствува се гол и внезапно изоставен в едно враждебно небе, заобиколен от гигантски стихии, чиято сила можеше да се разрази всеки миг. Крехкото "Водно конче" сега изглеждаше по-нереално и от фините есенни паяжини; Още първият взрив на надигащата се буря щеше да го разбие на части.

- Централна база - каза бързо той, - около мен се натрупва статично електрическо поле. Всеки момент очаквам гръмотевична буря.

Едва-що бе завършил думите си и първата светкавица блесна зад него; успя да отброи до десет, когато пристигна и боботещият тътен. Три километра, значи някъде около Малките рогове. Обърна се назад и видя, че всяка от шестте игли сякаш гореше. Подобно на гигантски гръмоотводи, от върховете им танцуваха четкови разреди, дълги по няколкостотин метра.

Това, което ставаше там, можеше да се случи и около заострения шип на Големия рог в много по-голям мащаб. Най-добре беше да избяга колкото е възможно по-далече от опасния обект по посока на свободната атмосфера. Той натисна отново педалите и започна да набира скорост, но без да напруга прекомерно "Водно конче". В същото време започна да се снижава; бе решил да приеме риска на по-голямата сила на притегляне. На осем километра от земята бе много високо, за да се чувствуваше спокоен.

Около заплашителния черен шип на Големия рог все още нямаше видими разреди, но той бе сигурен, че там се натрупват страховити сили. От време на време отзад отекваше тътен, който продължаваше да обикаля по закривената повърхност на света. Внезапно Джими помисли колко необичайна е тази буря в напълно спокойно небе, но се досети, че тя съвсем не е метеорологично явление. Можеше да бъде причинена и от съвсем обикновено изтичане на енергия от някой източник, скрит дълбоко в южната шапка на Рама. Но защо именно сега? И какво следва? Вторият въпрос бе по-важен.

Той бе се отдалечил от Големия рог и се надяваше, че скоро ще бъде извън обсега на мълниите. Но ето че се появи друга беда - въздухът бе станал твърде неспокоен и управлението на "Водно конче" го затрудняваше.

Неизвестно откъде изскочи вятър; ако условията продължаваха да се влошават, слабата конструкция на небесния велосипед нямаше да издържи. Той продължи да натиска упорито педалите и в същото време се опитваше да смекчи люлеенето с промени в скоростта и с движения на тялото. Имаше известен успех, тъй като "Водно конче" бе сякаш негово продължение, но не му харесваха нито протестните, макар и не много силни проскърцвания на главния лонжерон, нито начина, по който крилете се огъваха при всеки порив.

Безпокоеше го още и това, че сякаш от посоката на Големия рог идваше някакъв свистящ звук с постепенно нарастваща сила. Напомняше му за шума от газ под високо налягане, който изскача от някакъв кран, и се питаше дали звукът има нещо общо с неспокойния въздух, с който той се бореше. Но независимо от причината това бе една допълнителна тревога.

От време на време той докладваше бързо и задъхано за всички явления на централната база. Макар че никой от присъстващите там не можеше да му помогне нито със съвет, нито дори с предположение за събитията около него, все пак гласовете на приятелите му го ободряваха дори и сега, когато бе започнал да се съмнява, че някога ще ги види отново.

Въздухът ставаше все по-неспокоен. На Джими му се струваше, че постепенно навлиза в реактивна струя; веднъж бе имал подобен случай на Земята, когато гонеше рекорд за полет с безмоторен самолет на голяма височина. Но как ли бе се появила реактивна струя в Рама?

Оказа се, че е поставил правилно въпроса си, защото почти веднага откри отговора. Този звук бе електрически вятър, който увеличаваше частиците от грандиозния йонизационен процес, възникнал по всяка вероятност около Големия рог. Зареденият въздух се разпръсваше по дължината на оста на Рама, а в зоната на по-ниско налягане нахлуваха големи количества въздух. Той погледна назад към гигантската игла, която сега бе станала двойно по-опасна, и се опита да си представи границите на силния вятър, тръгнал от нея. Навярно най-добрата тактика бе да положи максимални усилия и да се отдалечи колкото може повече от заплашителното свистене.

Рама му отне възможността за избор. Избухналият зад него пламък изпълни цялото небе. Той успя само да види как пламъкът се разделя на шест огнени ленти, проточени от върха на Големия рог до всеки един от, Малките рогове. В същия миг го настигна сътресението.

28. Икар

Джими едва намери време да съобщи по радиото: "Крилото се сплесква, ще се разбия", когато "Водно конче" започна постепенно да се нагъва. Лявото крило направо се разчупи в средата и външната му част се понесе назад като леко падащ лист. Дясното крило изпълни по-сложна роля. То се превъртя в основата си и се стрелна назад така рязко, че върхът му, се оплете в опашката. Джими усети, че е седнал в счупено хвърчило, което пада от небето.

Въпреки всичко не бе съвсем безпомощен; перката все още работеше и докато той имаше сили, управлението бе донякъде в ръцете му. Оставаха му само пет минути, за да направи нещо.

Дали ще успее да стигне до морето? Не, то беше твърде далече. Тогава си спомни, че мисли така, сякаш е на Земята; макар че бе добър плувец, щяха да изминат часове, преди да го спасят, а дотогава ще бъде умъртвен от отровните води. Единствената му надежда бе да се приземи на сушата. Отвесният южен праг бе друг проблем; за него щеше да мисли по-късно, стига да има такава възможност.

Той падаше много бавно, защото тук силата на притегляне бе около една десета от земната величина, но колкото повече се отдалечаваше от оста, скоростта му щеше да нараства. И все пак аеродинамичното съпротивление променяше нещата, противопоставяйки се на прекомерно бързото спускане надолу.

Макар и почти неподвижно, "Водно конче" щеше да изпълни ролята на груб парашут. Няколкото килограма движеща сила, която Джими можеше да упражнява все още, бяха разликата между живота и смъртта; в нея бе единствената му надежда.

Базата мълчеше; приятелите му са могли да видят онова, което му се случи, и знаеха, че думите им не ще помогнат с нищо. Сега Джими изпълняваше най-майсторския полет в живота си. Помисли си с мрачен хумор, че публиката е много малка и няма да успее да оцени тънките подробности в неговото изпълнение.

Той се спускаше по широка спирала и колкото по-малък останеше наклонът ѝ, толкова по-големи бяха неговите шансове за спасение. Натискът върху педалите държеше "Водно конче" в полет, но Джими не полагаше максимално усилие, тъй като в противен случай счупените криле щяха да се окажат съвършено неуправляеми. При всеки завой наляво той се възхищаваше от фантастичното зрелище, което Рама бе уредил любезно в негова чест.

Стълбовете на мълниите играеха все още от края на Големия рог към шестте по-ниски върха под него, но сега цялата конструкция се въртеше. Шестзъбата огнена корона се движеше обратно на посоката на въртене на Рама, като правеше по един оборот за няколко секунди. Джими се досети, че наблюдава гигантски електромотор в действие и навярно не бе безкрайно далече от истината.

Огненият спектакъл внезапно спря, когато той бе се спуснал вече на половината разстояние до равнината, следвайки равномерната спирала. Почувствува как напрежението изчезва от въздуха и бе убеден, че косъмчетата по ръцете му не бяха вече изправени. Не остана нищо да му пречи или да го разсейва през последните минути, когато трябваше да се бори за живота си.

Той започна да изучава напрегнатото района, в който щеше да се приземи. Цялата площ бе нашарена с различни по форма ъгловати фигури, сякаш някой смахнат градинар пейзажист е бил оставен съвсем свободен със заръка да използва въображението си до краен предел. Страните на фигурите бяха дълги почти по цял километър; макар че самите те бяха плоски, Джими не бе сигурен дали са плътни, тъй като техните цветове и предполагаемият им строеж бяха най-разнообразни. Реши да вземе решение чак в последната минута, ако, разбира се, имаше възможност за някакъв избор.

Обади се за последен път в базата, когато му оставаха няколко метра.

- Все още не съм изпуснал напълно управлението. Ще бъда долу след половин минута и тогава ще ви се обадя.

Бе самонадеян и всички го разбраха. Но той не бе съгласен да се прости с другарите си и искаше те да знаят, че се е спуснал надолу без страх и без да престане да се бори.

В действителност го беше страх, но толкова малко, че той се изненада, защото никога не бе мислил за себе си като за особено смеея човек. Струваше му се, че сякаш наблюдава борбата на някакъв непознат, а самият той няма никакво отношение към нея. В същото време разглеждаше интересна задача по аеродинамика, като променяше различните параметри, за да види какъв ще бъде резултатът. Навярно единственото чувство, което долови в себе си, бе някакво неясно съжаление за пропуснати възможности, най-важна от които бе предстоящата Лунна олимпиада. Бъдещето поне на единия от тях бе решено - "Водно конче" нямаше да успее никога да покаже своите способности на Луната.

Оставаха още сто метра; скоростта на приземяване изглеждаше приемлива, но всъщност той не можеше да разбере дали пада бързо. Имаше щастие поне с това, че местността бе съвсем равна. Сега идваше последното усилие, в което той вложи всичко от себе си.

Дясното крило, изпълнило своята задача, се откъсна в самата си основа. "Водно конче" започна да се върти около оста си и той се опита да се противопостави на това движение, като изхвърляше тялото си в обратна посока. Гледаше право в извиващата дъга на пейзажа, отдалечен на шестнайсет

километра, когато почувствува удар.

Стори му се неблагоприятно и нечестно небето да е толкова твърдо.

29. Първи контакт

Разтърсващата болка в главата бе първото усещане на Джими, след като съзнанието му се върна. Посрещна я едва ли не с радост, защото в най-лошия случай тя бе доказателство, че е останал жив.

Опита се да мръдне и веднага почувствува най-различни други по-остри и по-приглушени болки, но доколкото можа да прецени, нищо по него не бе случено.

След малко се осмели да отвори очите си и ги затвори веднага, щом зърна ивицата светлина, проточена по дължината на тавана на света. Подобна гледка не бе подходящо лекарство за главоболие.

Той все още лежеше и се питаше кога ще може да отвори спокойно очите си, когато ненадейно и някъде съвсем наблизо се чу скрипящ звук. Престраши се, обърна бавно главата си по посока на шума и погледна, но за малко не падна отново в безсъзнание.

На не повече от пет метра някакво голямо, подобно на рак същество обядваше с останките от нещастното "Водно конче". След като се осъзна напълно, Джими се претърколи бавно и внимателно по-далече от чудовището, като очакваше всеки миг то да разбере, че наблизо има по-вкусна храна и да го страби с щипките си. То обаче не му обърна никакво внимание; когато разстоянието помежду им нарасна до десет метра, Джими полека се надигна и седна.

Оттук нещото не изглеждаше толкова страшно. Неговото ниско, сплеснато тяло, дълго два и широко един метър, се намиреше върху шест тройно съчленени крака. Сега Джими видя грешката си; то не ядеше "Водно конче", защото просто нямаше уста. Всъщност създанието нарязваше небесния велосипед на малки парчета, като си служеше ловко с щипките, които напомняха ножици. След това цял комплект манипулатори, странно подобни на човешки ръце, пренасяха отломъците на гърба на животното върху непрекъснато нарастваща купчина.

Но дали това бе животно? Джими започна да променя първоначалното си мнение. Поведението му беше целенасочено, което подсказваше значителна интелигентност. Някое животно не би подреждало внимателно разпръснатите остатъци от небесния велосипед, водено само от инстинкта си, освен ако не събира материал за жилище.

Загледан внимателно в рака, които продължаваше да не му обръща никакво внимание, Джими се изправи с усилие на краката си. Няколко колебливи стъпки го убедиха, че може да се движи, макар че не бе сигурен дали ще успее да изпревари шестте крака. След това включи радиото, без да се усъмни ни най-малко в изправността му, тъй като неговите устойчиви електронни елементи не бяха дори почувствували падането, при което той бе оживял.

- Централна база - обади се тихо той, - чувате ли ме?

- Слава богу! В ред ли си?

- Само леко разтърсен. Погледнете това. Той обърна точно навреме камерата към рака, за да улови последния миг от унищожаването на крилото на "Водно конче".

- Що за дявол е и защо дъвче твоя велосипед?

- И аз бих искал да зная. С "Водно конче" е свършено. Ще отстъпя, ако реши да започне с мене.

Джими се заизтегля бавно, без да свали поглед от рака. Той обикаляше наоколо по непрекъснато разширяваща се спирала, търсейки очевидно някои пропуснати отломъци, така че Джими успя най-сетне да го огледа отвсякъде.

Сега, след като началното сътресение бе отминало, той можа да прецени, че то беше доста представителен звяр. Почти машинално бе го нарекъл "рак", но подобно определение подвеждаше донякъде. Можеше да го назове бръмбар,

стига да не беше толкова голямо. Горната му повърхност имаше приятен метален блясък и той бе почти готов да се закълне, че е от метал.

Това беше интересна идея. Може би е робот, а не животно? Прецени го внимателно от такава гледна точка, като оглеждаше подробностите на неговата анатомия. Наместо уста то имаше цял комплект манипулатори, които веднага извикаха у Джими спомена за онези ножчета с многобройни приспособления, любима на всички буйни момчета; имаше клещи, щипци, пили и дори нещо подобно на свредел. Но не това бе най-важно. Нали и на Земята царството на насекомите разполага с множество подобия не само на тези, но и на много други инструменти. Той бе еднакво склонен да го приеме и като животно, и като робот.

Наместо да разрешат въпроса, очите му го правеха още по-сложен. Те бяха разположени толкова дълбоко в някакви предпазни конуси, че бе невъзможно да се определи, дали лещите им са от кристална или пихтиеста маса. Макар и безизразни, светлосиният им цвят бе изумителен. В техния поглед нямаше никакъв интерес, въпреки че Джими го почувствува няколко пъти върху себе си. Независимо от някои съмнения той реши, че това отговаря на въпроса за интелигентността на създанието. Каквото и да беше – робот или животно, – то не можеше да е особено умно, след като пренебрегва присъствието на едно човешко същество.

То спря да обикаля и остана неподвижно в продължение на няколко секунди, сякаш слушаше някакво безмълвно послание. След това се упъти към морето. Движеше се по права линия с равномерен ход от четири или пет километра в час и бе вече изминало няколкостотин метра, преди Джими да установи в смутеното си съзнание факта, че с него се отдалечават последните жалки отломки от любимото му "Водно конче". Той го последва, изпълнен със силно възмущение.

Това му действие не бе лишено напълно от смисъл. Ракът отиваше към морето, единствената посока, откъдето Джими можеше да очаква някакво спасение. Той искаше също така да разбере какво ще стори създанието със своята плячка, защото действията му щяха да разкрият нещо от неговите подбуди и интелигентност.

Джими бе натъртен и схванат, така че му бяха необходими няколко минути, за да настигне устремения към своята цел рак. По-нататък го последва на прилично разстояние, докато се убеди напълно, че няма нищо против присъствието му. Едва тогава забеляза сред отломките от "Водно конче" своя съд с вода и резервния пакет храна; в същия миг усети, че е гладен и жаден.

Но единствената храна и вода в цялата половина на този свят изчезваха с неумолима скорост от пет километра в час. Независимо от риска той трябваше да си ги възвърне.

Спусна се предпазливо подир рака .и го доближи откъм задната му страна. Докато търсеше най-удобното положение, той се вгледа внимателно в сложния ритъм на неговите стъпки и не след много време вече можеше да предвиди къде ще застанат краката му. Когато бе готов, промърмори набързо "Простете ми!" и се пресегна отдалече към своята собственост.

Джими никога не би повярвал, че един ден ще му се наложи да се прояви като джебчия, но бе много доволен от успеха си. Отдръпна се за по-малко от секунда, а ракът не наруши равномерната си крачка.

Той изостана на десетина метра след него, намокри устните си с вода от съда и загриза парче месен концентрат. Малката победа го обнадежди донякъде; вече можеше да се осмели да мисли за мрачното си бъдеще.

Човек се надява, докато е жив, макар че Джими не бе в състояние да си представи как ще го спасят. Дори и да прекосят морето колегите му ще останат на половин километър под него. От централна база обещаваха:

– Ще намерим как да се спуснеш. Невъзможно е този праг да обикаля света, без да прекъсва някъде.

Той се изкушаваше да попита защо да е невъзможно, но реши, че ще бъде по-добре, ако не го направи.

Едно от най-необикновените неща в Рама бе фактът, че човек непрекъснато вижда мястото, към което се е отправил. Наместо да скрива, както е обикновено, извиващата повърхност на този свят го разкриваше. Джими разбра целта на рака; напред в издигащата се пред него плоскост се виждаше вдълбнатина, широка половин километър. В южното полукълбо имаше три такива вдълбнатини; от централната база бе невъзможно да съдят за дълбочината им. Бяха ги нарекли с имената на известни лунни кратери; сега той приближаваше към Коперник. Това се оказа не особено подходящо, тъй като не се виждаха нито околни възвишения, нито разположени в центъра върхове. Тук Коперник бе само една дълбока шахта, или кладенец със съвършено отвесни стени.

След като доближи достатъчно, Джими видя басейн със зловещи оловнозеленикави води, разположен почти на половин километър под него. Горедолу на същото ниво .бе и морето и той се запита дали са свързани помежду си.

В отвесните стени на кладенеца бе вдълбан извиващ по спирала наклонен път, който изглеждаше като нарез в ствола на огромно оръдие. Големият брой бягащи надолу линии го накара да ги проследи и само след няколко кръга той разбра, че в действителност има три напълно независими пътя, които започваха на сто и двацет градуса един от друг. Тази идея щеше да бъде проява на особено архитектурно умение на всяко друго място с изключение на Рама.

Трите наклонени пътя водеха право надолу към басейна и изчезваха в непроницаемата му повърхност. Джими видя група черни тунели или пещери, разположени близо до равнището на водата. Те имаха доста зловещ вид и той се запита дали са обитаеми. Може би рамианите бяха земноводни.

Когато ракът се доближи до края на кладенеца, Джими предположи, че той ще се спусне по един от наклоните, за да отнесе останките от "Водно конче" на някое същество, което навярно ще даде мнение за тях. Вместо това обаче създанието надвеси без колебание почти половината си тяло над ръба на бездната и направи рязко движение, макар че само няколко сантиметра го деляха от непоправимо срутване. Останките от "Водно конче" се посипаха надолу. Докато ги наблюдаваше, в очите на Джими се показаха сълзи. Той направи горчиво заключение за интелекта на създанието.

След като се освободи от боклука, ракът се обърна и се насочи право към Джими, застанал само на десетина метра встрани. Той се запита дали не го очаква участта на "Водно конче". Надяваше се, че изображението на бързо приближаващото чудовище, което камерата му предаваше в централната база, не е съвсем неустойчиво. Запита тревожно какво ще го посъветват, макар и да не се надяваше да получи полезен отговор. Донякъде го утешаваше мисълта, че този момент влиза в историята; в съзнанието му бързо се замъркаха образци на подходящо за случая поведение. Досега всички те бяха обект на теоретични догадки. Той бе първият човек, който трябваше да ги провери на практика.

От централна база пошепнаха в отговор:

- Не бягай, преди да си убеден, че е настроен враждебно.
- Къде да бягам? - зачуди се Джими.

Той вярваше, че ще успее да изпревари създанието на стометров спринт, но колкото и да му бе неприятно, бе сигурен в крайния резултат от едно продължително надбягване. Джими протегна ръцете си и бавно ги повдигна. От двеста години насам хората спореха върху смисъла на този жест и дали всяко същество във вселената ще го изтълкува като "Вижте - нямам оръжие". Никой не бе успял да измисли нещо по-подходящо.

Ракът не показа с нищо, че е разбрал посланието, и не намали своя ход. Без да обърне никакво внимание на Джими, той мина покрай него и се отправи уверено на юг. Изпълняващият длъжността представител на хомо сапиенс се почувствува съвсем неловко, като гледеше как обектът на Първия контакт се отдалечава с бързи стъпки по равнината на Рама, без да прояви никакъв интерес към неговото .присъствие.

В своя живот той рядко бе изживявал подобно унижение. Тогава на помощ му дойде чувството за хумор. В крайна сметка равнодушието на една жива кола

за събиране НА боклук не бе особено важно. По-зле щеше да се получи, ако бе го посрещнала като отдавна изчезнал брат.

Той се върна към ръба на Коперник и се вторачи в непроницаемите води. Едва сега забеляза, че под тяхната повърхност се движат напред и назад някакви неясни форми, някои от които бяха доста големи. Ето че една от тях се насочи към най-близкия спиралообразен път и по дългия му наклон се заизкачва нещо, което напомняше на многостъпален танк. Джими прецени, че скоростта му ще го изведе при него след около час; ако бе някаква .опасност, тя се движеше много бавно.

В този миг той забеляза как около пещерообразните входове, разположени на равнището на водата, с голяма скорост се носи нещо трептящо. По наклонения път бързо се закатери фигура без определени очертания, от която той не успя да долови почти нищо. Стори му се, че вижда малка вихрушка или стълб прах с човешки ръст.

Джими замижа и тръсна главата си, без да отвори очи в продължение на няколко секунди. Когато погледна отново, привидението бе изчезнало.

Навярно преживяното бе го разтърсило повече, отколкото му се струваше, защото това бе първият му случай на зрителна халюцинация. Реши да не го споменава пред централната база.

Не виждаше смисъл да проучва наклонените пътища, както бе решил да стори. Очевидно щеше само да хаби напразно силите си.

Неговото решение не бе повлияно от привидението, което само преди миг се въртеше в съзнанието му, защото Джими не вярваше в духове.

30. Цветето

Джими почувствува жажда от преживените вълнения; парна го мисълта, че никъде в тази страна на сушата няма вода, годна за пиене. Съдът, който носеше, щеше да го поддържа не повече от седмица, но какъв бе смисълът? Без съмнение капитан Нортън ще бъде затрупан с предложения, тъй като съвсем скоро най-способните мозъци на Земята ще насочат цялото си внимание върху неговия случай. Но той не можеше да си представи как ще успее да се спусне по челото на онази половинкилометрова скала. Дори и да разполагаше с достатъчно дълго въже, нямаше място, където да го завърже.

И все пак бе глупаво и недостойно да се предаде без борба. Помощта, каквато и да е тя, може да дойде само откъм морето; следователно той трябва да се отправи натам и през целия път да изпълнява задълженията си, сякаш нищо не бе се случило. Никой друг човек не ще може да наблюдава и заснеме разнообразието на местата, които трябва да прекоси, а това ще му осигури вечна посмъртна слава. И макар че предпочиташе по-други почести, тази все пак бе по-добра от нищо.

От морето го деляха само три километра, но без нещастното "Водно конче" бе невъзможно да го достигне по права линия, защото навярно някои от участъците щяха да се окажат непреодолимо, препятствие. Разбира се, това не бе страшно, тъй като можеше да избира между много пътища. Той ги виждаше пред себе си, изтеглени върху голямата, огъната карта, която се издигаше в далечината от двете му страни.

Разполагаше с предостатъчно време и реши да започне с най-интересния обект, макар че се отклоняваше от правия път. На около километър вдясно се виждаше квадратно парче, блестящо като стъкло, което напомняше за огромна изложба на скъпоценности. Навярно тази мисъл насочи стъпките на Джими. Редно е дори и обречен на гибел човек да прояви интерес към площ от няколко хиляди квадратни метра, покрита със скъпоценни камъни.

Джими не се разочарова прекомерно, когато те се оказаха милиони кварцови кристали, разпръснати в пясъчен слой, тъй като съседното поле от изпъстрената с карета дъска бе още по-интересно. То беше покрито с необичайни, кухи метални тръби, скупчени плътно една до друга, чиято височина се колебаеше между пет и по-малко от един метър. Полето бе напълно

непроходимо и само танк можеше да си проправи път в гората от тръби.

Той продължи между кристалите и колоните, докато стигна до първото кръстовище. Участъкът вдясно бе някакъв огромен килим или гоблен, изтъкан от метални проводници; усилията му да откъсне нишка от тях се оказаха безуспешни. Отляво бе разположена мозайка от шестоъгълни плочки, наредени равномерно и без никаква фуга помежду им. Бяха обагрени във всички цветове на дъгата и само заради това той не ги възприе като непрекъсната повърхност. – Джими изгуби доста минути, опитвайки се да открие две съседни еднакво оцветени плочки, защото така се надяваше да различи очертанията им, но не намери никъде подобно съвпадение.

Докато снимаше бавно кръстовищата, той запита в централната база с жален тон:

– Какво ще кажете за това? Имам чувството, че съм попаднал в гигантски картинен ребус. Или в Художествената галерия на Рама?

– Джими, и ние недоумяваме като тебе. Но досега не сме намерили каквото и да е знак, че рамианите се занимават с изкуство. Да почакаме, докато съберем повече образци, и тогава ще минем към заключенията.

Двата образца, на които той попадна на следващото кръстовище, не помогнаха почти с нищо. Единият участък бе съвсем гладък и пуст, с равен и безизразен сив цвят; при докосване се оказа твърд, но плъзгав. Другият бе изграден от гъбеста материя, осеяна с безчислен брой малки дупчици. Когато той сложи крак върху него, цялата повърхност поддаде неприятно, сякаш бе стъпил на едва закрепен подвижен пясък.

На другото кръстовище Джими видя нещо, което напомняше поразително на разорана нива; илюзията бе нарушена само от равномерната еднометрова дълбочина на браздите и строежа на почвата, която при допир напомняше на груба пила. Но той ѝ обърна малко внимание, тъй като съседният участък го накара да се замисли повече от всичко дотук. Най-сетне видя нещо, което бе разбираемо, макар че го изпълни с безпокойство.

Цялата правоъгълна повърхност бе обиколена с ограда; обичайният ѝ изглед не би привлякъл с нищо интереса му, ако се намиреше на Земята. Между разположените през пет метра метални стълбове бяха изтеглени шест реда добре опъната тел.

Зад първата ограда имаше втора, съвършено еднаква с нея, а по-нататък се виждаше и трета. Всъщност това бе още един пример на утрояване в Рама; каквото и да се намиреше зад тези огради, то никога не би успяло да ги премине. Не се виждаше никакъв вход или голяма врата за минаване на животното или животните, които по всяка вероятност държаха в това място. Той успя да долови само разположената в центъра малка яма, умалено подобие на Коперник.

Джими не би се колебал и при по-различни обстоятелства още повече че сега нямаше какво да губи. Покатери се бързо през трите огради, отиде до ямата и погледна в нея.

За разлика от Коперник тя бе дълбока само петдесет метра. На дъното ѝ се виждаха три изхода от тунели, през всеки от които можеше да премине слон. Това бе всичко.

Джими се взира известно време и намери смисъл единствено в обяснението, че площадката долу е повдигателно съоръжение. И макар че нямаше да разбере никога какво изкачва тя, предположи, че е доста голямо и не по-малко опасно.

Следващите няколко часа той вървя успоредно на брега на морето и след като измина повече от десет километра, изпъстрената с правоъгълници площ започна да се слива в паметта му. Някои от участъците бяха покрити с навеси от метална мрежа, подобно на кафези за гигантски птици. Други напомняха на басейни с полузамръзнала течност, осеяна със спиралоподобни образци; докосваше се предпазливо до нея само за да открие, че е напълно устойчива. Едно от полетата бе толкова черно, че той не можа да го види съвсем ясно и го усети едва при допир.

По някое време долови незначителна промяна и нещо познато. В южна

посока бе наредена върволица от ниви – наистина, никоя друга дума не бе подходяща. Струваше му се, че върви покрай някое опитно поле на Земята. Всеки участък бе голямо, гладко пространство от внимателно подравнена пръст; впрочем това бе първата почва, която виждаше в металния пейзаж на Рама.

Големите ниви, девствени и безжизнени, бяха готови да дадат реколти, които никой не бе засявал. Джими не можа да разбере за какво служат, тъй като земеделието в каквато и да е форма очевидно не е било част от дейността на напреднали в своето развитие същества като рамианите; дори и на Земята то бе само често срещано хоби, източник на чудновати и редки храни. Но той бе готов да се озакъдне, че това бяха безупречно подготвени полета за земеделска работа. Никога досега не бе виждал толкова чиста почва. Всеки участък беше покрит със здрава, прозрачна пластмасова материя. Опитва се да я среже, за да вземе проба, но ножът му едва одраска жтовърхността.

Навътре в материка се виждаха други площи, много от които бяха покрити със сложни конструкции от пръти и тел, предназначени по всяка вероятност за увивни разстения. Те изглеждаха мрачни и самотни като обезлистени дървета в дълбока зима. Навярно тяхната зима е била дълга и страшна, а тези няколко седмици, пълни със светлина и топлина, щяха да се окажат само кратка почивка преди нейното завръщане.

Джими така и не разбра какво го накара да спре и да погледне по-внимателно в металния лабиринт на юг. Навярно подсъзнанието му е оглеждало всяка подробност и е забелязало нещо съвсем необичайно в този невероятно странен пейзаж.

Някакво цветно петънце грееше посред решетката от тел и пръти на около четвърт километър встрани. То бе толкова малко и незабележимо, че се намирал почти на границата на видимостта и никога не би спряло нечий поглед на Земята. Без съмнение една от причините да привлече вниманието на Джими бе фактът, че то му напомни за нея.

Той не бързаше да докладва в централната база, преди да се убеди, че не греши и не се е заблудил от умишлено подбран ход на мислите си. Едва когато се доближи на няколко метра, той повярва, че познатият му живот се е промъкнал в напълно чистия и безжизнен свят на Рама. Тук, в самия край на южното полукълбо, бе разцъфтяло цвете, великолепно в своята самота.

Постепенно Джими се убеждаваше, че нещо не е в ред. В покривната материя, която навярно предпазваше почвата от замърсяване с нежелани форми на живот, имаше отвор. През него бе се промушило зелено стебло, дебело колкото малкия пръст на ръката, което се увиваше около решетестата конструкция. На около метър от земята стеблото бе избухнало в богато синкави листи; разположението им напомняше повече на пера, отколкото на листата на което и да е растение познато на Джими. Стеблото свършваше на височината на очите с онова, което той бе взел за цвете. Без никаква изненада видя три плътно прибрани един до друг цветове.

Венчелистчетата бяха светло оцветени тръбички, дълги около пет сантиметра; във всеки цвят имаше поне петдесет от тях, обагрени в бляскави метални оттенъци на синьо, виолетово и зелено така, че напомняха повече на крилете на пеперуда, отколкото на който и да е представител на растителния свят. Джими не разбираше нищо от ботаника, но бе озадачен от липсата на нещо, което поне да прилича на плодник или тичинка. Той си задаваше въпроса, дали сходството със земните цветя не е просто съвпадение, тъй като растението бе може би по-близко до кораловите попили. Но и в двата случая то бе доказателство, че тук има малки въздухолюбиви същества, които служат за тор или за храна.

Не това обаче бе важното. Независимо от научното наименование за Джими то бе цвете. Невероятното, толкова различно от всичко в Рама чудо му напомни, че той никога не ще може да го види отново; реши твърдо да го вземе със себе си.

Това бе трудно. Цветето се намирал на около десет метра от него,

посред решетката конструкция от тънки пръти. Тя имаше кубичен строеж, като страната на многократно повтарящата се фигурка бе по-къса от четиридесет сантиметра. За да лети с небесни велосипеди, Джими трябваше да е строен и жилав, и той бе убеден, че ще успее да пропълзи през пролуките на решетката. Оставаше обратният път, който бе нещо друго. Тъй като бе невъзможно да се обърне в самата конструкция, налагаше се да се изтегли заднишком.

Централната база бе очарована, когато той описа своето откритие и го засне от всички възможни ъгли. Не възразиха нищо на намерението му да откъсне цветето. Той не очакваше да има възражения, особено сега, когато бе единствен господар на живота си.

Свали всичките си дрехи, улови гладките пръти и се запромъква през металната конструкция. Прищявката му се оказа нелека; чувствуваше се като затворник, който минава през решетките на своята килия. След като влезе навътре, той опита и обратното движение назад само за да се убеди, че ще успее да се справи. Бе значително по-трудно, тъй като трябваше да се изтласква, наместо да се придърпва с опънати ръце, но не се почувствува безпомощен пленник.

Джими бе човек на импулса и на действието; самоанализът му бе неприсъщ. Без да губи време за въпроси към себе си за причината на този донкихотски подвиг, той се извиваше по неудобния, тесен коридор между прътите. Никога през живота си не бе имал интерес към цветята, а ето че сега изчерпваше последните си сили, за да откъсне един цвят.

Този вид бе неповторим и имаше огромна научна стойност. Действителната причина обаче бе друга: цветето бе неговата последна връзка с живота и родната планета.

Но когато достигна до него, съвестта му внезапно се обади. Навярно това бе единственото цвете в Рама. Имаше ли право да го откъсне?

Вместо извинение той можеше да се утеша с мисълта, че рамианите не бяха го предвидили в своите планове. Очевидно то бе някакво изключение, появило се цели епохи по-късно, а може би и по-рано. Впрочем той не търсеше извинение и колебанието му бе мигновено. Пресегна се, улови стеблото и дръпна рязко.

Цветето се отдели доста лесно. Той откъсна и две листа, преди да тръгне назад през решетката. Движеше се много бавно, почти мъчително, тъй като едната му ръка бе заета;

скоро се наложи да спре, за да си поеме дъх. Едва тогава забеляза, че перестите листи се затварят, а обезглавеното стебло бавно се развива от прътите. Гледаше го очарован и смутен и видя как цялото растение потъва постепенно в земята така, както смъртно ранената змия пълзи назад в дупката си.

Джими помисли, че е умъртвил нещо красиво. Но нима Рама не бе посетил върху него. Той само вземаше онова, което му принадлежеше по право.

31. Крайна скорост

Никога досега командирът Нортън не бе губил свой човек и нямаше никакво намерение да жертвува някого сега. Джими още не бе поел към Южния полюс, когато той обмисляше спасителни действия в случай на нещастие. Но задачата се оказа толкова трудна, че той не успя да намери отговор. Единственото, което можа да направи, бе да отхвърли всички очевидно възможно решения.

Никой не би се изкатерил по половинкилометровата отвесна скала дори при малка сила на притегляне. Всъщност това не бе особено трудно, но липсваше подготвен човек и необходимото снаряжение. На борда на "Индевър" нямаше пистолети за алпинисти, а никой не можа да измисли друг способ за набиване на стотиците клинове в твърдата огледална повърхност.

Той бе обмислял и други изходи, някои от които бяха съвсем

налудничави. Може би някой от глупчовците ще успее да се изкатери, ако сложат на краката му прилепващи подметки. Но дори и да бе възможен, подобен проект щеше да отнеме много време, за да се изработи и изпита снаряжението и да се обучи животното. Той се съмняваше, че човек разполага с достатъчно сили за подобен подвиг.

Вярно е, имаше и по-съвършени средства. Двигателните приспособления за дейност извън космическия кораб бяха привлекателна идея, но тяхната реактивна тяга бе недостатъчна, тъй като са конструирани за работа при пълна безтегловност. Притегателната сила на Рама бе малка, но човешкото тегло надхвърляше техните възможности.

Той подхвърли на сержант Майрън идеята да бъде изпратен с автоматично управление само двигател, натоварен със спасително въже, но нейната несъстоятелност бе очевидна. Инженерът изтъкна големите трудности, свързани със стабилността, чието решаване щеше да отнеме много повече време, отколкото те можеха да си позволят.

Помислиха и за балони. Това беше известна възможност при условие, че успееш да монтират към ризата мощен и подходящ по размери източник на топлина. Нортън се спря единствено на нея, когато се разбра, че проблемът от чисто теоретичен стана въпрос на живот или смърт и прикова вниманието на всички обитаеми светове.

Докато Джими следваше своя път покрай брега на морето, половината от всички умствено неуравновесени в Слънчевата система мислеха за неговото спасение. Главният щаб обсъждаше постъпилите предложения и около едно на хиляда поемаше към "Индевър". Доктор Карлайл Перера се обади два пъти - веднъж по собствения канал на "Космическа стража", а втория път използва спешната линия за връзка на Планетком. Това отне пет минути от времето на учения и една милисекунда машинно време.

В първия миг Нортън помисли, че всичко е шега, която говори за много лош вкус. Но след като видя името на изпращача и приложените изчисления, направи бързо второ копие от съобщението. Подаде го на Карл Мърсър и запита с възможно най-безразличен глас:

- Какво ще кажеш за това?

Карл го прочете веднага и отговори:

- По дяволите! Разбира се, че е прав.

- Сигурен ли си?

- Той не се излъга за бурята, нали? Трябваше и ние да се досетим - накара ме да се чувствавам глупак.

- Не си сам. Следващият въпрос е как ще кажем на Джими.

- Мисля, че трябва да мълчим до последната минута. Ако бях на негово място, щях да предпочета същото. Кажете му само, че тръгваме.

Макар че виждаше пялото Цилиндрично море и знаеше посоката, откъдето щеше да се появи "Резълъшън", Джими забеляза малкия сал едва след като той бе оставил зад себе си Ню Йорк. Стори му се невероятно, че на него са се качили шестима души, плюс снаряжението, което носеха, за да го спасят.

Когато салът бе само на около километър, той видя командира и замаха. Малко по-късно и Нортън го забеляза, махна му с ръка в отговор и се обади по радиото:

- Радвам се да те видя в добра форма, Джими. Обещах ти, че няма да те оставим. Сега вярваш ли ми?

Джими не бе напълно сигурен, тъй като до последния момент си мислеше, че тези думи са само добросърдечно намерение да поддържат духа му. Но командирът не би прекосил морето само за да се сбогуват. Сигурно бе измислил нещо.

- Капитане, ще ви повярвам, когато слеза на палубата. А сега ми кажете как да го сторя.

"Резълъшън" намаляваше ход на около сто метра от основата на прага. Джими не можа да забележи никакво необичайно снаряжение, макар че не бе сигурен какво бе очаквал да види.

- Съжалявам, Джими, но не искахме да се безпокоиш за много неща.

Това прозвуча застрашително и той се зачуди какво по дяволите може да бъде.

"Резълъшън" спря на петдесет метра встрани и на петстотин по-долу. Джими гледаше почти от птичи поглед командира, когато той се обади по радиото.

- Слушай, Джими, няма никаква опасност за живота ти, но се иска самообладание. Знаем, че то не ти липсва никак. Ще скочиш.

- От петстотин метра?!

- Да, но при два пъти по-малка сила на притегляне.

- Аха! А вие някога падали ли сте от двеста и петдесет метра на Земята?

- Млъквай или ще отменя следващия ти отпуск. Трябваше да се досетиш сам. Всичко е въпрос на крайна скорост. В тази атмосфера тя не може да надхвърли деветдесет километра в час независимо дали падаш от двеста, или от две хиляди метра. Деветдесет са много, за да се чувствуваш съвсем удобно, но ще понамалим още. Слушай внимателно, защото това те чака.

- Добре - каза Джими. - По-хубаво е да бъда послушен. Той не прекъсна повече командира си и не каза нищо, след като Нортън завърши. Да, звучеше правдоподобно и бе толкова невероятно просто, че само гений можеше да се досети. А също така и някой, който знае, че не го засяга лично.

Някога досега Джими не бе практикувал нито скокове във вода, нито скок със забавено отваряне на парашута, което можеше да го подготви психически за този подвиг. Много хора не са в състояние да минат по дъска над някоя пропаст, независимо от всички безпогрешни изчисления и уверения в безопасност. Сега Джими разбра защо командирът отговаряше така уклончиво на въпроса за подробностите в спасителната операция. Не трябваше да му оставят време да мисли или да търси възражения.

- Не те карам да бързаш - му каза убедителният глас на Нортън от половин километър по-долу, - но колкото по-скоро, толкова по-добре.

Джими погледна скъпоценния спомен, единственото цвете на Рама. Той го уви грижливо в изцапаната си кърпа, завърза я и я хвърли от края на скалата.

Тя се замърка надолу успокоително бавно и ставаше все по-малка и по-малка; измина много време, преди да престане да я вижда. Когато "Резълъшън" се втурна напред, той разбра, че са я забелязали.

- Красиво - възкликна командирът с въодушевление. - Сигурен съм, че ще носи твоето име. Е добре, чакаме те.

Джими свали ризата си, единствената връхна дреха, която носеха всички в тропическия вече климат, и я разгъна замислено. Идвайки насам, той на някоко пъти се канеше да я захвърли; сега тя може би щеше да му помогне да спаси живота си.

Обърна се за последен път назад към празното пространство на този свят, изследван единствено от него, и се загледа в далечните застрашителни кули на Големия рог и малките му събратя. След мкг стисна ризата в дясната си ръка, затича се и скочи колкото можеше по-далече от ръба на скалата.

Сега вече нямаше какъде да бърза; очакваха го цели двацет секунди, за да се наслади на изживяването. Но веднага след като вятърът около него се засили и "Резълъшън" започна да нараства, той реши да не губи време. Хвана ризата с две ръце и я вдигна над главата си така, че връхлитаният вятър я изду подобно на тръба.

Тя трудно можеше да има успех като парашут. Няколкото километра, които отнемаше от скоростта, бяха от полза, но нямаха решаващо значение. Ризата имаше друга, много по-важна роля - тя държеше тялото му отвесно, така че да се забодее като стрела във водата.

Струваше му се, че е застанал: неподвижно, а водата лети отдолу към него. След като веднъж бе приел опасността, той не се боеше, макар че донякъде негодуваше срещу капитана, който бе го държал настрана. Дали пък наистина бе помислил, че ще се уплаши да скочи, ако му даде много време за размисъл?

В последния миг той пусна ризата, пое дълбоко дъх и притисна с ръце устата и носа си. След това стегна тялото си и кръстоса ходилата си така, както го бяха инструктирали, за да влети във водата като копие. Командирът му бе обещал:

- Все едно че ще скачаш от трамплин на Земята. Няма нищо страшно, ако влезеш добре във водата.

- А ако не успея? - бе попитал той.

- Ще трябва да се върнеш и да опиташ отново.

Нещо го перна по стъпалата силно, но не жестоко. Милион хлъзгави ръце задърпаха тялото му; в ушите му бръмчеше, той усети нарастваща тежест и въпреки че очите му бяха затворени, долови как мракът го заобикаля, докато се спускаше като стрела в дълбините на Цилиндричното море.

Той се устреми с цялата сила на ръцете си към отслабващата светлина. Не можа да отвори очите си за повече от миг, тъй като отровната вода го парна като киселина. Стори му се, че се напруга от векове; няколко пъти го налита кошмарен страх, че се е объркал и плува надолу. Тогава се престава да погледне бързо и всеки път светлината бе по-силна.

Когато изскочи от водата, очите му бяха все още здраво притиснати. Той пое дълбоко скъпоценна глътка въздух, обърна се по гръб и се огледа наоколо.

"Резълъшън" се носеше към него с цялата бързина, на която бе способен. След няколко секунди нетърпеливи ръце го подхванаха и го изтеглиха на борда.

- Глътна ли вода? - бе неспокойният въпрос на командира.

- Струва ми се, не.

- Изплакни си устата с това. Добре. Как се чувствуваш?

- Не съм съвсем сигурен. След минута ще ви кажа. О, благодаря ... на всички.

Минутата едва изтече, но Джими вече знаеше как се чувства.

- Ще повърна - призна той с жалък вид.

Спасителите му не можеха да повярват.

- При съвсем равно море и никакъв вятър? - изуми се сержант Барнис, която навярно бе приела окаяното състояние на Джими като истинско петно върху своето умение.

- Трудно може да се нарече равно - каза командирът, като посочи с ръка водния пояс, който извиваше в небето. - Не се притеснявай. Навярно си глътнал от тази гадост. Изхвърли я колкото можеш по-скоро.

Джими все още се напругаше безполезно и не особено красиво, когато блесна светлина в небето зад тях. Очите на всички се обърнаха към Южния полюс и Джими забрави веднага за неразположението си. Роговете бяха започнали отново илюминацията.

Дългите по цял километър огнени стълбове танцуваха от централния шип към по-малките му съпътници. Те отново се завъртяха величествено, сякаш невидими танцьори развяваха своите ленти около едно електрическо Майско дърво*. Постепенно тяхната скорост се засилваше, докато се сляха в блестящ конус.

[* Майско дърво - украсен с цветя и ленти висок прът, около който се танцува на първи май в английските села. - бел.прев.]

Гледката изпълни всички със страхопочитание, каквото не бяха изпитвали досега в Рама; чуваше се и далечно гръмливо прашене, което засилваше впечатлението за някаква непреодолима мощ. Всичко продължи около пет минути и спря отведнъж, сякаш някой бе обърнал прекъсвача.

- Бих искал да зная какво ще каже за това Комисията за Рама - измърмори Нортън, без да се обръща специално към някого. - Имате ли някакви идеи?

Не остана време за отговор, защото в този момент централната база ги повика развълнувано:

- "Резълъшън", как сте? Усетихте ли?

- Какво да сме усетили?

- Ние мислим, че беше земетресение. Стори ни се, че стана в мига, когато спря илюминацията.

- Някакви щети?

- Струва ми се, че няма. Не беше много силно, но ни поразтърси.

Не почувствувахме свършено нищо. Нали сме в морето.

- Разбира се... сглупих. Както и да е, сега всичко изглежда спокойно, навярно до следващия път.

- Да, до следващия път - като ехо отвърна Нортън. Загадките на Рама нямаха край; колкото повече те научаваха за него, толкова по-малко можеха да го разберат. Внезапно от кормилото някой извика:

- Капитане, погледнете - там горе, небето! Нортън вдигна очи и набързо огледа кръга на морето. Не видя нищо до мига, в който стигна мястото на зенита и се прехвърли на другата страна.

- Боже мой! - прошепна той бавно, когато си даде сметка, че "следващият път" е вече дошъл.

По безкрайната крива на Цилиндричното море към тях се носеше огромна вълна, причинена от земетресението.

32. Вълната

Независимо от стъписването, първата мисъл на Нортън бе за кораба.

- "Индевър" - повикна той, - докладвай!

- Всичко е наред, капитане - обади се спокойният глас на помощник-командира. - Почувствувахме слабо сътресение, но няма никакви щети. Леко изменение на положението в пространството; според командния пулт е около нула цяло и две десети. Оттам мислят, че малко се е променила и скоростта на въртене. След няколко минути ще имаме точни данни за нея.

Нортън помисли, че всичко започна малко по-рано, отколкото очакваха, тъй като до мястото на перихелия бе още далече и моментът за промени в орбитата не бе дошел. Независимо от това бе очевидно, че е започнало известно регулиране; можеха да последват нови сътресения.

Междувременно резултатът от първото бе съвсем ясно доловим ей-там горе, по извиващата водна плоча, която сякаш непрекъснато падаше от небето. Вълната се намираше на около десет километра, простряла се по цялата широчина на морето от северния до южния бряг. Близко до сушата тя беше като разпенена бяла стена, а в по-дълбоката вода едва се различаваше като синя линия, която се движеше по-бързо от огромните вълни покрай бреговете. Крайбрежните плитчини я притегляха и централната ѝ част, извита като лък, се отдалечаваше все повече напред.

- Сержанте - каза бързо Нортън, - това е по твоята част. Какво можем да направим?

Сержант Барнис бе спряла напълно сала и напрегнато преценяваше обстановката. Нортън видя с облекчение, че в израза на лицето ѝ няма и следа от тревога; по-скоро личеше някаква увличаща възбуда, която му напомни за състоянието на добър атлет, готов да приеме предизвикателството на съперника.

- Искам да измерим дълбочината - каза тя. - За нас няма нищо опасно, ако сме в дълбока вода.

- Тогава всичко е наред. До брега има около четири километра.

- Надявам се, но искам да съм сигурна.

Тя пусна отново двигателя и завъртя "Резълъшън" така, че го насочи право към приближаващата вълна. Нортън прецени, че нейната бързо движеща се централна част ще ги достигне след по-малко от пет минути, но не долови никаква сериозна опасност. Малката летяща вълна, не по-висока от метър, не бе никаква опасност за плавателния съд. Страшни бяха само стените от пяна, които я следваха отдалече.

Внезапно и в самата среда на морето се появиха огромни вълни. Нямахме място за съмнение, че движещата се вода бе срещнала под повърхността

някаква стена, дълга няколко километра. Грамадите покрай бреговете, навлезли в по-дълбокото, се снишиха.

Нортън се досети, че и тук причина са защитните стени, които имат същата задача като преградите в резервоарите за гориво на "Индевър", макар че размерите им са хиляда пъти по-големи. Навярно бяха разпръснати в сложна система из морето, за да могат бързо да усмиряват появилите се вълни. Сега единствено важен бе въпросът дали не се намират точно над някоя от тях.

Сержант Барнис беше една крачка пред него. Тя спря напълно "Резълъшън" и хвърли котвата. Дъното бе само на пет метра.

- Обръщам! - извика тя към екипажа. - Трябва да изчезваме оттука.

Нортън се съгласи на драго сърце. Но в коя посока? Сержантът пое право срещу вълната, от която ги отделяха само пет километра. Той долови за първи път звука от нейното приближаване; това бе далечен тътен и да не бе очаквал никога да го чуе в Рама, бе сигурен, че не бърка. След миг силата му намаля. Челото на вълната изпъкна отново, а фланговете ѝ започнаха да нарастват.

Той се опита да определи разстоянието между подводните прегради, предполагайки, че се намират на равни интервали. Ако бе прав, пред тях трябваше да има още една преграда; бе достатъчно да спрат сала в дълбока вода помежду две от тях, за да бъдат в пълна безопасност.

Сержант Барнис спря мотора и хвърли отново котвата. Тя потъна на трийсет метра, без да стигне дъно.

- Сега сме добре - въздъхна тя облекчено. - Но по-добре е моторът да работи.

Те виждаха пред себе си само пенестите стени, които се бавеха покрай брега. Централната част на морето бе отново спокойна с изключение на кротката синя вълничка, която бързо се приближаваше към тях. Сержантът държеше курс към вълнението и макар че едва се движеше, тя бе готова да даде веднага пълен напред.

След малко морето се разпени отново само на два километра от тях. Окичено с бяла грива, то се изгърби яростно а ревът му сякаш изпълни целия свят. По тялото на голямата, висока шестнайсет метра вълна на Цилиндричното море се носеше друга малка вълничка, която напомняше на гърмяща лавина върху планински склон. Но дори и тази вълничка можеше да ги убие.

Навярно сержант Барнис бе видяла израза по лицата на своя екипаж. Гласът и надвиха рева на морето:

- Какво се плашите? Справяла съм се и с по-големи вълни. - Това не бе вярно; тя пропусна да каже още, че тогава е била в здрав, пригоден за сърфинг плавателен съд, а не в построен набързо сал. - Но ако трябва да скачаме, чакайте да дам команда. Проверете спасителните ризи.

Командирът помисли, че тя е прекрасна и напомня за сражаващ се викинг, който живее с удоволствието от всяка минута. Навярно бе права, освен ако пресмятанията им се ока-жеха неточни.

Вълната продължи да се издига, като се извиваше нагоре, докато гребенът и се пречупи. Навярно склонът под тях подсилваше височината ѝ, но тя изглеждаше огромна, сякаш неудържимата сила на природата бе решила да погълне всичко по своя път.

Внезапно само за няколко секунди вълната се сниши, като че ли някой изтегли нейните основи. Тя бе прехвърлила невидимата преграда и бе отново в дълбоката вода. След минута вълната стигна до тях; "Резълъшън" се заклати няколко пъти нагоре-надолу, а сержант Барнис обърна кормилото и се понесоха е пълна скорост на север.

- Благодаря, Руи, това беше великолепно. Дали ще стигнем до брега, преди да се върне отново?

- Навярно не. Трябва да я очакваме след около двацет минути. Но тогава ще бъде толкова слаба, че едва ще я забележим.

След като вълната бе преминала, те се поуспокоиха и можаха да се насладят на пътуването, макар че щяха да се почувствуват съвсем добре едва на брега. Вълнението бе оставило слаби въртопи във водата и всички доловиха

някакъв остър и кисел дъх, който Джими сполучливо оприличи на миризма от смазани мравки. Макар и неприятна, тя не предизвика повдигане, както трябваше да се очаква. Бе толкова несвойствена за мястото, че човешката физиология не намери време да реагира.

След минута фронтът на вълната, който се отдалечаваше от тях по посока на небето, се удари в следващата подводна преграда. Сега пътешествениците се засрашиха от страха си, защото оттук гледката бе съвсем обикновена. Те се почувствуваха господари на Цилиндричното море.

Навярно затова и изненадата им бе още по-голяма, когато нещо подобно на бавно въртящо се колело започна да се издига от водата само на около сто метра от тях. Някакви блестящи метални спици с дължина около пет метра, от които капеше вода, се завъртяха за миг в заслепяващото сияние на Рама и потънаха обратно с плясък, сякаш гигантска морска звезда с тръбовидни крайници бе изскочила на повърхността.

От пръв поглед бе невъзможно да се каже дали това беше машина или животно. То се преобърна и полегна, полузаято от вълните, като се показваше и изчезваше в почти успокоената вече вода.

Сега те можаха да видят, че от централния кръг излизат девет радиално разположени спици, които очевидно бяха свързани шарнирно. Две от тях бяха счупени, като се прекъсваха в мястото на външната връзка. Останалите завършваха със сложен комплект манипулатори, които учудващо напомниха на Джими за срещата с рака. Двете същества бяха продукт на един и същ еволюционен етап или чертожна дъска.

В средата на централния кръг имаше малка купичка с три големи очи. Две от тях бяха затворени, а третото, макар и отворено, гледаше съвсем безизразно. Всички разбраха, че присъствуват на предсмъртните мъки на някакво странно чудовище, изхвърлено от току-що преминалото подводно вълнение.

Тогава те видяха, че то не е само. Около него плуваха два малки звяра, подобни на едри омари, които захапваха все още мърдашите му крайници. Те раздробяваха с успех чудовището и то не се съпротивляваше, макар че собствените му щипки можеха да се справят с нападателите.

Джими си спомни отново за рака, който унищожи "Водното конче". Той наблюдаваше с интерес продължението на едностранното сблъскване и разбра бързо, че е прав.

- Погледнете, капитане - прошепна Джими. - Нали виждате, че не го изяждат? Те дори нямат уста. Просто го раздробяват на части. Същото се случи и с "Водно конче".

- Прав си. Демонтират го като... счупена машина. - Нортън сбърчи нос. - Но никоя машина не мирише така. В същия миг го порази друга мисъл и той извика:

- Господи, представете си, че се нахвърлят върху нас. Руби, давай колкото може по-бързо към брега.

"Резълъшън" се втурна напред, без някой да се замисли за акумулаторите. Зад тях деветте спици на голямата морска звезда, за която никой не успя да намери по-подходящо име, ставаха все по-къси, докато най-сетне странно зловещата картина потъна в дълбините на морето.

Нямаше преследване, но те въздъхнаха с облекчение едва когато "Резълъшън" се приближи до сушата и всички стъпиха с благодарност на брега.

Загледан в загадъчния и вече зловещ воден пояс, Нортън мрачно се замисли, че никой няма да плава повече по него. Той бе пълен с много неизвестност и големи опасности.

Той погледна кулите и насипите на Ню Йорк и черния праг на отвъдния континент. Любопитният човек бе вече далеч от тях.

Реши да не изкушава повече боговете на Рама.

Нортън нареди занаяд да има най-малко по трима души в лагер Алфа, единият от които да бъде винаги буден. На същия режим трябваше да се подчинят и всички групи, заети с проучването на Рама. Появиха се същества, които навярно бяха опасни, и макар че досега никое от тях не бе показало открито своята враждебност, един благоразумен командир не трябваше да се доверява на случайността.

В централната база имаше винаги дежурен, чийто мощен телескоп бе допълнителна предпазна мярка. От тази удобна позиция се виждаше като на длан целият вътрешен свят на Рама; дори и Южният полюс бе сякаш само на няколко метра. Тъй като местността около отделните оперативни групи бе под непрекъснато наблюдение, надяваха се, че са успели да отстранят всякаква възможност за изненада. Планът им бе добър, но се провали изцяло.

След вечеря и малко преди определения час за лягане 22,00 Нортън, Родриго, Калвърт и Лаура Ърнст гледаха редовната информационна емисия, излъчена специално за тях от телевизионния предавател в Инферно, Меркурий. Особено интересно им бе да видят филма за южното полукълбо, направен от Джими, а така също и моментите от обратния път през Цилиндричното море, които бяха развълнували всички зрители. Повечето от мненията на учените, телевизионните коментатори и членовете на комисията за Рама бяха противоречиви. Никой не можа да каже дали ракоподобното същество, което Джими бе срещнал, е животно, машина, истински рамиан или нещо друго, различно от тези определения.

Те почувствуваха, че не са сами в момента, когато наблюдаваха с недвусмислено повдигане епизода с унищожителите и гибелта на гигантската морска звезда. В лагера бе се вмъкнал неканен гост.

Първа го забеляза Лаура Ърнст. Тя се вкамени и каза:

- Бил, не мърдай. А сега бавно се обърни надясно. Нортън завъртя глава. На около десет метра от тях бе застанала тънкоккрака тринога, върху която се намираще кълбовидно тяло с големината на футболна топка. В него бяха вградени три безизразни очи, които без съмнение имаха пълен кръгов обхват, а надолу бяха провесени три подобни на камшик израстъци. Съществото бе по-ниско от човек и изглеждаше прекалено крехко, за да е опасно, но това не оправдаваше тяхното невнимание, което му бе позволило да се промъкне незабелязано. Нортън го оприличи на трикрак паяк или на насекомото дългоножка и се удивляваше как е успяло да разреши проблема на тристъпалното придвижване, което не бе постигнато от нито едно земно създание.

- Какво мислиш, докторе? - пошепна той, като изключи гласа на телевизионния коментатор.

- Типичната за Рама тройна симетрия. Не виждам с какво може да ни напакости, макар че тези камшици навярно не са приятни, а може и да са отровни, както е при мещестите. Останете по местата си и го наблюдавайте.

Съществото ги разглежда невъзмутимо в продължение на няколко минути и в момента, когато внезапно тръгна, всички разбраха защо не са успели да забележат пристигането му. То се движеше много бързо, преодолявайки големи разстояние с помощта на толкова необичайно въртеливо движение, че окото и мисълта на човека го следваха трудно.

Макар че въпросът можеше да се разреши само от камера за скоростно снимане, Нортън заключи, че съществото използва краката си за ос, около която в определен ред изхвърля тялото си. Той не беше напълно сигурен, но му се стори, че то обръща посоката на въртене след няколко "стъпки", докато трите камшика се мяркаха над земята като мълнии. Трудно бе да се определи максималната му скорост, но тя бе поне трийсет километра в час.

То се въртеше бързо из лагера, като разглеждаше всеки предмет от тяхното снаряжение; докосваше внимателно приготвените набързо легла, маси и столове, апаратите за поддържане о на връзка, контейнерите с храна, хигиенните електровъзли, камерите, резервоарите с вода и инструментите, сякаш го интересуваше всичко с изключение на четиримата наблюдатели. Очевидно то бе достатъчно интелигентно, за да прави разлика между хората и

тяхната неодолювана собственост; действията му безпогрешно издаваха съвсем методично любопитство или любознателност.

- Как искам да го изследвам! - възкликна обърканата Лаура, докато съществото продължаваше бързия си пирует, - Няма ли да се опитаме да го хванем?

- С какво? - съвсем на място попита Калвърт.

- Нали знаете как първобитните ловци са хващали бързо бягащи животни, без да ги нараняват - с няколко тежести, прикачени на края на въже.

- За това вече не съм сигурен - каза Нортън. - Но дори и да успеем, нямаме право да рискуваме. Ние не знаем колко интелигентно е това създание, а с подобен фокус лесно ще счупим краката му. Това ще ни донесе сериозни неприятности и с Рама, и със Земята, и с всички останали.

- Но аз трябва да имам образец!

- Навярно ще трябва да се задоволиш с цветето на Джими, освен ако някое от тези същества не реши да ти съдействува. Всяко насилие се изключва. Ти как би се почувствувала, ако нещо дойде на Земята и намери, че именно ти си добър образец за дисекция.

- Аз не искам да го разрязвам - каза не съвсем убедително Лаура. - Искам само да го изследвам.

- Добре, но макар че чуждите посетители могат да имат същите намерения спрямо теб, ще ти бъде много неприятно, преди да им повярваш. Не трябва да предприемаме нищо, което може да се изтълкува като заплаха.

Разбира се, той цитираше корабния правилник и Лаура знаеше това. Интересите на науката бяха по-маловажни от космическата дипломация.

Всъщност не бе нужно да се търсят толкова висши съображения, тъй като ставаше дума само за добри обноси. Тук всички те бяха посетители, влезли без да поискат някакво разрешение.

Изглежда, съществото бе завършило своя преглед. То направи още една скоростна обиколка на лагера, след което се стрелна по допирателната в посока на стълбището.

- Чудя се, как ще се оправи по стъпалата? - с недоумение каза Лаура.

Паякът отговори веднага на нейния въпрос, като просто не им обърна внимание, а се закатери по леко наклонената крива, без да намали скоростта си.

- Централна база - обади се Нортън, - след малко може да имате посетител. Следете стълбище Алфа, шести участък. Между другото, благодарим ви много за доброто наблюдение.

След минута подигравката бе доловена и наблюдателят от центъра започна да издава звуци, които приличаха на извинение:

- А-а... капитане, едва що ми казахте, забелязах, че там има нещо. Но какво е то?

- И аз зная толкова, колкото и ти - отговори Нортън и натисна сигнала за обща тревога. - Лагер Алфа вика всички постове. Току-що ни посети някакво същество, подобно на трикрак паяк със съвсем тънки крака, високо около два метра, с малко кълбовидно тяло; движи се много бързо с въртеливо движение. Изглежда безопасно, но любознателно. Може да се промъкне до вас, преди да сте го забелязали. Моля, обадете се.

- Тук нищо необичайно, капитане. От същото разстояние на запад отговори Рим с подозрително сънен глас:

- И тук също, капитане. А... чакайте малко...

- Какво има?

- Преди минута оставих писалката си, а я няма! Какво-аха!

- Говори свързано!

- Капитане, няма да повярвате. Знаете, че обичам да пиша, а това не пречи никому; току-що бях записал нещо с моята любима химикалка, която е почти на двеста години. Е добре, но я намирам на земята и на пет метра встрани! Ето, вземам я. Слава богу, че е цяла.

- Как си представяш, че е стигнала там?

- Ами... навярно съм задрямал за миг. Днес беше тежък ден.

Нортън въздъхна, но не каза нищо; бяха толкова недостатъчно на брой, а имаха съвсем малко време, за да изследват цял свят. Въодушевлението не успява да се справи винаги с преумората и той не бе сигурен дали не се излагат неоправдано на опасност. Навярно не трябваше да разделя хората си на толкова малки групи, опитвайки се да огледат колкото е възможно по-голяма площ. Но той мислеше непрекъснато за бързо отминаващите дни и за неразгаданите тайни около тях. Всеки изминал миг го убеждаваше, че навярно нещо ще се случи и те ще трябва да напуснат Рама дори преди перихелия иди оня решителен момент, в който ще настъпи някаква промяна в неговата орбита.

- Слушайте сега. Център, Рим, Лондон и останалите - каза той. - През нощта искам да ми се докладва през половин час. Длъжни сме да предположим, че отсега нататък може да имаме посетители по всяко време. Навярно някои от тях са опасни, но ние трябва да избегнем на всяка цена неприятните случаи... Всички знаете какви са нарежданията по този въпрос.

Той каза истината, защото това бе част от подготовката им. И все пак никой от тях не бе вярвал, че дълго обсъжданият "физически контакт с непознати разумни същества" ще стане в тяхно време; още по-малко никой бе предполагал, че ще се случи на самите тях.

Обучението бе едно, а действителността - друго; между тях нямаше нито един, който да е сигурен, че древният човешки инстинкт за самосъхранение няма да надделее в случай на опасност. И все пак при липса на доказателства най-важното тук беше да вярват в добрите намерения на всяко срещнато същество до последната минута, а дори и...след това.

Капитан Нортън не искаше да остане в историята като човекът, който е започнал първата междупланетна война.

След няколко часа пялата равнина бе изпълнена със стотици паяци. През телескопа се виждаше, че южното полукълбо е залято от тях, но в Ню Йорк сякаш нямаше нито един.

Те не обръщаха никакво внимание на изследователите, които след известно време почти престанаха да се интересуват от тях, макар че от време на време Нортън забелязваше хищен пламък в очите на корабната лекарка. Беше уверен, че тя ще е предоволна, ако на някой от паяците се случи непоправимо нещастие, но той не трябваше да и позволи да го организира в интерес на науката.

Почти никой не се съмняваше, че у паяците липсва интелект, тъй като телата им бяха прекалено малки, за да имат нещо подобно на мозък, и в същото време не можеше да се разбере откъде черпят енергия за движението си. Независимо от това обаче в поведението им личеше любопитна съгласуваност и целенасоченост. Сякаш бяха навсякъде, но никога не се връщаха на място, където вече са ходили. Често пъти Нортън мислеше, че те търсят нещо, но каквото и да беше то, навярно не бяха го намерили все още.

Те изминаваха целия път до централната база, сякаш си правеха шага с големите стълбища. Бе неясно как успяват да изкачат отвесните участъци, независимо от почти нулевата сила на притегляне. Лаура предположи, че имат на краката си прилепващи възглавнички.

И ето тя получи с очевидно удоволствие дългоочаквания образец. Централната база съобщи, че един от паяците е паднал от отвесния челен участък и лежи неподвижно на първата площадка. Навярно никой нямаше да успее да бие рекордното време на Лаура от равнината догоре.

Когато стигна до площадката, тя видя, че всички крака на съществото бяха счупени независимо от малката скорост при удара. Очите му бяха отворени, но то не реагира на нито един външен дразнител. Лаура помисли, че в трупа на току-що починал човек има повече живот.

Тя взе комплекта за дисекция веднага след като отнесе своята плячка на борда на "Индевър".

Паякът бе толкова крехък, че почти се разпадна и без нейна помощ. Тя разчлени краката и се залови с фината черупка, която се раздели на три големи части и се разтвори като кора на портокал.

Не видя нищо познато или възможно за описание и направи грижливо серия

снимки на съвършената загадка пред себе си. След това взе скалпела.

Откъде да започне? Можеше спокойно да затвори очите си и да направи среза напосоки, но нямаше да бъде много научно.

Острието потъна без всякакво съпротивление. Секунда по-късно възможно най-неподходящият за една дама вик на доктор Ърнст отекна нашир и надлъж в "Индевър".

Цели двацет минути бяха необходими на обезпокоения сержант Мак Ендрус, за да успокои разтревожените глупчовци.

34. Негово превъзходителство съжالياва...

- Господа, както е известно на всички, случиха се много неща от последното ни събиране - каза посланикът на Марс. - Има много въпроси, които трябва да разискваме и да разрешим. Съжالياвам особено, че не присъствува нашият почитаем колега от Меркурий.

Последните му думи не бяха съвсем точни. Доктор Боуз не съжالياваше особено много за отсъствието на Негово превъзходителство посланика на Меркурий. Много по-вярно бе да каже че се безпокои. Неговият дипломатически опит му подсказваше, че нещо става, но независимо от превъзходните си източници на информация, той нямаше и най-малката представа за причините.

Посланикът се извиняваше с любезно и съвсем сдържано писмо. Негово превъзходителство изказваше своето съжаление за невъзможността да присъствува на заседанието както лично, така и чрез видеовръзка. За доктор Боуз бе почти изключено да се мисли, че има нещо по-важно или по-спешно от Рама.

- Двама от нашите членове са подготвили изказвания. Искам да дам думата на професор Дейвидсън.

Всички учени в комисията се раздвижиха. Повечето от тях намираха, че астрономът, добре известен със своето разбиране за космоса, не е подходящ за председател на Космическия консултативен съвет. Понякога поведението му говореше, че разумният живот е неуместна грешка във величествената вселена, изпълнена със звезди и галактики, а особеният интерес към него е само признак на лош вкус. Астробиолозите, между които и доктор Перера, имаха точно противоположно мнение и го намираха достатъчно неприятен. Според тях единственото предназначение на вселената бе да създаде разума и по всяка вероятност те се готвеха да говорят с насмешка за чисто астрономическите явления. Една от любимите им фрази бе "обикновена мъртва материя".

- Господин посланик - започна ученият, - в последните няколко дни аз разгледах странното поведение на Рама и бих желал да изложа моите заключения. Някои от тях са твърде обезпокоителни.

Доктор Перера бе изненадан и доволен донякъде. Той поддържаше с всички сили онова, което бе обезпокоително за Дейвидсън. Професорът продължи:

- Преди всичко трябва да отбележа необикновената поредица от събития по време на полета на онзи млад лейтенант - той изрече последната дума с английско произношение - до Южния полюс. Макар и интересни като зрелище, самите електрически разрези не са важни; не е трудно да се докаже, че тяхната енергия е била относително малка. Но те съвпадат с промените в скоростта на въртене и в положението на Рама в пространството. А за това е било необходимо огромно количество енергия; мълниците, които застрашиха живота на: господин... ъ-ъ... Пак, са само незначителен остатък, навярно някакво нарушение, чиято сила са поели гръмоотводите на Южния полюс. От този факт аз правя две заключения. Когато един космически кораб, какъвто е Рама, независимо от фантастичните си размери, променя положението си в пространството, обикновено целта е да се внесе корекция в неговата орбита. Следователно, длъжни сме да обърнем сериозно внимание на мнението на онези, които считат, че Рама навярно се готви да стане още една планета на нашето слънце, наместо да се върне сред звездите. Ако е така, очевидно "Индевър"

трябва да се приготви за незабавно отделяне – нали това е маневрата на космическите кораби в подобен случай? Докато е привързан към Рама, той се намира в сериозна опасност. Предполагам, че командирът Нортън е мислил вече за такава възможност, но трябва да му изпратим едно допълнително предупреждение.

– Благодаря ви много, професор Дейвидсън. Да, слушаме ви, професор Солъмънс.

– Искам да се спра на току-що казаното – рече специалистът по история на науките. – Рама промени скоростта на своето въртене без помощта на реактивни двигатели. Струва ми се, че има само две други възможности. Първата от тях е в Рама да са вградени жirosкопи или нещо, което може да ги замени. Те трябва да са огромни. И къде са? Другата възможност е нереактивна двигателна система, която обръща пялата наша физика с главата надолу. Това е тъй нареченият хипердвигател, в който професор Дейвидсън не вярва. В този случай Рама е в състояние да прави почти всичко. Ние не ще можем да правим предположения за неговото поведение дори и в най-общ физически план.

Дипломатите се постъписаха, но астрономът не се поддаде. Само за един ден той бе изпаднал в много неизгодно положение.

– Ако нямате нищо против, аз ще държа на законите на физиката, докато се видя принуден да ги изоставя. След като досега не сме открили жirosкопи в Рама, навярно не сме гледали добре или те са на друго място.

Боуз забеляза как Перера започна да губи търпение. Обикновено астробиологът се впускаше в предположения, подобно на всички останали; сега той разполагаше за първи път с неопровержими факти. Неговата отдавна изпосталяла наука заобогатя само за една нощ.

– Много добре. В случай че няма други мнения, ще дам думата на доктор Перера за важно съобщение.

– Благодаря ви, гоподин посланик. Както знаете всички, най-сетне се добрахме до образец на живота в Рама, а можахме да наблюдаваме отблизо и други видове. Корабната лекарка на "Индевър", доктор Ърнст, ни изпрати подробен доклад за паякоподобното същество, на което е направила дисекция. Трябва да заявя веднага, че някои от нейните резултати са смайващи и аз не бих й повярвал при други обстоятелства. Паякът без съмнение има органичен произход, макар че химическият му строеж се различава немалко от нашия. В него има значителни количества леки метали. Но аз не мога да го нарека животно поради няколко основни причини. Преди всичко той няма уста, стомах и черва, така че не може да поема храна. Освен това няма дихателни отвори, дробове, кръв и полови органи... Човек си задава въпроса, какво има то всъщност. Е добре, налице е, макар и просто устроена мускулатура, която управлява трите крака и трите подобни на камшик израстъка или пипала. Има и доста сложен мозък, свързан в по-голямата си част с неговото великолепно развито триокулярно зрение. Но осемдесет процента от обема на тялото му се състои от шуплеста материя, изградена от големи шестоъгълни клетки и точно тя изненада толкова; неприятно доктор Ърнст в началото на дисекцията. Навярно с малко повече шанс тя е щяла да я разпознае, защото тази материя е единственият случай на някакво подобие между Рама и Земята, макар че и там тя се среща само в няколко вида морски животни. По-голямата част от паяка е просто една батерия, подобна на източника на електричество у някои змиорки и скатове. Но при него тя няма защитна функция, а е само източник на енергия. Това обяснява липсата на хранителни и дихателни органи; създаването не се нуждае от подобни примитивни системи. Между другото то се чувствава съвсем добре и в безвъздушно пространство. Всъщност това същество е само едно подвижно око. То няма органи, с които да извършва някаква дейност, тъй като израстъците са много слаби за подобна цел. Ако трябваше да го определя само въз основа на неговото описание, бих казал, че то е прибор с разузнавателно предназначение. Поведението му отговаря напълно на това определение. Паяците непрекъснато се движат и оглеждат всичко около себе си. Това е единственото, което могат да правят. Другите

животни са по-различни. Поради липсата на подходящи думи ги наричам рак, морска звезда и акули. Очевидно те имат активно отношение към околната среда и по всяка вероятност са специализирани за различни видове дейност. Предполагам, че подобно на паяка и те се движат с помощта на електричество, защото нямат уста. Убеден съм, че вие ще оцените важността на повдигнатите биологични проблеми. Подобни същества могат ли да еволюират по естествен път? Аз наистина се съмнявам. Те напомнят машини, конструирани за различни видове работа. Бих ги определил като роботи, по-точно – биологични роботи, каквито няма на Земята. Ако Рама е космически кораб, те може би са част от екипажа. Не зная обаче дали те са родени или направени. Струва ми се, че отговорът е заключен в Ню Йорк. Командирът Нортън и неговите хора имат малко време; навярно те щяха да срещат все по-сложни същества, чието поведение не подлежи на предварителна оценка, стига да можеха да останат по-дълго в Рама. А някъде в същата посока би следвало да се очаква и среща със самите рамиани, с неговите създатели.

И когато това се случи, господа, няма да остане място за никакви съмнения.

35. Специално съобщение

Командирът Нортън спеше дълбоко, когато личният му апарат за връзка го изтръгна от приятните сънища. Беше в почивка със своето семейство на Марс и току-що прелитаха покрай страховития, покрит със снежна шапка връх на Никс Олимпика, най-големия вулкан в цялата Слънчева система. Той никога нямаше да разбере онова, което малкият Били бе започнал да казва.

Сънят отлетя и той чу истинският глас на своя старши-помощник от кораба.

- Прощавайте, че ви разбудих, капитане – каза Кирхоф. – Съобщение с тройно предимство първи клас от Централното управление.

- Предавай – отвърна сънно Нортън.

- Не може. Кодирано е и носи знак "Само за командира". Нортън се разсъни за миг. Такива съобщения бе получавал само три пъти по време на цялата си служба и всяко от тях означаваше беда.

- По дяволите! Какво ще правим сега? Старши-помощникът не отговори. И двамата съзнаваха напълно особения случай, изключен от наредбите на корабния правилник. При нормални условия командирът не трябва да напуска кабината си и да се отдалечава от личния сейф с кодовата книга за повече от няколко минути. Дори и да тръгне веднага, щеше да стигне изтощен в кораба след четири-пет часа, което е недопустимо за съобщение с тройно предимство от първи клас.

- Джери – запита той най-сетне, – кой е на командното табло.

- Никой. Аз се обаждам.

- Записващото устройство изключено ли е?

- Да, макар че това е някакво странно нарушение на правилата.

Нортън се засмя. Джери бе най-добрият старши-помощник от всички, с които бе работил; той мислеше за всичко.

- Добре. Знаеш къде е ключът. Обади се отново. В следващите десет минути той чакаше колкото бе възможно по-търпеливо, като се опитваше безуспешно да мисли за други неща. Ненавиждаше излишното умствено напрежение, а бе изключено да разбере съдържанието на известието, което щеше да получи след малко. Едва тогава безпокойствието му щеше да добие смисъл.

Когато Кирхоф се обади, в гласа му се чувствуваше немалко напрежение.

- В действителност не е изключително спешно, а някой и друг час е без значение. Капитане, все пак предпочитам да не ползвам радиото. Ще спусна съобщението в контейнер.

- Но защо... е, както решиш. Вярвам на твоята преценка. Кой ще го

пренесе през въздушните шлюзи?

- Аз. Ще ви се обадя, щом стигна в централната база.

- Значи на кораба остава Лаура.

- За по-малко от час. Връщам се веднага. Офицерът медик не е подготвен да управлява кораб така, както и на командира не разчитат за операции. В особени случаи това бе възможно и все пак не се препоръчваше. Но тази вечер имаха вече едно нарушение, следователно...

- Няма да отбелязваш, че си напуснал кораба. Събуди ли Лаура?

- Да. Страшно е доволна.

- Добре, че лекарите знаят да пазят тайна. Щях да забравя, потвърди ли приемането?

- Разбира се. От ваше име.

- Е, чакам.

Сега вече очакването бе наистина мъчително. "Не е изключително спешно, но предпочитам да не ползвам радиото..."

Едно бе сигурно - капитанът нямаше да мигне повече през тази нощ.

36. Наблюдател на биотите

Сержант Питър Русо пожела доброволно да върши тази работа, защото тя бе една негова мечта от детството. Телескопите го очароваха още на шест-седем години и през по-голямата част от юношеството си той бе събирал лещи от всички форми и размери. Поставяше ги в картонени тръби; постепенно неговите наблюдателни уреди ставаха все помощни и така той успя да опознае Луната и планетите, по-близките космически станции и всички подробности в околността на трийсет километра от дома, в който живееше.

Бе се родил на хубаво място - посред планините на Колорадо. Гледката беше безкрайна и величествена почти във всички посоки. Дълги часове бе наблюдавал върховете, които всяка година взимаха жертви измежду невнимателните катерачи. Бе видял твърде много, но въображението му сякаш не се насищаше; струваше му се, че зад всеки скален хребет, където телескопът му бе безсилен да проникне, има вълшебни царства, населени с приказни създания. И така дълги години той не отиваше по местата, които лещите доближаваха до него, тъй като знаеше, че живата действителност е съвсем различна от мечтата.

А сега, застанал в централната ос на Рама, можеше да наблюдава неща, за които бе безсилно и най-смелото въображение на младостта му.

Пред него лежеше разтворен цял свят, макар и неголям, дори да бе мъртва, тази площ от четири хиляди километра щеше да стигне за цял живот, прекаран в изследване.

Но ето че в Рама се появи животът с безкрайните си възможности. Ако не бяха живи същества, тези работи им подражаваха напълно.

Не можа да се разбере кой измисли думата "биот"; тя се появи внезапно и всички я приеха веднага. Русо стана главен наблюдател на биотите; от своя пост, разположен в централната база, той скоро започна да вярва, че е доловил нещо в тяхното поведение.

Паяците бяха подвижни сетивни елементи, които проучваха целия вътрешен свят на Рама със зрението, а навярно и с осезанието си. По едно време стотици се стрелкаха с голяма скорост наоколо, но към края на втория ден почти изчезнаха. Сега съвсем рядко се мяркаше някой от тях.

Замениха ги множество изумителни създания, за които бе не по-лесно да се намерят подходящи имена. Имаше "миячи на стъкла" с огромни крака с подложки, чиято задача очевидно бе да излъскват шестте изкуствени слънца на Рама. Техните огромни сенки, пренесени по диаметъра на света, причиняваха понякога временни затъмнения в отвъдната страна.

Ракът, който унищожи "Водно конче", изглежда бе "боклукчия". Цяла верига подобни същества приближиха лагер Алфа и отнесоха отпадъците, отрупани на определени места в самите крайнини; те щяха да приберат и

всичко останало, но Нортън и Мърсър им се противопоставиха твърдо. Инцидентът бе неприятен, но приключи бързо. Изглежда боклукчиите разбраха, че имат право само да опипват предметите, след което започнаха да пристигат през равни отрязъци от време за да видят дали няма нужда от услугите им. Това бе съвсем удобно и за двете страни и показваше висока степен на разумна дейност, независимо дали причина бяха самите боклукчии или нещо друго, което ги насочваше.

В Рама отпадъците се унищожаваша съвсем просто - всичко се изхвърляше в морето, където по всяка вероятност се разпадаше на форми, годни за повторна употреба. Процесът протичаше бързо. "Резълъшън" изчезна за една нощ, което натъжи много Руби Барнис. Нортън я утеши, отбелязвайки, че салът изпълни великолепно своята задача, а той нямаше да позволи никому да го ползва отново. По всяка вероятност акулите не бяха проникателни като боклукчиите.

Когато Русо забеляза нов вид биот и успя да му направи снимка през телескопа, той бе по-щастлив от астроном, открил нова планета. За жалост всички интересни видове обитаваха Южния полюс, където навярно бяха заети с някаква загадъчна дейност между Роговете. Нещо подобно на стоножка с прилепващи стъпала проучваше от време на време самия Голям рог, а Русо успя да зърне и друго масивно създание, истинска кръстоска между хипопотам и булдозер, което обикаляше между по-ниските върхове. Той забеляза дори и жираф, с две шии, очевидно някакъв подвижен кран.

Като всеки друг кораб и Рама имаше нужда от огледи, проверки и възстановителни работи след дългото пътуване. Екипажът бе се заловил упорито. Кога ли щяха да се появят пътниците?

Подреждането на биотите по видове не бе основното задължение на Русо. Преди всичко друго той трябваше да наблюдава две или три проучвателни групи, които бяха в непрекъснато движение, да следи дали не са изпаднали в беда и да ги предупреждава в случай на приближаваща опасност. През шест часа трябваше да го сменя някой от останалите, но когато нямаше свободен човек, а това се случваше често, Русо оставаше на поста си по дванайсет часа без прекъсване. Ето защо сега той познаваше географията на Рама по-добре от всеки друг. Тя бе му станала толкова близка, колкото планините в Колорадо през детството.

Русо разбра, че се е случило нещо необикновено още в момента, когато помощник-командирът, лейтенант Кирхоф, изскочи от въздушния шлюз Алфа. Минаваше полунощ по времето, прието от експедицията, а в определените за сън часове всички оставаха по местата си. Помисли си и за недостатъчния разпръснат персонал и явното отклонение от правилата го поразиха още повече.

- Джери, кой е дежурен на кораба?

- Аз - отговори сдържано старши-помощникът, като отвори с леко перване шлема си. - Нали не мислиш, че мога да напусна командния пулт по време на дежурство?

Той бръкна в прикрепената към скафандъра чанта и извади малка метална кутия, на която имаше надпис "Концентриран портокалов сок. Разтваря се в пет литра".

- Питър, ти си по тая част. Командирът го чака. Русо опита с ръка тежестта на кутията и каза:

- Надявам се, че си се погрижил за теплото. Понякога се слепват на първата площадка.

- Е, нали ти си майсторът.

Това беше самата истина. Наблюдателите в централната база натрупаха голям опит в спускането на забравени или необходими по спешност дребни предмети. Цялата работа се състоеше в умението да бъде преодолян участъкът с незначителна сила на притегляне, като се прецени и влиянието на ефекта на Кориолис през осемкилометровото спускане по наклона така, че предметът да не се отдалечи много от лагера.

Русо взе здрава опора, грабна кутията и я запрати надолу, но не се прицели в лагер Алфа, а почти на трийсет градуса встрани от него.

Съпротивлението на въздуха обра почти веднага нейното начално ускорение, но макар и едва доловима, силата на притеглянето я пое с постоянна скорост надолу. Кутията се удари веднъж някъде около основата на стълбата и последвалият забавен отскок я прехвърли над първата площадка.

- Сега е в ред - каза Русо. - Искаш ли да се обзаложим?

- Не - бе бързият отговор. - Ти знаеш номерата.

- А ти не си никакъв спортист. Но ще ти кажа - кутията ще падне на по-малко от триста метра от лагера.

- Не ми се вижда много близко.

- Някога можеш да опиташ. Веднъж видях как на Джо не му достигнаха няколко километра.

Кутията престана да подскача, тъй като силата на притеглянето бе вече достатъчно голяма, за да я прилепи към извитото чело на северния свод. Някъде около втората площадка скоростта ѝ достигна двайсет-трийсет километра в час; това бе почти максималната бързина, защото имаше и триене.

- Сега ще трябва да почакаме - каза Русо и седна зад телескопа, за да следи пратеника. - Ще стигне след десетина минути. А, ето капитанът. Вече свикнах да разпознавам хората от този ъгъл. Гледа към нас.

- Изглежда телескопът те прави по-силен.

- Така е. Аз съм единственият човек, който знае всичко в Рама. Поне си мисля, че е така - добави жално той и погледна укорително към Кирхоф.

- Може би ще бъдеш по-весел, като разбереш, че капитанът бе останал без паста за зъби.

С това разговорът прекъсна; най-сетне Русо каза:

- Жалко, че не прие облога. Той измина само петдесет метра. Видя я. Задачата е изпълнена.

- Благодаря, Питър - беше чудесен. Сега можеш да си лягаш.

- Да си лягам! Аз съм на смяна до 4.00.

- Съжалявам, но ти трябваше вече да спиш. В противен случай нямаше да сънуваш всичко това.

ЦЕНТЪР ЗА НАДЗОР НА КОСМИЧЕСКОТО ПРОСТРАНСТВО. ДО КОМАНДИРА НА КОРАБА "ИНДЕВЪР". ТРОЙНО ПРЕДИМСТВО ПЪРВИ КЛАС. ЛИЧНО. БЕЗ МЕЖДИНЕН ЗАПИС.

КОСМИЧЕСКА СТРАЖА СЪОБЩАВА ЗА СВРЪХСКОРОСТЕН ОБЕКТ, ИЗСТРЕЛЯН ПО ВСЯКА ВЕРОЯТНОСТ ОТ МЕРКУРИЙ ПРЕДИ ДЕСЕТ-ДВАНАЙСЕТ ДНИ, КОЙТО СЕ ДВИЖИ ПО ОРБИТА КЪМ РАМА. АКО НЕ ПОСЛЕДВАТ КОРЕКЦИИ. ЦЕЛТА ЩЕ БЪДЕ ДОСТИГНАТА НА ТРИСТА ДВАЙСЕТ И ВТОРИЯ ДЕН В ПЕТНАЙСЕТ ЧАСА. НЕОБХОДИМО Е ДА СЕ ОТДАЛЕЧИТЕ ДОТОГАВА. ЩЕ ИЗПРАТИМ ДОПЪЛНИТЕЛНИ УКАЗАНИЯ. ГЛАВНОКОМАНДУВАЩ.

Нортън прочете няколко пъти съобщението, за да го запомни. В Рама бе трудно да се държи сметка за времето; той погледна ръчния датник и видя, че е триста и петнайсетия ден. Оставаше им само една седмица.

Съобщението го разтърси; побиха го тръпки не само от думите, но и от онова, което се намираше между редовете. Жителите на Меркурий не бяха обявили изстрелването на въпросния обект, с което нарушаваха космическото право. Заключение бе недвусмислено: техният "обект" можеше да бъде само бойна ракета.

Но защо? Бе немислимо или по-скоро почти немислимо да поемат риска да застрашат "Индевър". Така че по всяка вероятност той щеше да получи навреме подробно предизвестие от Меркурий. В краен случай би могъл да напусне Рама за няколко часа, но реши, че ще го направи са-мо след енергичен протест и при изрична заповед на главнокомандувачия.

Замислен, той отиде бавно до временния жизнеохранителен център и пусна съобщението в един от хигиенните електровъзли. Искрящият блясък на лазерния лъч, просветнал през прореза под капака, го увери, че е спазил правилата за безопасност. В същия миг си помисли, че за жалост всички проблеми не могат да бъдат разрешени така бързо и без замърсяване.

Ракетата бе все още на пет милиона километра от тях, но сиянието на плазмата, която двигателите ѝ изхвърляха при спирането, се виждаше ясно в главния телескоп на "Индевър". По това време всички научиха тайната и макар и без желание Нортън даде заповед за второто, може би окончателно напускане на Рама. И все пак той бе решил да си тръгнат едва след като бъдат изчерпани всички възможности.

Операцията по спирането завърши и неканеният гост от Меркурий застана само на петдесет километра от Рама, а телевизионните му камери по всяка вероятност предаваха обстановката. Те се виждаха съвсем ясно в челната и задната част; освен тях имаше няколко малки антени, действащи във всички посоки, и една голяма параболична антена-отражател, насочена непрекъснато към далечната звезда на Меркурий. Нортън се питаше какви ли данни и указания отнасяха и донасяха сноповете сигнали.

На Меркурий нямаше да научат нищо повече от онова, което "Индевър" бе открил и излъчил по цялата Слънчева система. Наистина този космически гостенин би всички рекорди за скорост, но той можеше да бъде само едно продължение на волята на своите създатели и оръдие на техните намерения. Неговата цел щеше да се разбере скоро, защото само след три часа посланикът на Меркурий в Обединените планети щеше да направи изявление в Общото събрание.

Ракетата не съществуваше официално. По нея нямаше опознавателни знаци, а радиофарът ѝ не излъчваше на нито една стандартна честота. Това бе сериозно нарушение на правния ред, но дори и "Космическа стража" не направи официално възражение. Всички очакваха напрегнато следващата стъпка на Меркурий.

Бяха изминали три дни от първото съобщение за ракетата и отправната и точка. През цялото време обитателите на Меркурий упорито мълчаха. Те го правеха добре, когато бе в тяхна полза.

Някои психолози твърдяха, че е почти невъзможно да се проникне в начина на мислене на човек, роден и отрасъл на Меркурий. Неговите жители гледаха от Луната към планетата на своите предшественици, понякога и на собствените си родители, но не можеха да я посетят поради три пъти по-голямата сила на земното притегляне. Не им оставаше нищо друго, освен да твърдят, че никак не държат да го сторят.

Те настояваха, че презират топлите дъждове, хълмистите равнини, езерата, моретата и сините небеса, с една дума, всичко, което познаваха само от телевизионните предавания. Тяхната планета, залята от такава слънчева енергия, че дневните температури често достигаха шестстотин градуса, ги подтикваше и те често се опитваха да направят впечатление с хвалбите си за някаква физическа издръжливост, която впрочем не издържаше дори и миг сериозна проверка. В действителност те бяха по-скоро слаби, защото можеха да оживеят само при условие, че са откъснати напълно от естествената заобикаляща ги среда. Жителят на Меркурий не би издържал и един по-топъл ден в някоя от страните около екватора, дори ако успее да се справи със земното притегляне.

Независимо от това обаче те показваха истинска твърдост във важните дела. Психическият натиск от близката опустошителна звезда, техническите трудности, свързани с неподдаващата се планета, и решимостта да извлекат от нея всичко необходимо за своя живот бяха създали истински спартанци, които предизвикваха възхищение. Жителите на Меркурий заслужаваха доверие в смисъл, че винаги сдържаха обещанията си независимо от крайната цена. Те сами обичаха да се шегуват, че ако някога Слънцето започне да се превръща в нова звезда, са готови да се заемат с неговото укротяване веднага след като бъде определено възнаградението. Но според друга шегу, крято те не бяха измислили, всяко дете с интереси в изкуството, философията или абстрактната математика бе изпращано веднага в хидропонните ферми*. разбира се, това не беше шегу по отношение на психопатите и престъпниците. Меркурий не можеше

да си позволи излишен разкош от рода на престъпленията.

[* Хидропоника - способ за отглеждане на растения без почва. - бел. прев.]

Веднъж командирът Нортън бе ходил на Меркурий, където намери много нови приятели и остана поразен от видяното, подобно на повечето посетители. Тогава се влюби в едно момиче от Порт Луцифер и се интересува от подробностите на един тригодишен договор, но се натъкна на острите възражения срещу бащинство на всеки, който е отвъд орбитата на Венера. Всъщност и така не беше зле.

- Капитане, съобщение от Земята с тройно предимство от първи клас - се обади от командния пулт. - Устно предаване с едновременен текст от главнокомандуващия. Готов ли сте да го приемете?

- Снеми текста, приложи го към архива и ми прехвърли предаването.

- Ето, готово.

Гласът на адмирал Хендрикс бе спокоен и той подчертаваше всички подробности, сякаш изпращаше обикновена заповед към флота, а не ставаше дума за непознат досега случай в историята на космоса. Наистина, той не се намираще на десет километра от бомбата.

- Главнокомандуващият вика командира на "Индевър". Настоящото е кратко изложение на обстановката според нас. Знаете, че Общото събрание ще бъде открито в 14.00 часа и вие ще слушате разискванията. Не е изключено да се наложи да действувате незабавно, без съгласуване. И така, накратко: Разгледахме изпратените от вас снимки. Носителят е стандартна космическа сонда, преустроена по всяка вероятност за скоростно насочване с лазерен лъч след началния тласък. Размерът и тежестта отговарят на ядрена бомба Е диапазона от петстотин до хиляда мегатона. На Меркурий използват редовно стомегатонни заряди при разработване на рудни залежи, така че не са имали никакви трудности за изработване на въпросната бойна глава. Нашите специалисти смятат, че макар и неголям, подобен заряд е достатъчен, за да бъде разрушен Рама. Ако той се взриви под Цилиндричното море, където корпусът е най-тънък, пробивът ще бъде достатъчен, останалото ще довърши самото въртене и Рама ще се разпръсне на късове. Предполагаме, че ако жителите на Меркурий са решили да го сторят, те ще ви предупредят достатъчно време преди това, за да можете да се оттеглите. За ваше сведение ви съобщаваме, че гама-радиацията от бомба с такъв размер поражда до хиляда километра. Най-голямата опасност идва от друго място. Късовете от Рама, тежки с тонове, които се въртят със скорост от почти хиляда километра в час, могат да ви разрушат на неопределено разстояние. Ето защо ви препоръчваме да се движите по направление на оста на въртене, където няма да ви застигне нито една частица. Десет хиляди километра са достатъчни, за да бъдете в безопасност. Настоящото съобщение не може да бъде прехванато; говоря ви на чист английски език, тъй като използвам многоканално трасе с псевдопроизволен избор. Вашият отговор не е сигурен, затова бъдете предпазлив и кодирайте, където е необходимо. Ще ви се обади веднага след разискванията на Общото събрание. Завършвам съобщението. Главнокомандуващият. Край.

38. Общо събрание

Макар че е трудно да се повярва, според историческите данни по едно време старата Организация на обединените нации е имала сто седемдесет и двама членове. В Обединените планети бяха само седем, но понякога и те се оказваха пределно много. Подредени по отдалеченост от Слънцето, следваха Меркурий, Земята, Луната, Марс, Ганимед, Титан и Тритон.

В този списък имаше множество пропуски и двусмислици, които бъдещето ще поправи навярно. Недоволните не преставаха да изтъкват, че по-голямата част от членовете на Обединените планети не са никакви планети, а спътници. Колкото и да е смешно, не бяха включени четиримата великани - Юпитер,

Сатурн, Уран и Нептун.

Но на газовите гиганти не живееше никой и по всяка вероятност положението нямаше да се промени. По същия начин стоеше въпросът и с другия голям отсъстващ – Венера. Дори и най-запалените оптимисти бяха съгласни, че за инженерното овладяване на тази планета са нужни векове; между другото обитателите на Меркурий не я изпускаха от поглед и без съмнение обмисляха дългосрочни планове за нея.

Още една ябълка на раздора беше и отделното членство на Земята и Луната. Останалите настояваха, че в един участък на Слънчевата система е отрупана прекалено голяма сила. Но на Луната имаше повече хора, отколкото на всички други планети без Земята, взети заедно; тук бе и централното седалище на Обединените планети. Освен това Земята и Луната бяха почтивинаги на противоположни позиции и не се очакваше да изградят опасен съюз.

Марс се доверяваше на астероидите, без тези от Групата на Икар, които бяха под влияние на Меркурий, и още няколко, чийто перихелий откъд Сатурн ги поставяше в зависимост от Титан. Очакваше се в бъдеще да нарасне влиянието и на по-големите астероиди като Палада, Веста, Юнона и Церес, а броят на членовете на Обединените планети да стане двузначна цифра.

Ганимед представляше не само Юпитер, а оттук и повече от половината маса на Слънчевата система, но и останалите петдесетина негови спътници, където влизаха и временните пленници от астероидния пояс, независимо от несъгласието на юристите. Така и Титан поемаше грижа за Сатурн, неговите пръстени и другите трийсет и повече спътници.

Положението на Тритон бе още по-сложно. Голямата луна на Нептун бе най-отдалеченото тяло в Слънчевата система с постоянно население, поради което нейният посланик имаше значителни правомощия. Той представляше Уран с неговите осем луни, все още незаселени, Нептун и останалите му три спътника, Плутон и неговата единствена луна и самотната, безлунна Персефона. Тритон щеше да бъде представител и на всички останали планети откъд Персефона, ако има такива. Сякаш всичко това не бе достатъчно и посланикът на външния мрак, както го наричаха понякога, обичаше да пита жално: "А какво ще стане с кометите?" Останалите считаха, че въпросът може да бъде оставен за разрешаване в бъдещето.

Но ето че бъдещето бе дошло. Според някои определения Рама беше комета. Единствените гости от междузвездните дълбини, кометите, често минаваха по-близо до Слънцето от Рама, следвайки своите хиперболични орбити. Всеки специалист по правните въпроси на космоса би се възползувал от предоставения случай, а посланикът на Меркурий бе един от най-добрите.

- Даваме думата на Негово превъзходителство посланика на Меркурий.

В зависимост от разстоянието на планетата до Слънцето всички представители бяха подредени в обратна посока на движението на часовата стрелка, така че посланикът на Меркурий бе най-отдалечен вдясно от председателя. Той остана надвесен над своя компютър до последната минута, когато най-сетне свали синхронизиращите очила, с които единствено той разбираше смисъла на знаците по екрана. Бързо се изправи, като взе купчинката бележки пред себе си.

- Господин председателю, уважаеми колеги! Искам да започна с кратко изложение на обстановката в настоящия момент.

Думите "кратко изложение", произнесени от друг дипломат, често пъти предизвикваха приглушено ръмжене у слушателите, но всички знаеха, че хората от Меркурий казват това, което мислят. Посланикът продължи:

- Гигантският космически кораб или астероид, наречен Рама, бе открит преди повече от година откъд Юпитер. Отначало вярвахме, че той е природен обект, който се движи по хиперболична орбита към Слънцето, за да го заобиколи и продължи към звездите. След като се убедихме в изкуствения му произход, корабът "Индевър" от службата за надзор на Слънчевата система получи заповед да го настигне за среща. Убеден съм, че всички ние поздравяваме командира Нортън и неговия екипаж за успеха, с който изпълниха

своята неповторима задача. Отначало мислехме, че Рама е мъртъв свят, замръзнал преди много стотици хиляди години, и не може да се съживи. Навярно в строго биологичен смисъл това все още е така. Специалистите са единодушни, че независимо от своята сложност няма жив организъм, който може да възстанови функциите си, след като жизнената му дейност е била прекратена за повече от няколко столетия. Голяма част от необходимата за оживяването клетъчна информация бива изтрита дори и в условията на абсолютната нула, по всяка вероятност, от остатъчни квантови ефекти. Стигнахме до заключението, че макар и да има значителна археологическа стойност. Рама не поставя никакви значителни проблеми от гледище на междузвездната политика. Сега вече е очевидно, че сме постъпили много наивно, независимо от нечи гласове, които обръщаха внимание на изключително точно насочената, за да е случайност, орбита на Рама. Наистина може да се оспори, както някои направиха, че пред нас е един несполучлив опит. Рама е достигнал набелязаната цел, но управляващите го разумни същества са загинали. Подобно становище е също така наивно и то подценява тяхната природа. Ние пропуснахме да отчетем възможността за извънбиологично надживяване. Ако приемем правдоподобната теория на доктор Перера, която е съобразена с всички факти, съществата в Рама са се появили съвсем наскоро. Техният модел или шаблон се е намирал в някоя централна банка с данни и когато моментът е настъпил, те са били произведени от наличните суровини, навярно от разтвора на металоорганичните соли в Цилиндричното море. Такова дело е все още извън нашите възможности, но за него не съществуват теоретически пречки. Знаем, че за разлика от живата материя твърдите схеми могат да запазят определена информация през неограничен период от време. И така Рама е преминал на пълноценен работен режим, при който се изпълняват задачите на неговите създатели, независимо кои са те. Считаме за не особено важно дали рамианите са загинали преди милиони години, или всеки момент ще бъдат създадени, за да се присъединят към своите слуги. Тяхната програма се изпълнява и ще продължава да се изпълнява независимо дали са се появили или не. Рама ни показва, че двигателната му система функционира. След няколко дни той ще бъде в перихелий, където е логично да се внесе поправка в орбитата му. Следователно съвсем наскоро може да се появи нова планета и да се движи в онова пространство около Слънцето, което е под правната власт на моето правителство. Възможно е да стане и спътник на някоя голяма планета като Земята. Драги колеги, изправени сме пред множество вероятности, някои от които крият сериозни заплахи. Глупаво е да се настоява, че тези същества трябва да бъдат благоразположени и ще стоят настрана от нас. След като са дошли в нашата Слънчева система, те търсят нещо от нея. Дори да имат само научен интерес, помислете как могат да се използват получените данни. Пред нас стои култура, която е стотици, а може би и хиляди години по-напред, и навярно няма да намерим никакви допирни точки с нея. Разгледахме поведението на биотите, ония биологични роботи от филмите, които излъчи командирът Нортън, и искаме да споделим с вас нашите заключения. На Меркурий сме лишени от удоволствието да наблюдаваме местни форми на живот. Вярно е, разполагаме с всички представители на земната зоология и точно те ни помогнаха да достигнем до поразително сравнение с Рама. Говоря за колонията на термитите. Подобно на Рама и техният свят е изкуствено създаден и могат да влияят на заобикалящата ги среда. И там работата е разпределена между строго специализирани биологични машини: работници, строители, земеделци и – не забравяйте – войници. Ние не знаем дали в Рама съществува царица, но предполагам, че островът, познат като Ню Йорк, има подобна цел. Не ще продължавам повече с това сравнение, защото то има много слаби страни. Посочих го само за да ви доведе до следния въпрос: "Каква степен на сътрудничество и разбирателство е възможно между хората и термитите?"

Когато интересите не са засегнати, двете страни проявяват сдържаност. Достатъчно е обаче една от тях да поиска територията или запасите на другата, за да не остане никакво място за пощада. Разумът и техническите

възможности позволяват на хората да победят винаги, стига да са достатъчно настойчиви. Но понякога това е доста трудно, а някои вярват, че крайната победа ще бъде на страната на термитите. Без да забравяте за всичко казано дотук, помислете за страхотната заплаха, която може да се окаже Рама, макар че не е задължително да стане точно така. Какви предпазни мерки сме взели срещу най-лошата възможност? Досега само говорихме, разсъждавахме и писахме. Е, уважаеми колеги, Меркурий е една стъпка по-напред. По силата на параграф 34 от Споразумението за космоса от 2057 година, което ни дава право да вземем всички необходими мерки за защита на целостта на нашето слънчево пространство, ние отправихме към Рама ракета с мощен ядрен заряд. Ще бъдем най-доволни, ако не се наложи да я използваме никога, но поне не сме така безпомощни, както бяхме досега. Може би ще ни обвинят, че сме действували едностранно и без предварително съгласуване. Приемаме го. Но, господин председателю, с цялото необходимо за случая уважение би ли могъл някой да си представи, че щяхме да достигнем до нужното съгласие за времето, с което разполагахме. Ние считаме, че сме действували не само за нас, но и за целия човешки род. Всички идващи поколения може да ни благодарят един ден за нашата прозорливост. Признаваме за трагичен факт и дори за престъпление разрушаването на един великолепен изкуствен обект като Рама. С радост ще приемем всяко предложение, което ще помогне да го избегнем, но без опасност за човечеството. Ние не можахме да намерим друго решение, а времето изтича. Изборът трябва да бъде направен в следващите няколко дни, преди Рама да застане в перихелий. Разбира се, ние ще предупредим навреме "Индевър", но все пак бихме посъветвали командира Нортън да организира нещата така, че да се оттегли веднага. Възможно е в Рама всеки миг да започнат грандиозни изменения. Господин председателю, уважаеми колеги, това е всичко. Благодаря ви за вниманието. Ще чакам вашето сътрудничество.

39. Решението

- Е, Борис, в твоята теология има ли място за жителите на Меркурий?

- Разбира се, капитане - отвърна лейтенант Родриго със сериозна усмивка. - Това е вечната борба между силите на доброто и на злото. Идва момент, когато и хората трябва да застанат на една от двете страни.

Нортън помисли, че друго не може да се очаква. Развитието на нещата е причинило навярно силно сътресение Борис, но той не се е отдал на мълчаливо съзерцание. Християните в космоса бяха знаещи и енергични люде. Дори в някои отношения те напомняха много на обитателите на Меркурий.

- Борис, сигурен съм, че имаш някакъв план.

- Да, командире. Той е съвсем обикновен. Просто трябва да обезвредим бомбата.

- Охо! А как ще го направим?

- С едни малки клещи.

Нортън би помислил, че това е шега, ако го чуеше от друг човек. Но пред него бе Борис Родриго.

- Почакай. Нали знаеш, че бомбата гъмжи от камери? Мислиш ли, че ония от Меркурий ще седят и ще наблюдават?

- Разбира се, те не могат да направят нищо друго. Когато сигналът стигне до тях, ще бъде много късно. Аз ще свърша цялата работа за десет минути.

- Ясно. Наистина ще полудеят. Но представи си, че бомбата е капан, който само чака допир, за да се задействува.

- Малко вероятно. Просто е безсмислено. Тази бомба е построена, за да изпълни определена задача в далечния космос; без друго в нея са предвидени всевъзможни предпазни средства, а тяхната роля е да не допуснат взривяването ѝ освен при един-единствен сигнал. Аз съм готов да поема риска, без да бъде застрашен корабът. Обмислил съм всичко.

- Сигурен съм, че е така - каза Нортън.

Идеята бе великолепа и трудно можеше да се устои на притегателната ѝ сила. Особено го привличаше мисълта за обърканите жители на Меркурий; той би дал много, за да види как ще изглеждат в мига, когато разберат с голямо закъснение какво се е случило с тяхната смъртоносна играчка.

Но още в самото начало се появиха затруднения. Преди всичко той бе изправен пред най-трудното и най-отговорно решение в цялата си служба.

Впрочем ограничеността на подобна оценка бе направо смешна. Той трябваше да вземе решение, пред каквото не бе заставал нито един командир досега. От него зависеше бъдещето на целия човешки род. А ако жителите на Меркурий бяха прави?

Родриго си тръгна и Нортън включи сигналния надпис "Не безпокойте". Не си спомняше откога не бе го използвал и се учуди, че е в изправност. Сега остана съвсем сам сред шумния, пълен с хора кораб; пред него бе само портретът на капитан Джеймс Кук, който го гледаше отдолу по пътеката на времето.

Връзката със Земята бе невъзможна; предупреди го, че има опасност да прехванат съобщенията му, тъй като по самата бомба навярно имаше препредаваща апаратура. Той трябваше да поеме цялата отговорност.

Бе чул някъде, че на бюрото на един от американските президенти - може би Труман или Перес - е имало надпис "Отговорността спира тук". Нортън не бе съвсем сигурен в смисъла на използваната там дума*, но знаеше, че сега тя бе спряла на неговото бюро.

[* В английския език тя има множество значения, между които и на "пари" в американски жаргон. - бел. прев.]

Можеше да чака, докато онези от Меркурий го предупредят да напусне. Но как ще погледне на него историята? Посмъртната слава или безчестие не го безпокояха особено много, но той не искаше името му да се споменава завинаги като на съучастник в едно космическо престъпление, което е могъл да предотврати.

Планът бе безпогрешен. Точно според очакванията му Родриго бе разработил подробностите и предвидил всички възможности, дори и най-малко вероятната - бомбата да избухне при обезвреждането. И в този случай за "Индевър" нямаше никаква опасност, защото Рама щеше да му бъде щит. Що се отнася до Родриго, той гледаше съвсем безразлично на вероятността за незабавна прослава.

Успешното обезвреждане на бомбата не изчерпваше въпроса. Обитателите на Меркурий можеха да повторят своя опит, освен ако не се намери способ да им противодействуват. Но дотогава щяха да изминат няколко седмици и Рама ще е далече отвъд перихелия. Навярно по това време и най-големите опасения на черногледците ще бъдат опровергани. Или

обратното...

"Да действам или да не действам - ето въпросът." Никога до този миг Нортън не бе чувствувал толкова близо до себе си датския принц. Каквото и да стореше, доброто и злото оставаха в пълно равновесие. Той трябваше да даде отговор на най-трудния от всички въпроси. Ако стреси, щеше да научи много скоро. Ако е прав, навярно никога нямаше да го докаже.

По-нататъшните логически схеми и подреждането на възможностите на бъдещето бяха безсмислени. По този начин щеше да обикаля непрекъснато в затворен кръг. Доиде мигът, когато трябваше да се вслуша в гласа на собственото си убеждение.

Той се взря в спокойния и твърд поглед на Кук, дошъл от вековете.

- Съгласен съм с вас, капитане - прошепна. - Човешкият род трябва да живее с чиста съвест. Каквото и да казват онези от Меркурий, не всичко се състои в това да оживееш.

Той натисна бутона за връзка с командния пулт и каза бавно:

- Лейтенант Родриго, искам да поговорим. След това затвори очи, постави палците си зад ограничителните ремъци на стола и се приготви за няколко минути пълна почивка. Навярно щеше да мине доста време, преди да

40. Саботьор

Всичко излишно бе свалено от оперативния скутер; останаха само откритият скелет, двигателят, системата за управление и жизнеохранителните приспособления и апаратура. Дори седалката на втория пилот бе демонтирана, тъй като всеки килограм излишно тегло щеше да удължи времето за операцията.

Но това не беше най-важната причина за настойчивото искане на Родриго да отиде сам. Цялата работа бе съвсем проста – друг човек не бе необходим, а тежестта му щеше да увеличи с няколко минути продължителността на полета. За ускоряване на олекналия оперативен скутер бе достатъчна тяга от порядъка на една трета от тази, която щеше да отиде за четири минути до ракетата, следователно оставаха шест минути свободно време. То трябваше да стигне.

След като напусна кораба, Родриго се обърна само веднъж назад. Видя как "Индевър" се повдигна от центъра и продължи да се отдалечава полека напреко на въртящия се кръг на северния полусфера. Когато той стигне до бомбата. Рама щеше да застане между тях.

Той прекоси бавно полярната равнина. Така пестеше гориво, а не бе нужно да бърза, защото все още бе извън обсега на камерите на бомбата. Видя я в мига, когато прелетя над закривената крайна линия на света; тя блестеше на слънчевата светлина по-ярко от родната му планета.

Родриго бе добре запознат с указанията за управление. Започна да изпълнява поредните операции; жirosкопите се завъртяха и скутерът набра пълна скорост само за няколко секунди. В първия миг го смаза усещането на собственото му тегло, но бързо привикна. Все пак в Рама притеглянето бе два пъти по-голямо, а на Земята, където бе се родил, три пъти повече.

Скутерът се насочи право към ракетата, а зад него се отдалечаваше огромната, извита външна стена на петдесеткилометровия цилиндър. Но дори и сега бе невъзможно да се прецени големината на Рама, защото повърхността му бе съвсем гладка; трудно бе и да се настоява, че този свят се върти, тъй като нищо не го показваше.

На стотната секунда от началото на полета Родриго наближи до средата на пътя. Ракетата бе все още твърде далече за да може да различи нейните подробности, но тя светеше още по-силно на фона на съвсем черното небе. Бе необичайно, че не се виждаха никакви звезди – дори блестящата Земя и ослепителната Венера. Причина бяха тъмните филтри, които пазеха очите му от смъртоносния блясък. Родриго помисли, че вече е счупил един рекорд, защото навярно никой човек не е бил изпращан със задача извън кораб, намиращ се толкова близо до Слънцето. За щастие слънчевата активност бе ниска.

След две минути и десет секунди замига светлинният сигнал, тягата спадна до нула и скутерът се обърна на сто и осемдесет градуса. В същия миг тягата се възстанови напълно, но сега бързината намаляваше със същата луда скорост от три метра в секунда. Бе наистина крайно време, тъй като горивото спадна почти наполовина. До ракетата оставаха двацет и пет километра. Щеше да я достигне след две минути.

Крайната скорост на скутера бе хиляда и петстотин километра в час, което бе навярно нов рекорд и чисто безразсъдство. Но неговата задача не бе обикновена експедиция извън кораба и Родриго знаеше добре какво върши.

Бомбата растеше; сега вече се виждаше главната антена, насочена неотстъпно към далечната звезда Меркурий. Към нея от три минути насам летеше със скоростта на светлината антенният сигнал заедно с изображението на приближаващия скутер. След още две минути път щеше да я достигне.

Какво ли ще направят онези на Меркурий, след като го видят? В първия миг, разбира се, ще се вцепенят от ужас. След това ще се досетят, че той е стигнал до бомбата няколко минути преди те да разберат за неговото присъствие. Навярно някой дежурен наблюдател ще трябва да потърси своя началник и така ще загубят още време. Той бе помислил и за най-лошия случай

- дежурният офицер да има пълномощия за незабавно взривяване на бомбата; е, дори и тогава ще бъдат необходими пет минути за идването на сигнала.

Всъщност Родриго не разчиташе на случайността, тъй като християните в космоса са противници на хазартните игри; той бе сигурен, че няма да последва незабавна реакция. Обитателите на Меркурий нямаше да се осмелят да разрушат пратеника разузнавач на "Индевър", дори и да се досещат за неговата цел. Преди това щяха да опитат да се свържат по някакъв начин и той щеше да спечели още време.

Имаше и друга, още по-важна причина - те нямаше да пожертвуват една хилядамегатонна бомба за някакво скутерче. На разстояние двайсет километра от целта взривът бе съвсем безцелен. Преди това ще трябва да я преместят. Да той имаше достатъчно време... И все пак трябваше да мисли и за най-лошото. Бе решил да действа така, сякаш очаква сигнала след пет минути.

През последните няколко метра Родриго разгледа бързо всички подробности, които досега бе изучавал само по снимките, направени отдалече. Купчинката фотографични изображения се превърна в твърд метал и гладка пластмаса, които не бяха вече въображаема, а истинска смъртоносна опасност.

Самата бомба бе цилиндър с дължина около десет метра; диаметърът ѝ беше три метра, така че по някаква странна случайност бе пропорционална на Рама. Тя беше прикрепена към носителя с решетеста конструкция от къси метални греди с форма на двойно Т. Навярно във връзка с правилното разположение на центъра на тежестта бомбата беше монтирана перпендикулярно на оста на носителя, така че цялата група напомняше на зловещ чук. Наистина бе чук, чиято сила можеше да смаже цял свят.

От двата края на бомбата излизаше по един сноп преплетени кабели, които следваха дължината на цилиндъра, преминаваха през решетестата конструкция и изчезваха във вътрешността на носителя. Очевидно цялото управление и контрол бяха съсредоточени в него, тъй като по самата бомба не се виждаха никакви антени. Родриго трябваше само да поереже тези два снопа, за да се превърне всичко в купчина безвреден метал.

Той очакваше да намери точно това, но сега цялата работа му се стори прекалено проста. Погледна часовника си; след трийсет секунди онези от Меркурий щяха да разберат за неговото съществуване, разбира се, при условие, че са успели да видят как той завива покрай Рама и го напуска. Оставаха му пет съвсем сигурни минути за непрекъснатата работа и деветдесет и девет процента възможност за по-дълъг срок.

В момента, когато скутерът спря напълно, Родриго го прикачи неподвижно към решетестата конструкция. Направи го за секунди. Бе взел необходимия инструмент и изскочи веднага от мястото на водача, изпитвайки съвсем леко затруднение от коравия термоизолационен скафандър.

Погледа му привлече малка метална плоча със следния надпис:

ВЕДОМСТВО ПО ЕНЕРГЕТИКА ОТДЕЛ Д БУЛЕВАРД НА ЗАЛЕЗА, 47 ВУЛКАНОПОЛИС, 17464 ЗА СВЕДЕНИЯ ТЪРСЕТЕ ХЕНРИ К. ДЖОУНЗ

Родриго подозираше, че само след няколко минути господин Джоунз навярно ще бъде твърде зает.

Масивните клещи се справяха бързо с кабелите. Показаха се първите разделени краища и за миг Родриго помисли за отрупаните само на сантиметри отдолу пламъци на ада. Но дори и да отвори техния път, той никога нямаше да го разбере.

Погледна отново часовника си; не бе изминала още и минута, следователно той бе в графика. Оставаше да се справи и с осигурителния кабел и щеше да полети обратно пред погледа на побеснелите и безсилни обитатели на Меркурий.

В момента, когато започна да реже и втория кабелен сноп, той почувствува леко сътресение по металната повърхност. В миг се стресна и се обърна към ракетата.

Около единия от регулаторите на положението в пространството се виждаше познатото синьовиолетово сияние на включен плазмен двигател. Бомбата се готвеше да потегли.

Съобщението от Меркурий бе кратко и ужасяващо. То пристигна две минути след като Родриго изчезна зад ръба на Рама.

ДО КОМАНДИРА НА "ИНДЕВЪР" ОТ КОСМИЧЕСКИЯ ЦЕНТЪР НА МЕРКУРИЙ, ИНФЕРНО ЗАПАД. СЛЕД КАТО ПОЛУЧИТЕ ТОВА СЪОБЩЕНИЕ, ВИ ОСТАВА ЕДИН ЧАС, ЗА ДА СЕ ОТДАЛЕЧИТЕ ОТ РАМА. ПРЕДЛАГАМЕ ДА ТРЪГНЕТЕ С ВЪЗМОЖНО НАЙ-ГОЛЯМО УСКОРЕНИЕ, КАТО СЛЕДВАТЕ ОСТА НА ВЪРТЕНЕ. ПОТВЪРДЕТЕ ПРИЕМАНЕТО. КРАЙ.

Нортън прочете съобщението, без да вярва на очите си; обзе го гняв. Почувствува минутна прищявка да отговори като някой хлапак по радиото, че целият му екипаж е в Рама и са му необходими часове, за да излязат всички. Но знаеше, че няма да постигне нищо, освен да разбере докъде стига разсъдъкът и здравите нерви на онези от Меркурий.

Защо бяха решили да действуват няколко дни преди перихелия? Той помисли, че навярно силата на общественото мнение е нараснала твърде много и те са дръзнали да поставят останалата част от човешкия род пред свършен факт. И все пак това обяснение бе доста неправдоподобно, тъй като те не се отличаваха с прекомерна чувствителност.

Той не можеше да се обади на Родриго, защото скутерът се намираше в радиосаянката на Рама; лейтенантът щеше да научи новината едва след като попадне отново в зрителното поле на тсораба. А дотогава операцията ще е завършила независимо дали с успех или с поражение.

Трябваше да чака. Имаха достатъчно време, не по-малко от петдесет минути. Междувременно реши как да реагира на съобщението от Меркурий.

Щеше да се държи така, сякаш не е получил нищо, и да чака тяхната следваща стъпка.

Когато бомбата започна да се премества, Родриго не се уплаши; това, което почувствува, беше много по-страшно. Той вярваше, че вселената се подчинява на строги закони, които са в сила не само за онези от Меркурий, но дори и за бога. Но тъй като и най-бързота съобщение не може да изпревари светлината, той бе взел пет минути преднина, независимо от понататъшните им действия. Цялата работа можеше да бъде само едно невероятно, макар и смъртоносно съвпадение. Просто те бяха изпратили към бомбата някакъв сигнал почти по времето, когато той се отдалечи от "Индевър"; този сигнал бе пропътувал осемдесет милиона километра, докато той измина само петдесет.

Може би това беше само автоматично изменение на положението в пространството, за да се избегне пренагриването на носителя. На някои места температурата на повърхността бе почти хиляда и петстотин градуса и той се стремеше да стои колкото може повече в сянка.

Ето че припламна втори двигател, за да довърши работата на първия. Не, това не беше обикновено регулиране на температурния режим. Бомбата се насочваше към Рама.

Сега вече бе безсмислено да търси причините. Той имаше на своя страна нещо много важно. Ракетата щеше да набере бавно необходимата скорост, тъй като нейното максимално ускорение бе едва една десета част от нейното. Той можеше да продължи.

Провери захватните скоби на скутера и предохранителното въже към скафандъра. Постепенно нарастващият гняв не помрачи разсъдъка му, а само засили неговата решителност. Нима онези от Меркурий щяха да взривят бомбата без предупреждение, без да дадат на "Индевър" някаква възможност?

Това бе невероятно; подобно жестоко и безразсъдно действие щеше да изправи срещу тях цялата останала част от Слънчевата система. И какво ги бе накарало да забравят за тържественото обещание на техния посланик?

Но независимо от плановете си те нямаше да успеят.

Второто съобщение от Меркурий бе повторение на първото; то дойде десет минути по-късно. Следователно оттам му дадоха някаква отсрочка. Нортън имаше още час време. Очевидно бяха чакали отговор от "Индевър", преди да се обадят отново.

Сега вече се очертаваше и друга опасност. Без съмнение те бяха забелязали Родриго и сигурно са предприели нещо през последните минути. Навярно изпратените от тях сигнали ще пристигнат не след дълго.

Той трябваше да подготви оттеглянето. Всеки миг огромната грамада на Рама, която изпълваше небето пред тях, можеше да пламне по краищата и да ги ослепи с краткотраен блясък, по-ярък и от Слънцето.

Родриго бе се закрепил добре, когато дойде главният тласък. Само след двайсет секунди той почувствува второ сътресение. Пресметна бързо наум; оказа се, че увеличаването на скоростта е под петнайсет километра в час. Следователно бомбата може да достигне Рама след повече от час и навярно се приближава, за да застане в по-удобна позиция. Това не беше лошо като подготовка, но онези от Меркурий се сетиха малко късно.

Той погледна часовника си, макар че непрекъснато си даваше сметка за изминалото време. Сега на Меркурий го виждаха на по-малко от два километра от целта и навярно бяха разбрали какво е намислил; оставаше им само да се питат дали го е извършил.

Ето че и вторият сноп кабели бе прорязан без всякакви трудности. Като съвестен работник, Родриго си бе подбрал добри инструменти. Бомбата бе обезвредена или по-точно не можеше да бъде взривена от разстояние.

Имаше обаче още една възможност и той не бе я забравил. По бомбата не се виждаха външни контактни възпламенители, но навярно имаше и вътрешни от типа, които се задействуват при удар. Обитателите на Меркурий държаха все още в ръцете си управлението на носителя и можеха да се прицелят във всяка точка на Рама. Работата на Родриго не бе завършена напълно.

След пет минути в някоя командна зала на Меркурий щяха да го видят да пълзи обратно по дължината на ракетата, без да изпуска от ръка скромните клещи, които обезвредиха най-страшното оръжие, създадено от човека. Изкуши го мисълта да махне към камерата, но реши, че това е под достойнството му. Все пак той влизаше в историята; милиони хора в бъдещето щяха да наблюдават тази сцена, освен ако онези от Меркурий не унищожат записа в пристъп на ярост. Почувствува, че ще му бъде трудно да им се сърди.

Той приближи до стойката на далекообхватната антена и се отправи към отражателя, като се прихващаше ту с едната, ту с другата ръка. Верните клещи се справиха набързо със системата за многократно автоматично регулиране, без да желят нито кабелите, нито лазерните вълноводи. След последното рязване антената започна да се върти бавно във всички посоки. Неочакваното движение го изненада, преди да схване, че е разрушил нейната връзка за автоматично насочване към Меркурий. Само след пет минути тамошните наблюдатели щяха да останат без всякаква връзка със своя слуга. А той сега бе не само напълно безопасен, но бе изгубил и слух, и зрение.

Родриго се покатери бавно в скутера, отпусна съединителните скоби и се завъртя бавно, докато предните амортизатори опряха колкото бе възможно по-близо до центъра на тежестта на ракетата. Той включи на пълна тяга и остана така в продължение на двадесет секунди.

Скутерът се подчиняваше съвсем мудро, защото масата, която изтласкваше, бе много пъти по-голяма от неговата собствена маса. След като изключи напълно тягата, Родриго отчете внимателно новия вектор на скоростта на бомбата.

Опасността от сблъскване с Рама бе премахната. Нямаше никакви пречки за точното определяне на местоположението на бомбата. Все пак тя струваше много скъпо.

Родриго бе болезнено честен човек. Не искаше онези от Меркурий да го обвинят, че е унищожил тяхната собственост.

41. Герой

- Мила - започна да диктува Нортън, - тази глупост ни отне почти цял ден, но сега поне нищо не ми пречи да поговоря с теб. Аз съм още в кораба, който се връща на старото място около полярната ос. Преди около час прибрахме Борис, който сякаш току-що бе привършил едно спокойно дежурство. Предполагам, че никой от нас няма да може да посети отново Меркурий и се

чудя дали Земята ще ни посрещне като герои, или като престъпници. Но моята съвест е чиста и съм убеден, че постъпих правилно. Не зная само дали някога рамианите ще ни благодарят. Тук ще останем не повече от два дни. За разлика от Рама ние нямаме кожа с, дебелина един километър, за да ни пази от Слънцето. Вече се появиха горещи петна по корпуса и трябваше да поставяме местни отражатели. Извинявай, не исках да те отегчавам с моите трудности. Остава ни време само за още една разходка из Рама и съм решил да го използвам колкото е възможно по-добре. Не се безпокой, няма да рискувам.

Той спря да записва. Това поне бе по-близо до истината. Всеки миг в Рама им носеше несигурност и опасности; никой не бе се почувствувал наистина спокойно, заобиколен от сили извън собствените си възможности за възприятие. Дошло бе време за последната обиколка и той реши да опита щастието си с по-голяма настойчивост, след като никога вече нямаше де върнат на това място.

- След четридесет и осем часа всичко ще бъде свършено. По-нататък ще видим, защото, както знаеш, изчерпахме цялото гориво, за да влезем в тази орбита. Все още не са ми съобшили дали ще изпратят навреме танкер, за да се върнем на Земята, или ще трябва да останем на Марс. Както и да е, за Коледа ще си бъда в къщи. Кажи на сина, че за жалост не мога да му донеса малко биотче, защото няма. Всички сме добре, но сме много уморени. Сега имам право на голяма отпуската и ще запълним пропуснатото. За мене могат да кажат всичко, но ти имаш мъж герой. Колцина жени могат да кажат, че съпругът им е спасил цял свят?

Както винаги той прослуша внимателно записа, преди да го дублира, за да бъде сигурен, че може да го изпрати на двете си семейства. За първи път не знаеше кое от тях ще види най-напред. Обикновено неумолимият ход на планетите определяше програмата му за цяла година напред.

Но всичко това беше във времето преди Рама. Отсега нататък нищо нямаше да се повтори.

42. Стъкленият храм

- Мислите ли, че биотите ще ни спрат, ако опитаме? - запита Карл Мърсър.

- Възможно е и това е едно от нещата, които искам да разбера. Защо ме гледаш така?

Мърсър се усмихна бавно и загадъчно; всички познаваха тази усмивка, предизвикана от някоя негова си шега, която не винаги споделяше с останалите на борда;

- Капитане, чудя се, дали не чувствувате вече Рама като ваша собственост? Досега забранявахте всякакви опити за влизане с взлом в страдите. Защо е тази промяна? Да не би онези от Меркурий да са ви подсетили за нещо?

Нортън се разсмя, но изведнъж стана сериозен. Въпросът бе тънък и той не бе сигурен дали очевидният отговор е правилен.

- Може би бях прекалено предпазлив, защото исках да избегнем неприятностите. Но тази е последната ни възможност дори и да бъдем принудени да отстъпим, няма да загубим кой знае колко много.

- При условие, че отстъпим в добър ред.

- Разбира се. Но досега биотите не са показвали враждебност. А като оставим паяците настрана, не вярвам, че нещо може да ни настигне, ако трябва да спасяваме живота си с бягство.

- Капитане, вие ако искате, бягайте, но аз мисля да се оттегля с достойнство. Да, съвсем случайно намерих обяснение за учтивостта на биотите.

- Малко е късно за нова теория.

- Чуйте я все пак. Те мислят, че ние сме рамиани. Не могат да направят разлика между онези, които дишат кислород.

- Не вярвам да са толкова глупави.

- Въпросът не е глупост. Просто те са програмирани за определени видове дейност, а ние сме извън рамките на тази програма.

- Може би си прав. Току-виж сме се убедили веднага, щом започнем работа в Лондон.

Джо Калвърт винаги бе харесвал старите филми за обири на банки, но не бе и помислял, че ще вземе лично участие в подобно дело. А сега той правеше точно това.

Пустите улици на Лондон изглеждаха пълни със заплаха, макар че виновна бе само гузната му съвест. Той не вярваше, разбира се, че заобикалящите ги плътно затворени сгради без прозорци са пълни с тълпи зорки обитатели, които ще се нахвърлят гневно върху неканените гости в мига, когато те се допрат до тяхната собственост. Целият комплекс бе нещо като складова база, така както всички други градове.

Но той имаше още едно опасение и то бе по-оправдано. Навярно някъде в Рама бе поставена предупредителна система, макар че по всяка вероятност тя не се състоеше от пронизителни звънци и виещи сирени. Без нея биотите не можеха да разберат мястото и времето, когато са необходими техните услуги.

- Който няма очила, да се обърне - нареди сержант Уилърд Майрън. Всички почувствуваха миризма на азотен окис в мига, когато въздухът пламна от лъча на лазерната горелка; с постоянно свистене огненият нож започна да си пробива път към тайните, скрити по времето, когато се е появил човекът.

Нито един материал не можеше да устои на тази съсредоточена в една точка сила; скоростта на рязане бе няколко метра в минута и след малко отворът на височина на човешки ръст бе очертан.

След като отрязаният участък не падна сам, Майрън го побутна - първоначално внимателно, после по-твърдо, а на края го тласна с всички сили. Той се строполи навътре с кънтящ, глух трясък.

Отново, както при първите стъпки в Рама, Нортън си спомни за археолога и отворения египетски гроб. Той не очакваше да види бляска на злато и нямаше никакви предварителни идеи, когато премина през отвора със запалена светлина.

В първия миг му се стори, че е попаднал в гръцки храм, построен от стъкло. Сградата бе изпълнена с редици отвесни кристални колони, широки около метър, които се издигаха от пода до тавана. Те бяха стотици и отминаваха нататък в мрака, отвъд светлината.

Той приближи до най-близката колона и насочи лъча на лампата към вътрешността ѝ. Сякаш пречупен през цилиндрични лещи, светлинният сноп се разтвори от другата страна и продължи да се събира във фокус и да се разпръсва през следващите колони, губейки постепенно силата си. Нортън имаше чувството, че е попаднал на някакъв сложен опит по оптика.

- Много красиво - каза практичният Мърсър, - но какъв смисъл има всичко това? Кому е нужна гора от стъквени стълбове?

Нортън чукна внимателно по колоната. Тя отекна по-скоро като метал, отколкото като кристал. Почувствува се съвсем объркан и реши да последва един ценен съвет, който бе чул много отдавна: "Когато се съмняваш, не казвай нищо и продължавай по-нататък."

Стигна до следващата колона, напълно еднаква с първата, и в същия миг чу изненаданото възклицание на Мърсър:

- Готов съм да се закълна, че преди малко тази колона беше празна. Сега в нея има нещо. Нортън погледна бързо назад.

- Къде? - запита той. - Не виждам нищо. Насочи погледа си в посоката, в която сочеше пръстът на Мърсър. Там наистина нямаше нищо; колоната бе напълно прозрачна.

- Как да не виждате? - отзова се Мърсър с недоверие. - Елате тук. По дяволите, изчезна!

- Какво става там? - попита Калвърт.

Изминаха няколко минути, преди да получи някакъв свързан отговор.

Колоните не бяха прозрачни от всички страни и при различни ъгли на

падащата светлина. Когато заобикаляха някои от тях, внезапно във вътрешността ѝ се появяваха вградени предмети, които изчезваха след миг; те напомняха на мухи, попаднали в янтар. Бяха десетки и съвсем различни. Изглеждаха като истински и много от тях сякаш заемаха полагащото се на обема им място в пространството.

- Това са холограми - каза Калвърт. - Също като в музей на Земята.

Обяснението изглеждаше правдоподобно и затова Нортън се отнесе с недоверие към него. Съмненията му нараснаха, докато разглеждаше другите колони и извикваше във въображението си образите на предметите, които виждаше във вътрешността им.

Това бяха инструменти, пригодени за необикновено големи ръце, контейнери, малки машини с командна клавиатура, очевидно предназначена за повече от пет пръста, научна апаратура, изненадващо познати и обикновени кухненски прибори, включително ножове и чинии, на които необичайна бе само големината; освен тях имаше още стотици по-неизвестни предмети, често размесени в една и съща колона. За разлика от музеите, тук липсваше логическа последователност и разпределение на вещите, свързани помежду си. Всичко напомняше за напълно случаен сбор от предмети с различно предназначение.

Те бяха вече снели изплъзващите се изображения в много от кристалните стълбове, когато Нортън долови как невероятното разнообразие на вещите се превръща във водеща нишка. Навярно пред себе си имаха не сбирка, а каталог, подреден по някаква произволна, но напълно издържана логическа система. Той помисли за съвсем необичайните възможности за съпоставяне, които се криеха във всеки списък на понятия, подредени по азбучен ред, и сподели идеята си със своите спътници.

- Разбирам за какво мислите - каза Мърсър. - Рамианите ще бъдат не по-малко изненадани, когато видят, че сме поставили на едно място камери и камертони.

- Или ботуши и брадви - добави Калвърт, след като мисли напрегнато няколко секунди. Той реши, че подобна игра може да продължи цели часове с нарастваща степен на неточност.

- Именно - отвърна Нортън. - Навярно това е каталог с предметен показалец на триизмерни изображения или шаблони, или плътни откопирани образи, ако ви харесва повече.

- А какво е предназначението му?

- Вижте, нали си спомняте теорията, че биотите са се появили или точно са били създадени с помощта на складирани някъде матрици едва тогава, когато е имало нужда от тях.

- Разбирам - обади се Мърсър и продължи бавно и замислено: - Щом на някой от рамианите му потрябва например лява ръкавица, той трябва само да набере съответния кодов номер и матрицата прави необходимото копие.

- Нещо подобно. Но моля ви, не ме разпитвайте за всички подробности.

Размерите на колоните, между които се движеха, ставаха все по-големи; диаметърът им надхвърляше два метра. Нарастаха и изображенията на предметите в тях. Бе доста странно, но рамианите очевидно предпочитаха озадачаващия мащаб едно към едно. Нортън не можа да си отговори на въпроса, как те складират по-обемистите предмети.

Четиримата разузнавачи се разпръснаха между кристалните колони така, че да обхванат по-голяма площ, и ловяха с камерите бързо отлитащите образи. Нортън помисли, че в крайна сметка имаха немалък шанс, след като попаднаха на този илюстриран каталог на изделията в Рама. В същото време те трудно можеха да намерят нещо по-озадачаващо. Не видяха нищо повече от безплътни изображения, изградени от светлина и мрак. В действителност тези предмети не съществуваха.

Нортън го знаеше добре и все пак няколко пъти едва издържа на изкушението да вреже лазерния лъч в една от колоните; желанието му да занесе нещо на Земята бе много силно. Помисли си с неудоволствие, че и маймуната чувствава същия подтик да сграби изображението на банана в

огледалото.

Той тъкмо снимаше някакъв предмет, подобен на оптически уред, когато викът на Калвърт го накара да се втурне между стълбовете.

- Капитане, Карл, Уил, погледнете това!

Калвърт не се поддаваше на внезапни вълнения, но онова, което намери, не бе случайно.

В една от двуметровите колони се виждаха превъзходни доспехи или някаква униформа, предназначена за изправено същество, по-високо от човешки ръст. В средата имаше тясна метална лента, която очевидно опасва талията, гръдния кош или някаква друга част от тялото, неизвестна за земната зоология. От нея се издигаха три изострени навън тънки колонки, които опираха в пояс, описващ съвършено правилен кръг, широк един метър. В пояса се виждаха три разположени на еднакво разстояние един от друг отвора, предназначени без съмнение за горни крайници или ръце.

Имаше множество джобове, подобия на токи, нещо като патрондаши, от които се подаваха тръбички и електрически проводници, а така също и малки черни кутии, чието присъствие в някоя лаборатория на Земята не би учудило никого. По своята сложност доспехите напомняха на скафандър за космонавти, макар че очевидно не можеха да покрият цялото тяло на съществото, което ги носи.

Нортън се питаше дали това същество е рамиан. Те сигурно нямаше да разберат, но то беше разумно същество, тъй като никое животно не може да си служи с такава сложна апаратура.

- Около два метра и половина - каза замислено Калвърт, - без да смятаме главата или каквото има там.

- Има три ръце, а по всяка вероятност и три крака. Също като паяците, само по-голямо. Мислите ли, че това е съвпадение?

- Сигурно не. И ние проектираме роботите по наше подобие. Защо рамианите да не го правят?

Майрън бе необичайно разстроен и гледаше доста уплашено.

- Мислите ли, че те знаят за нашето присъствие? - пошепна той.

- Съмнявам се - отвърна Мърсър. - Ние дори не сме достигнали до прага на тяхното усещане, макар че онези от Меркурий направиха добър опит.

Те останаха на същото място, сякаш не можеха да се откъснат от гледката, когато от централната база се обади гласът на Русо, пълен с безпокойство:

- Капитане, по-добре е да излизате.

- Какво има? Да не са тръгнали насам биотите?

- Не. Много по-сериозно е. Светлините угасват.

43. Оттегляне

Когато Нортън се промъкна набързо през входа, пресечен с лазерния лъч, шестте слънца на Рама блестяха все така силно. Помисли си, че Русо сигурно е сбъркал, колкото и да бе невероятно.

Неговата реакция не изненада Русо.

- Става толкова бавно, че трябваше да мине доста време, преди да забележа - обясни той внимателно. - Няма място за съмнение; доказаха го и приборите. Силата на светлината е намаляла с четиридесет процента.

Нортън повярва едва след като се върна остротата на погледа му, привикнал към мрака на стъкления храм. Дългият ден на Рама отиваше към своя край.

Бе все така топло, но Нортън почувствува хладна тръпка. Усещането му беше познато от Земята; в един хубав летен ден светлината отслабна необяснимо, сякаш се смрачаваше; намаля и слънчевата топлина, макар че небето бе съвсем ясно. Едва тогава той си спомни, че бяха съобщили за частично слънчево затъмнение.

- Това е всичко - каза той мрачно, - тръгваме си. Оставете тук

снаряжението – няма да ни потрябва.

Надяваше се, че поне част от програмата ще се окаже правилна. Той избра Лондон като обект за изследване, защото беше близо до стълбището. Подножието на Бета бе само на четири километра.

Поеха с равномерни отскоци; това бе най-удобният начин за придвижване в район, където силата на притегляне бе само половин g .

Нортън наложи крачка, с която щяха да стигнат до края на равнината, без да се уморят и за най-кратко време. Безпокоеше го остро мисълта за осемкилометровото стълбище Бета, но се надяваше да се почувствува много по-спокоен, когато почнеха да го изкачват.

Първият трус ги завари в самото подножие на стълбището. Той бе много слаб; Нортън се обърна неволно на юг, защото очакваше да види отново огненото зрелище около Роговете. Но Рама никога не се повтаряше. Ако имаше разреди около онези островърхи като игли планини, те бяха много слаби и не се виждаха.

– Главен пост – извика той, – усетихте ли?

– Да, капитане, много слаб трус. Навярно ще има нова промяна на положението в пространството. Следим показанията на жироскопа. Засега няма нищо... чакайте за миг! Да, отчита в плюс. Едва се забелязва; по-слабо е от един микрорадиан за секунда, но е постоянно.

Ето че Рама бе започнал да се обръща, макар и незабележимо бавно. Навярно предишните трусове са били само предупреждение; сега започваше истинската операция.

– Скоростта нараства. Пет микрорадиана. Ей, а този усетихте ли го?

– Разбира се. Включете всички бордови системи. Трябва да сме готови за незабавно отделяне.

– Мислите ли, че е започнало изменението на орбитата? Все още сме далече от мястото на перихелия.

– Рама не се съобразява с нашите учебници. Сега сме около Бета. Ще починем пет минути.

Тези минути бяха недостатъчните им се сториха цяла вечност, тъй като светлината отслабваше непрекъснато.

Всички имаха електрически лампи, но мисълта за мрака бе непоносима. Психиката им бе дотолкова привикнала с безкрайния ден, че едва си спомняха за първите стъпки в този свят. Почувствуваха остро желание да изкочат на слънчева светлина, която бе само на един километър, но от другата страна на стената на цилиндъра.

– Централна база – повика Нортън, – прожектирът в ред ли е? Скоро може да ни потрябва.

– Да, капитане. Ето, готово.

Осем километра по-горе се появи окуражителна светлинка. Тя бе много слаба дори и в помръкващия ден на Рама, но бе им помогнала веднъж и щеше пак да ги води в случай на нужда.

Нортън мрачно помисли, че в това най-дълго изкачване нервите им ще се опънат до краен предел. Но да бързат бе невъзможно, независимо от обстоятелствата; всяко претоварване бе опасно, защото щяха да отпаднат някъде по главозамайващия склон и трябваше да чакат, докато измъчените мускули им позволят да продължат нагоре. Навярно сега те бяха един от най-подходящо подготвените екипажи за работа в космоса, но все пак имаше граници за възможностите на човешката плът и кръв.

След цял час упорит, еднообразен ход те стигнаха до четвъртия участък от стълбището, който се намираще на около три километра от равнината. Оттук нагоре ставаше по-лесно, тъй като силата на притегляне бе спаднала до една трета g . От време на време следваха слаби трусове, но освен тях всичко бе спокойно, а светлината бе все още достатъчно силна. Те почувствуваха известна увереност; дори помислиха дали не са си тръгнали твърде рано. Едно нещо обаче бе напълно сигурно – вече нямаше да се върнат обратно. Всеки от тях бе вървял за последен път през Централната равнина на Рама.

Спряха, за да си починат на четвъртата площадка, и тогава Калвърт

възкликна :

- Какъв е този шум, капитане?

- Шум ли? Не чувам нищо.

- Високо свистене с намаляваща честота. Не е възможно да не го чувате.

- По-млад си и слухът ти е по-добър. О, да, сега чувам.

Звукът идваше сякаш от всички посоки. Ставаше все по-силен, дори пронизителен, но височината му бързо спадаше. Внезапно спря.

След няколко секунди той се разнесе отново по същия начин. Напомняше за мрачния и властен глас на фаровите сирени, които изпращат предупреждения в обгърнатата в мъгла нощ. Той носеше някакво бързо послание. Не бе предназначен за тях, но те го чуваха и разбираха. Ето че и светлините потвърдиха този глас.

Те почти угаснаха, а след малко започнаха да примигват. По дължината на шестте тесни долини, които осветяваха досега целия свят, прелитаха блестящи маниста, подобни на кълбовидни мълнии. Движеха се в посока от полюсите към морето и техният постоянен, омагьосващ ритъм можеше да означава само едно: "Към морето! Към морето!". Бе толкова трудно да се устои на призива на светлината, че всички усещаха някакъв властен подтик да се върнат обратно и да потърсят забрава във водите на Рама.

- Централна база! - повика бързо Нортън. - Виждате ли какво става? След миг чува гласа на Русо, в който се долавяше не само уплаха, а и страхопочитание:

- Да, капитане. Наблюдавам южния дял. Там има тълпи от биоти; някои от тях са много големи. Кранове, булдозери... и много боклукчии. Всички бързат обратно към морето, но такава скорост не съм виждал досега. Ето, един от крановете полита от ръба надолу. Също като Джими, само че много по-бързо... Разпръсна се на части... А, появиха се акулите... Нахвърлят се... Пфу, грозна картина... Връщам се към равнината. Един от булдозерите, изглежда, се е повредил. Обикаля непрекъснато в кръг. Няколко рака се втурват и го разнасят на късове... Капитане, мисля, че най-добре ще е да се върнете веднага.

- Повярвай, правим всичко възможно - отвърна дълбоко развълнуваният Нортън.

Рама се приготвяше подобно на кораб пред буря, по който обковават с дъски отворите към вътрешните помещения. Нортън бе овладян от това усещане, макар че то не бе оправдано логически. Но той не бе пълен господар на волята си. Чувствуваше как в съзнанието му се борят два натрапчиви импулса; единият го караше да бърза нагоре, а другият му внушаваше да се подчини на мълниците, които прелитаха по небето и го подканяха да тръгне с биотите в техния марш към морето.

Стигнаха до следващата площадка на стълбището. Още десет минути почивка, за да се изцеди умората от мускулите им. И отново на път. Оставаха още два километра, но не си струваше да се мисли за това...

Изведнъж престана влудяващото със своята последователност свистене. В същия миг прекъсна и/Г бесният ход на светлите кълба, полетели по Правите долини към морето. Шестте дълги слънца на Рама заблестяха с познатата непрекъсната светлина.

Но силата им не преставаше до отслабва; от време на време примигваха, сякаш от някакви бързо изчерпващи се източници някой изтегляше внезапно огромни количества енергия.

Понякога те чувствуваша под краката си слаби трусове. От кораба съобщаваха, че Рама продължава да се премества неуловимо бавно, подобно на компасната стрелка, която се подчинява на някое слабо магнитно поле. Всъщност това бе успокояващо и Нортън помисли, че истинските тревоги ще започнат тогава, когато Рама застане на едно място.

Русо съобщи, че всички биоти са изчезнали. Сега в целия вътрешен свят на Рама останаха да се движат само няколко човешки същества, които пълзяха мъчително бавно по извитото чело на северния свод.

Нортън бе победил отдавна главозамайването от първото изкачване, но

сега в съзнанието му се прокрадваше нова уплаха. Те бяха много уязвими, прилепнали към безкрайния склон между равнината и централната база. Той се замисли какво ще стане, ако Рама е завършил вече промяната на своето положение в пространството и започне да набира скорост,

Навярно тласъкът ще бъде насочен по оста. Ако е в южна посока, те не рискуваха нищо, тъй като силата ще ги притисне леко към склона, по който се изкачваха. В противния случай обаче можеха да излетят в пространството и да паднат обратно на равнината, простряла се далече под тях.

Той се опита да си вдъхне смелост с мисълта, че всяко възможно ускорение ще бъде много слабо. Изчисленията на доктор Перера бяха убедителни. Максималното ускорение за Рама бе едва една петдесета ж; в противен случай Цилиндричното море щеше да прехвърли южния праг и да залее целия континент. Но Перера си седеше в удобния кабинет на Земята и над него не бяха увиснали километри от метал, който всеки миг може да се срути върху главата му. А защо в Рама да няма периодични наводнения?

Не, всичко това бе смешно. Наистина бе глупаво да си представи, че внезапно трилиони тонове маса ще полетят с ускорение, което ще го откъсне от мястото му. И все пак до края на изкачването той не се отдалечаваше много от сигурното перило. След безкрайно дълго време стълбището свърши. Оставаха няколкостотин метра отвесна, вдълбана стълба. По нея нямаше да се изкачват; щяха да ги изтеглят с въже от централната база. Силата на притегляне бе толкова малка, че в основата на стълбата човек тежеше не повече от пет килограма, за да изчезне напълно теплото му някъде в нейния горен край.

И така Нортън си почиваше, привързан с въжето; от време на време се хващаше за стълбата, за да се противопостави на малката сила на Кориолис, която се опитваше да го отнесе встрани. Той гледеше за последен път Рама и почти забрави за вдървените си мускули.

Беше толкова светло, колкото е на Земята при пълнолуние. Целият пейзаж се виждаше ясно, но подробностите се сливаха. Обширна част от Южния полюс бе закрыта от светеща мъгла, през която надничаше само върхът на Големия рог – малка, но ясно доловима тъмна черта.

Грижливо подреденият и все така непознат континент отвъд морето напомняше за случайно нахвърляна мозайка. Нортън не задържа дълго погледа си върху него, защото перспективата го скъсяваше и всички детайли се сливаха.

Той обходи с очи кръглия пояс на морето; видя за първи път еднообразната картина на неспокойната вода, блъскаща се в преградите, които се намираха на равни разстояния една от друга. Макар и слабо, промяната в положението на Рама в пространството се чувствуваше. Нортън бе убеден, че и при тези условия е достатъчно само да попита сержант Барнис и тя би прекосила на драго сърце морето със своя загубен вече "Резълюшън".

Ню Йорк, Лондон, Париж, Москва, Рим... Той се сбогува с всички градове в северното полукълбо и се надяваше, че рамианите ще му простят за нанесената щета. Навярно те щяха да разберат, че всичко е било сторено в името на науката.

Най-сетне стигна до централната база. Поеха го приятелски ръце, които го понесоха бързо към въздушните шлюзи. Преуморените му крайници трепереха така неудържимо, че се чувствуваше почти напълно безпомощен и бе доволен да го носят като полупарализиран инвалид.

Тръгнаха надолу в централния кратер и Нортън видя как небето на Рама се спуска над него. В мига, в който вратата на външния въздушен шлюз закри завинаги гледката, той си помисли, че наистина е странно да пада нощ точно сега, когато Рама се намира най-близко до Слънцето.

44. Хипердвигател

Според Нортън сто километра бяха напълно достатъчни за тяхната

безопасност. Сега Рама приличаше на огромен черен правоъгълник, застанал върху по-дългата си страна, която скриваше Слънцето. Нортън използва тази възможност и разположи "Индевър" в пълна сянка така, че да облекчи охладителните системи и да успеят да догонят закъснението с ремонта на кораба. Защитният тъмен конус бе готов да изчезне всеки миг и той бе решил да си послужи колкото може по-добре с него.

Рама все още променяше положението си. Бе се отклонил почти с петнайсет градуса; очевидно предстоеше голямо отклонение в неговата орбита. В Обединените планети възбудата граничеше с истерия, но до "Индевър" достигна само слаб отглас от нея. Екипажът бе изтощен физически и емоционално до крайност; след като излетяха от северния полус на Рама, всички спаха дванайсет часа с изключение на ограничения до крайност дежурен състав. По лекарско предписание и Нортън премина през успокоителен електросеанс, но въпреки това сънува как се изкачва по безкрайно стълбище.

След втория ден нещата на кораба почти навлязоха в нормалния ход, а изследването на Рама се струваше на всички като случка от друг живот. Нортън се залови с натрупаната канцеларска работа и плановете за бъдещето; отхвърляше молбите да го интервюират, макар че някои бяха успели да се промъкнат като представители на радиовръзката с "Надзор на Слънчевата система" и дори с "Космическа стража". От Меркурий не идваха никакви вести; сесията на Общото събрание на Обединените планети бе отложена, но всички бяха готови да се съберат още при първия сигнал.

Бяха изминали трийсет часа, откакто напуснаха Рама, и за Нортън това бе първият спокоен нощен сън, когато внезапно го върнаха към действителността. Още замаян, той изруга, погледна с невиждащ поглед към Карл Мърсър и като всеки добър командир в същия миг бе вече буден.

- Спря ли да се премества?

- Да. Неподвижен е като скала.

- Бързо при командния пулт.

Целият кораб се раздвижи. Дори глупчовците разбраха, че нещо става, и издаваха тревожни звуци, докато Мак Ендрюс не ги успокои с бързи знаци. Докато седеше на стола и затягаше ограничителните колани около кръста си, Нортън се питаше дали това не е поредната лъжлива тревога.

Сега Рама бе се скъсил във форма на невисок цилиндър, а зад единия му край надничаше изгарящият венец на Слънцето. Нортън внимателно върна "Индевър" в сянката на изкуственото затъмнение и видя как бисерното великолепие на короната се появява отново на фона на по-светлите звезди. Един огромен протуберанс, висок най-малко половин милион километра, бе се издигнал така далече от Слънцето, че горните му разклонения изглеждаха като кръвавочервено, огнено дърво.

Нортън си каза, че не им остава нищо друго, освен да чакат. Сега най-важното бе да не се отегчават и да са готови да действуват веднага, щом се наложи, без да изпускат от очи измерителните прибори, независимо колко дълго щеше да продължи всичко това.

Странна работа! Звездното поле се преместваше, сякаш бе включил двигателите за завъртане на кораба. Но той знаеше много добре, че не се е докосвал до уредите за управление, а и не бе почувствувал никакво сътресение.

- Капитане - чу се напрегнатият глас на Калвърт от мястото на навигатора, - ние се въртим! Погледнете звездите! А приборите не показват нищо!

- Скоростните жироскопи действуват ли?

- Съвсем нормално. Виждам показанията за нулева вибрация. А в същото време се въртим с няколко градуса в секунда!

- Това е невъзможно.

- Напротив, погледнете сам.

Когато всички измерителни уреди са повредени, човек трябва да разчита на собствената си зрителна апаратура. Ето че Сириус прекоси границата на наблюдателния люк. Ако вселената, върнала се внезапно към докоперниковата

космология, не бе решила да обикаля около "Индевър", оставаше единствената възможност, че звездите са неподвижни, а корабът се върти.

Второто обяснение изглеждаше много по-правдоподобно, но веднага изникваха неразрешими парадокси. Ако корабът действително се въртеше с такава скорост, той трябваше да го почувствува буквално с дъното на собствените си гащи, както казва поговорката. Освен това бе невъзможно всички жироскопи да са се повредили едновременно и самостоятелно един от друг.

Имаше само един реален отговор, според който всеки атом от масата на "Индевър" е попаднал във властта на някаква сила, по-точно на някакво мощно гравитационно поле. То можеше да причини въртенето на кораба, но никой не бе чувал за подобно поле.

Внезапно звездите изчезнаха. Отзад щита на Рама се показа ослепителният слънчев диск и затъмни всичко останало.

- Опитай с радара. Колко е Доплеровият показател? Нортън очакваше, че и този уред е повреден, но се излъга. Рама най-сетне бе тръгнал, макар и със съвсем скромно ускорение от 0,015 g. Нортън помисли, че доктор Перера ще бъде доволен от своето предсказание за 0,02 g. А "Индевър" бе попаднал в килватера на Рама, също като боклуците, които продължават да се въртят зад бързо отминаващ кораб.

Ускорението оставаше постоянно. Рама се отдалечаваше от "Индевър" с равномерно нарастваща скорост. След като разстоянието се увеличи достатъчно, корабът попадна отново във властта на неотменните инерционни сили. На борда можеха да пресмятат само приблизителната величина на енергията, в чието поле на действие се озоваха за кратко време; Нортън бе доволен, че разположи "Индевър" на безопасно разстояние, преди Рама да включи своя двигател.

Този двигател остана пълна тайна за тях, макар и да бяха напълно сигурни поне в едно. Никакви газове, йонни или плазмени двигатели не отклоняваха Рама в новата орбита. Сержант професор Майрън изрази най-точно общото мнение, като каза поразен и без да вярва на очите си: "Ето там рухва третият закон на Нютон."

И все пак "Индевър" трябваше да разчита на третия закон на Нютон, когато на следващия ден се премести от досегашната си насочена към Слънцето орбита, като използва последните капки гориво. Промяната бе незначителна, но достатъчна, за да има още десет милиона километра между него и Слънцето в момента на перихелия. Точно толкова бе разликата между деветдесет и петте процента мощност на охладителната система на кораба и сигурната огнена смърт.

Когато "Индевър" изпълни коригиращата маневра. Рама едва се виждаше на фона на слънчевия блясък, отдалечен на двеста хиляди километра. С помощта на радара те успяха да определят точно неговата орбита. С всяко ново измерване изумлението им нарастваше.

Проверяваха отново и отново получените резултати, докато най-сетне се убедиха в невероятното заключение. Изглежда, всичко е било напразно - и страховете на жителите на Меркурий, и героизмът на Родриго, и многословието на Общото събрание.

Докато гледаше крайните цифри, Нортън си мислеше за иронията на съдбата в космоса; след безупречна работа в продължение на милион години компютрите на Рама бяха направили една незначителна грешка - навярно бяха сменили знаците плюс и минус в някое уравнение.

Всички се опасяваха, че скоростта на Рама ще намалее и гравитационното поле на Слънцето ще го улови, за да стане нова планета в неговата система. Ставаше точно обратното. Скоростта му нарастваше непрекъснато, и то във възможно най-лошата посока. Рама падаше все по-бързо към Слънцето.

Параметрите на новата орбита на Рама ставаха все по-точни, а заедно с това изчезваше всяко съмнение в жестоката развръзка. Само няколко комети бяха преминавали толкова близо до Слънцето; в перихелия Рама щеше да бъде на по-малко от половин милион километра от термоядрения ад. Никой материал не можеше да издържи температурата на подобна близост. Твърдата сплав, от която бе изграден корпусът на Рама, щеше да започне да се топи на десет пъти по-голямо разстояние.

За облекчение на всички "Индевър" премина през точката на перихелия и бавно се отдалечаваше от Слънцето. А Рама продължаваше по своята все по-малка и все по-близка към него орбита и бе вече навлязъл в най-външните краища на короната му. Корабът бе удобно място, откъдето щяха да гледат последната сцена от драмата.

Рама се намираще на пет милиона километра от Слънцето, когато започна да се увива във своя пашкул, без да престане да увеличава скоростта си. Досега той приличаше на светла малка чертица в телескопите на "Индевър"; внезапно, сякаш се разпадна на части, заблестя като звезда в мъглив хоризонт. Нортън гледаше тази картина и почувствува остра болка от загубата на толкова чудеса. Само след миг обаче разбра, че Рама е все още на мястото си, обвит от някаква искряща мараня.

Но ето че изчезна напълно, за да се появи блестящ звезден обект без видим диск, сякаш Рама бе се свил в мъничко кълбо.

Измина известно време, преди да разберат какво се е случило. Рама наистина бе изчезнал. Бе се скрил в блестяща сфера с диаметър около сто километра. Сега те виждаха само светлината от Слънцето, отразена в обърнатата към тях извита повърхност. Навярно слънчевият ад не бе вече опасен за Рама, обвит в защитен балон.

Постепенно неговата форма се променяше, защото изображението на Слънцето се изкриви и удължи. Кълбото се превръщаше в елипсоид, чиято по-дълга ос сочеше посоката на движението на Рама. Точно тогава започнаха да пристигат и първите изкривени сигнали от работните наблюдателни станции, които от двеста години насам следяха неотстъпно Слънцето.

Нещо ставаше със слънчевото магнитно поле в района около Рама. Дългите около милион километра силови линии, които изплитаха короната и насочваха сноповете йонизирани газове с такава скорост, че понякога те надвиваха смазващата сила на слънчевото притегляне, се натрупваха около блестящия елипсоид. Все още нищо не се долавяше с око, но орбиталните прибори отчитаха всички промени в магнитния поток и ултравиолетовото излъчване.

Ето че не след дълго измененията в короната започнаха да се виждат съвсем ясно. Високо във външната атмосфера на Слънцето се появи светеща тръба или тунел, дълъг сто хиляди километра. Той бе леко извит, следвайки орбитата на странния обект; Рама или по-точно защитният пашкул около него се виждаше като блестящо манисто, което се носи все по-бързо и по-бързо в призрачната тръба, забита в короната.

Защото скоростта му продължаваше да нараства. Сега летеше с повече от две хиляди километра в секунда и всички разбраха, че Слънцето не може да го задържи. Най-сетне вникнаха в стратегията на рамианите. Те бяха се приближили до самото Слънце, за да почерпят енергия от извора и да го използват като допълнително ускорение към своята крайна, неизвестна цел.

Скоро се разбра, че рамианите доливат не само енергия. Вярно е, никой не бе съвсем сигурен, тъй като най-близките уреди за наблюдение се намираха на трийсет милиона километра, и все пак според някои недвусмислени показания Рама извличаше и материя от Слънцето, сякаш бе решил да попълни загубите и пропуските от десет хиляди века, прекарани в космическото пространство.

Рама се носеше все по-бързо покрай Слънцето и никой обект, прекосил Слънчевата система, не бе достигал такава скорост. Посоката на неговото движение се промени с повече от 90 градуса само за два непълни часа, което бе последното, надменно доказателство за липсата на каквото и да е интерес към всички тези светове, чието спокойствие бе нарушил неочаквано.

Рама се измъкваше постепенно от кръга на еклиптиката и се спускаше в южния небосклон, далече над плоскостта, в която се движат всички планети. Посоката му съвпаднаше с Големия Магеланов облак, макар че той очевидно не беше неговата цел; по-нататък следваха самотните бездни отвъд Млечния път.

46. Антракт

- Влез - каза разсеяно Нортън, когато от вратата се чу тихо почукване.

- Бил, има новини за теб. Искан да ти чуеш от мене, преди да се научи екипажът. Все пак те са в моята област.

Нортън изглеждаше отнесен някъде надалече. Лежеше с ръце под главата си, а очите му бяха полузатворени; осветлението в кабината бе съвсем слабо, но той не бе задрямал, а си спомняше или мечтаеше за нещо свое.

Примига веднаж, два пъти и рязко се върна в обикновената си форма.

- Прощавай, но не разбирам. Лаура. За какво става дума?

- Да не ми кажеш, че си забравил!

- Престани да ме дразниш, ужасна жено. Напоследък мислих за малко неща.

Корабната лекарка доктор Ъруст плъзна един от стъгаемите столове в гнездата му и седна до него.

- Макар че междупланетните кризи не са престанали, колелата на марсианската бюрократична машина се въртят усилено. Мисля си, че все пак и Рама помогна. Добре, че не трябваше да искам разрешение и от онези от Меркурий.

Той започна да се досеща.

- А, сигурно има разрешение от Порт Лоуъл!

- Още по-хубаво. Разрешението е влязло в сила. - Лаура погледна листчето в ръката си и прочете: "Незабавно. Навярно новият ти син е вече заченат." Поздравявам те.

- Благодаря. Надявам се, че не е имал нищо против закъснението.

Като всички останали космонавти и Нортън бе стерилизиран веднага след като постъпи на служба. Когато човек прекарва дълги години в космоса, мутацията, предизвикана от радиоактивното излъчване, не е въпрос на риск; тя е сигурна. Замразените сперматозоиди, които току-що бяха предали своя генетичен товар някъде на Марс, отдалечен на двеста милиона километра оттук, бяха чакали онзи момент в продължение на трийсет години.

Нортън не знаеше дали ще успее да се прибере у дома за раждането. Той имаше право на почивка, на отдых и на нормален семеен живот, необходим за всеки космонавт. Сега задачата бе изпълнена; той започна да се отпуска след напрежението и да мисли за собственото си бъдеще и за бъдещето на двете си семейства. Да, ще бъде хубаво да остане за малко у дома и да запълни изгубеното време в много отношения.

- Това посещение има съвсем професионален характер - възпротиви се твърде слабо Лаура.

- След толкова много години и двамата знаем, че не е така - отвърна Нортън. - А и твоето дежурство свърши.

Той знаеше, че обстановката в целия кораб не е по-различна. Имаше още седмици, докато се завърнат у дома, но "орбиталната оргия" по случай края на операцията бушуваше без съмнение с пълна сила.

- А сега за какво мислиш? - попита Лаура, след като бе изминало много време. - Вярвам, че не ставаш сантиментален.

- Не мисля за нас, а за Рама. Започва да ми липсва.

- Много ти благодаря за комплимента.

Нортън я притисна в ръцете си. Той често си мислеше за една от най-хубавите страни на безтегловността - това, че човек наистина може да прегръща някого през цялата нощ без смущения в кръвообращението. Други пък настояваха, че любовта при едно g е толкова тромава, че изобщо не им доставя удоволствие.

- Лаура, общоизвестен факт е, че за разлика от жените, мъжете имат дупистово съзнание. Но сериозно е, малко по-сериозно, сякаш наистина съм изгубил нещо.

- Мога да те разбера.

- Престани с твоите клинични заключения; причината не е само там. Но както и да е.

Той се отказа. Бе му трудно да го обясни дори и на себе си.

Бе изпълнил задачата с успех, който надхвърли разумните очаквания. Откритията, направени от неговите хора в Рама, щяха да държат учените напрегнати в продължение на десетки години. И всичко стана без нито една жертва.

Но той претърпя и поражение. Имаше поле за безкрайни умопостроения, но природата и целта на рамианите останаха пълна загадка. Те бяха използвали Слънчевата система като място за зареждане или като междинен ускорител - наименованието е без значение - и бяха я отминали с пренебрежение, заети с друга, по-важна работа. Навярно те никога нямаше да разберат за това, че съществува човешкият род. Подобно величествено безразличие бе по-лошо от умишлена обида.

Когато Нортън зърна за последен път мъничката звезда, полетяла далече отвъд Венера, той разбра, че с Рама си отива и част от неговия живот. Бе само на петдесет и пет, но знаеше, че е оставил младостта си долу, върху извиващата Централна равнина, между тайнствата и чудесата, които сега неумолимо се отдалечаваха от хората. Независимо от подвизите и почестите, които го очакваха в бъдещето, щеше да го преследва неотстъпно чувството, че е постигнал по-малко от своите очаквания, и сигурността, че е пропуснал възможностите си.

Той си помисли за това, но знаеше, че все пак ще разбира по-добре нещата.

А на далечната Земя доктор Перера още не бе разказал никому как се събуди от неспокоен сън и в главата му се блъскаше следната мисъл, изпратена му без друго от подсъзнанието:

"РАМИАНИТЕ ПРАВЯТ ВСИЧКО ПО ТРИ ПЪТИ."

Последна редакция: 18-Sep-2002 (*)